

ISSN 2587-4365

E-ISSN 2587-4373

Nr. 05-06 (365-366) 2022

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică

LAW AND LIFE

Scientific-practical publication

ЗАКОН И ЖИЗНЬ

Научно-практическое издание

Chișinău • 2022

Se editează din ianuarie 1991

Revista în proces de acreditare

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Asociația Judecătorilor din Republica Moldova, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași)

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: prof. univ., dr. **Radion Cojocaru**

din Republica Moldova:

prof. univ., dr. **Iu. Larii**, prof. univ., dr. hab. **V. Cușnir**; conf. univ., dr. **D. Ostavciuc**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Costachi**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Gladchi**; prof. univ., dr. **V. Bujor**; prof. univ., dr. **Șt. Belecciu**; prof. univ., dr. **T. Osoianu**; conf. univ., dr. **I. Erhan**; conf. univ., dr. **I. Trofimov**; conf. univ., dr. **M. Gherman**; conf. univ., dr. **B. Glavan**; conf. univ., dr. **C. Rusnac**; conf. univ., dr. **A. Nastas**; conf. univ., dr. **V. Ionașcu**; conf. univ., dr. **M. Pavlencu**; conf. univ., dr. **Gr. Ardelean**; conf. univ. **Ed. Pui**; drd. **Ion Chirtoacă**; drd. **A. Lungu**; drd. **Ig. Soroceanu**; drd. **V. Vasilița**.

din străinătate:

prof. univ., dr. **C. Voicu** (București, România); prof. univ., dr. **G.-M. Țical** (Constanța, România); prof. univ., dr. **C. Peța** (Constanța, România); prof. univ., dr. **Weslav Plywaczewski** (Olsztyn, Polonia); dr. **M. David** (Constanța, România); conf. univ., dr. **G.-A. Nicula** (Galați, România); prof. univ., dr. hab. **V. Komarnițchi** (Lugansk, Ucraina); conf. univ., dr. **Iu. Șcaplerov** (Mogileov, Republica Belarus); conf. univ., dr. **V. Abroschin**, (Odesa, Ucraina); conf. univ., dr. **A. Polítova** (Donețk, Ucraina).

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Ruslan Condrat, redactor-șef tehnic

Iulian Bogatu, redactor

Angela Pareniuc, traducător

Natalia Condrat, tehnoredactor

Victor Moțpan, tehnoredactor

Adresa redacției:
str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009,
Republica Moldova
tel.: 022-234 132 (contabilitatea)
© Legea și viața
pagina web: www.academy.police.md

CONDIȚII DE PUBLICARE

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic, prin e-mail la adresa ruslan.condrat@gmail.com.

Odată cu înaintarea oricărui material autorul/ autorii trebuie să indice următoarele date:

- prenumele (complet) și numele;
- afilierea instituțională și denumirea funcției deținute;
- adresa poștală pentru expedierea revistei „Legea și Viața” în care urmează să fie publicat articolul trimis redacției;
- adresa de mesagerie electronică și un număr de telefon (mobil sau fix);
- este obligatorie indicarea CZU-lui pentru fiecare articol.

Materialele trimise trebuie însoțite de un rezumat (în limbile română și engleză) cuprinzând 1.000-1.500 de caractere și de cel puțin cinci cuvinte-cheie (în limbile română și engleză). Rezumatul trebuie să cuprindă identificarea subiectului tratat, obiectivele urmărite de autor, rezultatele cercetării și implicațiile teoretice și practice ale studiului.

Pentru materialele care urmează să fie publicate la rubricile: „Recomandări editoriale”, „Practică judecătorească rezumată și comentată” și „Interviuri” nu sunt necesare rezumatul, cuvintele-cheie și bibliografia.

Mod de redactare:

- **hârtie** format A4;
- **margini:** sus – 2 cm; jos – 2 cm; stânga – 2,5 cm; dreapta – 2 cm;
- **interlinie** – 1,15;
- **font** Times New Roman;
- **titlul** - corp 14, **numele autorului și afilierea** - corp 12, **textul** - corp 12.
- **tabelele:** se încadrează în text, se numerotează în dreapta sus, iar titlul se scrie în stânga sus;
- **figurile:** vor fi încadrate în text și vor fi numerotate;
- **ilustrațiile** vor fi în format **jpg**. sau **tiff**. cu următoarele caracteristici: 300 dpi și minim 1 MB;
- **formulele și ecuațiile:** inserate în text vor fi numerotate în dreapta paginii;
- **referințele la sursele bibliografice:** se indică în paranteze pătrate, inserate în text, de exemplu [8]. Dacă sunt citate anumite părți ale sursei, după indicele bibliografic se indică și pagina, de exemplu [8, p. 231].

La sfârșitul articolelor se atașează bibliografia utilizată la notele din paranteze pătrate, potrivit următoarelor modele, după caz: [se trec doar referințele la lucrări/articole de specialitate, ordonate alfabetic, apoi cronologic]:

[Model lucrare]

Stătescu C. Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2020. 234 p.

Семенов В.В. Философия: итог тысячелетий. Философская психология. Москва: Эврика, 2000. 64 с.

[Model lucrare cu mai mult de trei autori]

Stan N. ș. a. Tratat de criminalistică. București: Ed. Timpul, 2004. 282 p.

[Model contribuție într-o lucrare]

Kuglay I. „Procedura de cameră preliminară. Soluțiile”. În: M. Udroi (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ediția a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2004, pp. 1422-1423.

[Model articol]

Adăscăliței M. Tăierea ilegală a vegetației forestiere. In: Revista de drept, nr. 9, 2018, p. 17-22.

[Model articol în lucrări științifice]

Rurac M. Insolvabilitatea fictivă. În: Culegere de lucrări științifice a Universității de Stat din Moldova, 2001, vol. 9, p. 95-99.

[Model articol în materialele simpoziunilor]

Babuc V. ș.a. Cercetări și realizări în tehnica criminalistică. În: Realizări, programe, perspective. Tezele conf. jubiliare internaționale. Chișinău: Universitatea Tehnică a Moldovei, 1995, p. 152-157.

[Alte surse]

Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Nr. 259-XV din 15 iulie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2004, nr.125-129 (1479-1483).

[Model websites]

Mihai R. Relațiile de muncă în contextul prevenirii riscului de îmbolnăvire cu coronavirus (COVID-19), disponibil pe www.juridice.ro, accesat la 13 martie 2020.

Articolele propuse spre publicare vor fi supuse unui proces de evaluare de tip *peer-review*, efectuată de către doi referenți independenți.

Evaluarea are în vedere, îndeosebi, valoarea științifică a materialelor propuse spre publicare, aspectele de noutate doctrinară, documentarea și informarea bibliografică a autorilor, interesul publicistic al articolelor, respectarea cerințelor tehnice de redactare și stilul publicistic al autorilor.

Articolele acceptate de redacție intră în procesul de tehnoredactare și tipărire cu o lună înaintea publicării.

Redacția recomandă autorilor ca dimensiunile materialelor transmise spre publicare să nu depășească, de regulă, 40.000-50.000 de semne.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Privitor la materialele care se publică, redacția își rezervă următoarele drepturi:

- să le redacteze în conformitate cu regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața”;
- să le publice și în ediția on-line a revistei;

Redacția revistei „Legea și Viața” nu-și asumă nicio răspundere pentru nerespectarea reglementărilor înscrise în legislația privind drepturile de autor. În caz de plagiat - parțial sau integral - întreaga răspundere, atât juridică (penală, contravențională, civilă), cât și deontologică, revine în exclusivitate autorului. De asemenea, opinia autorilor nu exprimă opinia redacției în abordarea subiectelor de referință.

Precizăm că regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața” care trebuie avute în vedere la redactarea materialelor trimise redacției de către autori, precum și procesul de evaluare a acestora sunt disponibile pagina web: www.academy.police.md

SUMAR:**INFO ADMITERE**

Oferta educațională a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
The educational offer of the Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA.....7

STUDII ȘI COMENTARII

Radion COJOCARU

Controlul de constituționalitate a normelor penale incriminatorii și efectele asupra încadrării juridice a infracțiunilor
Constitutional control of incriminating criminal norms and effects on the legal classification of crimes.....10

Dinu OSTAVCIUC

Legalitatea procesului penal
Legality of the criminal process.....20

Alexandru ARMEANIC

Taxe pe Valoarea Adăugată (TVA) în practica juridică a Curții Europene de Justiție
Value Added Tax (VAT) in the legal practice of the European Court of Justice.....36

Liliana CREANGĂ

Aspecte ale evoluției instituției succesiunii în dreptul român vechi
Evolution aspects of the institution of succession in old romanian law.....43

Nicolae ROȘ, Minodora-Roxana ILIEȘ

Studiu cu privire la încheierea contractului individual de muncă a conducătorilor auto transport rutier de mărfuri – cod cor 833201
Study regarding the conclusion of the individual employment contract of drivers car road transport of goods – cor code 833201.....48

Octavian BEJAN

O privire asupra criminalității politice
Un regard sur la criminalité politique.....56

Ewa KUCZYŃSKA

Creation and functioning of a project team in projects in the field of security and defence of the Polish state for public administration
Crearea și funcționarea unei echipe de proiect în proiecte din domeniul securității și apărării statului polonez pentru administrația publică.....66

Tatiana DABIJA

Constituția – un parcurs de la idee până la pilon al democrației
Constitution – a progression from idea to pillar of democracy.....78

Constantin BUJOR, Alexandru MARIȚ

Tragerea la răspundere penală și starea de ebrietate ca circumstanță atenuantă sau agravantă în codul penal al României și cel al Republicii Moldova
Criminal liability and drunkenness as an attenuating or aggravating circumstance in the Criminal Code of Romania and that of the Republic of Moldova.....88

Mihai MIZDRAN, Alexandru MARIȚ

Circumstanțele agravante în cazul uciderii soțului, soției sau a unei rude apropiate sau asupra unui membru de familie în codul penal al Republicii Moldova și în cel al României
Aggravating circumstances in case of murder of a spouse, a close relative or a family member in the Criminal Code of the Republic of Moldova and in that of Romania.....103

Alexandru GAINA

Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat
Delimitation of infraction on the disclosure of state classified information on the crime of loss documents containing state secrets.....116

Ana-Maria CHEPESTRU

Evaluarea standardelor de calitate ale normei incriminatorii prevăzute de art.285 din Codul Penal al Republicii Moldova (dezordini în masă)
Assessment of the quality standards of the criminal rule provided for in art.285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova (mass disorders).....122

INTERVIURI

Ștefan PAVLOV

Inspectoratul General de Carabinieri – instituție modernă de aplicare a legii
The General Inspectorate of the Carabinieri – modern law enforcement institution.....131

RECOMANDĂRI EDITORIALE

Activitatea specială de investigații. Sisteme informaționale

Special investigation activity. Information systems
(*autori/ authors: Boris Glavan, Alexandru Cicala*).....138

Teoriile științei criminalistice. Suport de curs

Forensic Science Theories. Support course
(*ediție îngrijită de/ edition edited by: Constantin Rusnac*).....140

Controlul și valorificarea măsurilor speciale de investigații în procesul penal. Curs universitar

Control and exploitation of special investigative measures in the criminal process. University course (*autor/ author: Ion Covalciuc*).....141

Disponerea și realizarea măsurilor speciale de investigații în procesul penal. Curs universitar

Disposition and implementation of special investigative measures in the criminal process. University course(*autor/ author: Ion Covalciuc*).....142

INFO ADMITERE

**DACĂ ÎȚI DOREȘTI O CARIERĂ DE SUCCES
ATUNCI APLICĂ LA STUDII SUPERIOARE
ÎN ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE**

În cadrul căreia sunt pregătiți specialiști pentru MAI și organele de aplicare a legii din Republica Moldova. Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne denumită în continuare Academia, înființată în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 276 din 17.08.1990 cu statut de universitate, este o instituție publică de învățământ superior acreditată, cu statut de persoană juridică de drept public, parte integrantă a sistemului de educație din Republica Moldova, aflată în subordinea Ministerului Afacerilor Interne.

OFERTELE EDUCATIONALE ALE ACADEMIEI

se realizează prin intermediul *FACULTĂȚII DREPT, ADMINISTRAȚIE, ORDINE ȘI SECURITATE PUBLICĂ* ce pregătește specialiști de înaltă calificare pentru autoritățile administrative și instituțiile din subordinea MAI și alte organe de aplicare a legii din Republica Moldova.

În cadrul facultății se desfășoară instruirea la:

CICLUL I – STUDII SUPERIOARE DE LICENȚĂ

Studiile se desfășoară la două domenii incluse în Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.482 din 28.06.2017:

DOMENIUL GENERAL DE STUDII: 042 DREPT.

Domeniul de formare profesională: 0421 Drept.

Specialitatea/programul de studii la ciclul I (licență): 0421.1 Drept (forma de învățământ cu frecvență, 240 ECTS, studii cu finanțare bugetară, durata studiilor 4 ani) include următoarele specializări:

- *activitatea de urmărire penală (ofițeri de urmărire penală);*
- *expertiză judiciară (experți criminaliști).*

Specialitatea/programul de studii la ciclul I (licență): 0421.1 Drept (forma de învățământ

cu frecvență redusă, 240 ECTS, studii cu finanțare bugetară, durata studiilor 5 ani) include următoarele specializări:

- *activitatea de urmărire penală (ofițeri de urmărire penală);*
- *activitate specială de investigații (ofițeri de investigații);*
- *ordine publică (ofițeri de ordine publică).*

Specialitatea/programul de studii la ciclul I (licență): 0421.1 Drept (forma de învățământ

cu frecvență, 240 ECTS, studii contra taxă, durata studiilor 4 ani; forma de învățământ cu frecvență redusă, 240 ECTS, studii contra taxă, durata studiilor 5 ani) include următoarele specializări:

- *activitatea de urmărire penală;*
- *asistență juridică în instituții publice și private.*

Finalizarea studiilor se realizează prin examene de licență. Absolvenții care au promovat examenul de licență primesc diploma de licență, titlul obținut - licențiat în drept. Absolvenților la studii cu finanțare bugetară la absolvire li se acordă loc de muncă în sistemul MAI și li se conferă gradul special de ofițer (inspector).

DOMENIUL GENERAL DE STUDII: 040 ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE.

Domeniul de formare profesională: 0400 Științe administrative.

Specialitatea/programul de studii la ciclul I (licență): 0400.1 Administrație publică (forma de învățământ cu frecvență, 180 ECTS, studii cu finanțare bugetară, durata studiilor 3 ani) include specializări la solicitarea și necesitatea angajatorului (MAI).

În cadrul domeniului sunt pregătiți funcționari publici cu statut special la următoarele specializări:

- *managementul integrat al frontierei de stat (ofițeri în domeniul securității frontierei de stat);*

- *investigații speciale (ofițeri de investigații);*
- *ordine publică/ carabinieri (ofițeri de ordine publică/carabinieri);*

- *securitatea penitenciară (ofițeri pentru administrația națională a penitenciarelor).*

Finalizarea studiilor se realizează prin examene de licență. Absolvenții care au promovat examenul de licență primesc diploma de licență, titlul obținut - licențiat în administrație publică.

CICLUL II – STUDII SUPERIOARE DE MASTER

DOMENIUL GENERAL DE STUDII: 042 DREPT.

Programe de master de profesionalizare:

- *Drept penal;*
- *Drept economic;*
- *Activitatea de urmărire penală;*
- *Drept polițienesc;*
- *Activitatea specială de investigații.*

Studiile la ciclul II se realizează prin forma de învățământ cu frecvență, 90/120

ECTS, atât cu finanțare bugetară, cât și contra taxă, durata studiilor fiind 1,5/2 ani.

Finalizarea studiilor se realizează prin susținerea tezei de master. Absolvenților care au susținut cu succes teza de master li se eliberează diploma de master și li se acordă titlul – master în drept.

CICLUL III – STUDIILE SUPERIOARE DE DOCTORAT

se organizează în cadrul Școlii doctorale „Științe penale și drept public” ce activează în baza acordării autorizației de funcționare provizorie a Consiliului de conducere al ANACEC din data de 12.10.2016, pentru următoarele specialități:

552 Drept public:

- *specialitatea 552.02, Drept administrativ;*
- *specialitatea 552.04, Drept funciar și al mediului;*
- *specialitatea 552.07, Drept contravențional.*

554 Drept penal:

- *specialitatea 554.01, Drept penal și execuțional penal;*
- *specialitatea 554.02, Criminologie;*
- *specialitatea 554.03, Drept procesual penal;*
- *specialitatea 554.04, Criminalistică, expertiză judiciară și investigații operative.*

Academia dispune de un corp didactic și științific experimentat care promovează educația și instruirea de calitate. Spațiile educaționale și de cercetare sunt accesibile și dotate cu laboratoare criminalistice, de psihologie, cu poligoane de instruire, cu săli lingfonice, săli și terenuri de sport, tir, biblioteci, săli de lectură, cantine, cămine etc. Campusul academic este conectat integral la rețeaua internet (inclusiv Wi-Fi).

Studentii Academiei care realizează studiile contra taxă au oportunitatea de a desfășura catedra militară din cadrul Academiei.

Academia pe parcursul a 31 de ani de la fondare a instruit peste 15 000 de funcționari publici cu statut special, care activează în diferite funcții ale sistemului afacerilor interne, precum și în funcții ale altor organe de drept.

Pe lângă disciplinele din domeniul de studii „drept”, o atenție sporită se acordă pregătirii fizice și de luptă, deprinderilor de mânăuire a armei, deprinderilor de conducere a vehiculelor, astfel, ca viitorul funcționar public cu statut special să fie foarte bine pregătit fizic, psihologic și intelectual pentru a combate criminalitatea, a menține și restabili ordinea publică și a acorda cetățenilor servicii de calitate.

Astăzi, Academia a devenit un centru de promovare a valorilor democratice, idealurilor și tradițiilor militare naționale. În semn de înaltă apreciere, Academiei, la 5 martie 2012, i-a fost conferit, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova, Ordinul „Ștefan cel Mare”, fiind printre primele instituții de învățământ din țară care s-a

învrednicit de această supremă distincție militară.

Academia este acreditată în calitate de instituție de învățământ superior din domeniul științei și inovării, la programul de studii DREPT care a fost evaluat de Agenții internaționale de evaluare a calității în învățământul superior, ciclul I licență ARACIS (România) și ciclul II master EKKA (Estonia). Programul de studii Administrație publică a obținut recent autorizarea de funcționare provizorie (ANACEC).

Doritorii de a face studii cu finanțare de la bugetul de stat, forma de învățământ cu frecvență și frecvență redusă se adresează pentru depunerea actelor și perfectarea dosarului personal la Comisia de admitere a Academiei sau la serviciul resurse umane al Inspectoratului de poliție din raza de domiciliu. Doritorii de a face studii contra taxă se adresează la Comisia de admitere a Academiei, în conformitate cu graficul de admitere stabilit de Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și administrația Academiei.

Adresa instituției:

MD 2009 Chișinău, str. Gheorghe Asachi nr. 21.
web: www.academy.police.md

Informații de contact:

admitere.academia@mai.gov.md;
academia@mai.gov.md

Direcția resurse umane:

tel. (022) 725233, (022) 736737

Facultatea drept, administrație, ordine și securitate publică:

tel. (022) 731884

STUDII ȘI COMENTARII

CZU 342.56:343.3/.7

DOI 10.5281/zenodo.6641494

CONTROLUL DE CONSTITUȚIONALITATE A NORMELOR PENALE INCRIMINATORII ȘI EFECTELE ASUPRA ÎNCADRĂRII JURIDICE A INFRAȚIUNILOR

Radion COJOCARU,
doctor în drept, profesor universitar

În prezentul studiu sunt abordate efectele pe care le comportă jurisprudența Curții Constituționale în materia dreptului penal substanțial asupra încadrării juridice a infracțiunilor. Autorul a încercat să fundamenteze unele reguli de interpretare a textelor normelor incriminatorii sau a părților acestor texte declarate neconstituționale datorită necorespunderii lor cu cerințele prescripse de ordinea constituțională. În primul rând, acest studiu este adresat studenților facultăților de drept, care în contextul învățării elementelor de drept penal își exprimă interesul cunoașterii și aplicării practice a unor reguli de încadrare juridică care derivă din controlul de constituționalitate a normelor de referință. Totodată, acest articol reprezintă una dintre modestele finalități ale autorului realizate în cadrul programului de stat: 20.80009.1606.05 „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării acordului de asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană”. Cu speranța că această abordare își va găsi o aplicativitate în studiul Părții speciale a Codului penal, așteptăm observațiile și sugestiile cititorului, fiind conștienți că încercarea noastră de a oferi anumite soluții în domeniu este un demers perfectibil.

Cuvinte cheie: infracțiune, încadrare juridică, normă penală, control de constituționalitate, semn estimativ etc.

CONSTITUTIONAL CONTROL OF INCRIMINATING CRIMINAL NORMS AND EFFECTS ON THE LEGAL CLASSIFICATION OF CRIMES

Radion COJOCARU,
PhD, University Professor

This study addresses the effects of the jurisprudence of the Constitutional Court on substantive criminal law on the legal classification of crimes. The author tried to substantiate some rules of interpretation of the texts of the incriminating norms or of the parts of these texts declared unconstitutional due to their non-compliance with the requirements prescribed by the constitutional order. First of all, this study is addressed to law students, who in the context of learning the elements of criminal law express their interest in cognition and practical application of some rules of legal

framework that derive from the constitutionality control of the reference norms. At the same time, this article is one of the modest goals of the author within the framework of the state program: 20.80009.1606.05 "The Quality of Justice and Respect for Human Rights in the Republic of Moldova: Interdisciplinary Research in the Context of the Implementation of the Association Agreement Republic of Moldova - European Union". With the hope that this approach will find its applicability in the study of the Special Part of the Criminal Code, we await the observations and suggestions of the reader, being aware that our attempt to offer certain solutions in the field is a perfect approach.

Keywords: criminal offence, legal framework, penal norm, constitutional review, estimative sign, etc.

Recenzent: Igor DOLEA, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Introducere. Printre procesele care marchează etapa actuala de evoluție a dreptului penal autohton se înscrie controlul constituționalității normelor penale. Este un proces firesc și absolut necesar pentru o democrație autentică, deziderat spre care tindem de ani buni Republica Moldova. Controlul constituțional realizat de către Curtea Constituțională reprezintă o garanție fundamentală a supremației Constituției și prin aceasta a principiului legalității incriminării în materie de drept penal. Actualitatea problematicii rezidă în ideea că legislația penală națională conține numeroase reglementări și modele incriminatorii care ridică problema respectării standardelor constituționale de calitate. În limitele acestui studiu nu avem pretenția de a examina detaliat acest cadru „bolnăvicios” al reglementărilor juridico-penale. În perspectivă, întru dozarea principiului securității juridice și protejarea persoanelor de eventualele arbitrării din partea justițiarilor, cu siguranță că se impune un studiu exegetic serios al acestei problematici. În posibilitatea dezvoltării unui asemenea demers științific, cercetătorul va pleca de la premisa că cunoașterea acestui domeniu de referință este în mod indispensabil condiționată de abordarea factorilor istorico-politici sau de altă natură, care stau și care continuă să stea la baza genezei acestor norme penale sensibile în raport cu prin-

cipiul legalității și cu principiul securității juridice în materie penală.

Limitele de studiu ale acestui articol se referă strict la abordarea efectelor pe care le comportă controlul constituționalității normelor penale speciale pentru încadrarea juridică a infracțiunilor. Asume procesul încadrării juridice permite plasarea în tiparul legii penale a faptei prejudiciabile săvârșite și prin aceasta identificarea temeiului juridic al răspunderii penale. Mai mult decât atât, însuși legiuitorul la art. 113 C.pen. instituie condiția ca încadrarea juridică sau calificarea infracțiunii să se bazeze pe „...determinarea și constatarea juridică a *corespunderii exacte* între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală” [sb.ns.]. Această condiție, adânc inspirată de principiul legalității incriminării, se bazează pe o cunoaștere temeinică a elementelor de drept penal, inclusiv a problematicii ce se dorește a fi pusă în atenția cititorului prin prezenta abordare.

Opinii și discuții. În conformitate cu art. 134 alin. (1) din Constituție, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova” [2]. De asemenea, în acord cu art. 135 alin. (1) lit. a), Curtea Constituțională „...exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a

decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte”[2].

În activitatea sa jurisdicțională Curtea Constituțională a examinat mai multe sesizări prin care au fost invocate excepțiile de neconstituționalitate față de unele norme incriminatorii prevăzute în Partea specială a Codului penal, care în viziunea autorilor sesizărilor reclamă controlul constituționalității. Prin majoritatea cererilor de neconstituționalitate depuse în privința normelor juridico-penale se invocă neconformarea lor cu exigențele de calitate care rezultă din prevederile constituționale, precum: art. 1 alin.(3) [preeminența dreptului], art. 22 [neretroactivitatea legii], art. 23 [calitatea legilor] și art. 54 [restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți] din Constituție, articol ce poate fi invocat prin referirea la dreptul constituțional care a fost efectiv încălcat.

La examinarea excepțiilor de neconstituționalitate, Curtea Constituțională lua una dintre următoarele hotărâri:

→ *admiterea totală sau parțială a excepției de neconstituționalitate;*

→ *neadmiterea excepției de neconstituționalitate.*

Admiterea totală sau parțială a excepției de neconstituționalitate.

Invocarea neconformării normelor penale cu prevederile constituționale susmenționate poate fi totală sau parțială. De exemplu, într-o speță: „Curtea a observat că în cazul sesizărilor nr. 208g/2020 și nr. 44g/2021, deși s-a ridicat excepția de neconstituționalitate a articolului 287 alin. (1) din Codul penal în întregime, autorii sesizărilor au criticat, din perspectiva exigențelor de calitate a legii penale, doar textele „acțiunile intenționate care încălcă grosolan ordinea publică” și „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie

deosebită” din același articol. Cu privire la celelalte dispoziții ale articolului 287 alin. (1) din Codul penal, criticile autorilor se referă la aspecte care țin de interpretarea legii penale și de calificarea în practică a infracțiunilor, competență care nu aparține Curții Constituționale” [4].

Ținem însă să menționăm că, în cazul normelor incriminatorii, norme prin care sunt definite și descrise componentele concrete de infracțiune în Partea specială a C.pen., sesizările privind controlul neconstituționalității sunt, de regulă, admise de către Curtea Constituțională în legătură cu textele din legea penală care conțin semne „definitorii” sau „estimative” ale componentelor de infracțiune.

Însăși doctrina de specialitate definește evaziv aceste semne ale componentei de infracțiune, fapt ce face și mai dificilă înțelegerea și interpretarea practică a acestora. De pildă, distinsul autor V. Kudreavțev a desemnat semnele estimative sau de evaluare ca fiind „acele situații juridice la baza constatării cărora stă conștiința juristului ce aplică legea penală, prin luarea în considerație a prevederilor Codului penal și a împrejurărilor de fapt ce caracterizează cauza penală concretă” [5, p. 134]. Într-o altă viziune conceptul de „semn estimativ” presupune descrierea unor fenomene și procese ale realității juridice prin criterii generale; în activitatea practică aceste semne se stabilesc prin interpretarea normei juridice sau în baza unor clarificări și explicații făcute de instanțe superioare, precum și prin noțiuni reglementate de acte subordonate legii [6, p. 234]. Într-o ultimă abordare pe care ținem să o specificăm, se susține că „semnele definitorii cu caracter penal sunt semnele care se conțin în normele penale și care sunt concretizate de către organul aplicativ prin evaluarea factorilor care determină aplicarea legii penale” [7].

Fără a avea pretenția de a face abordări conceptuale de anvergură, abordări

realizate într-un studiu anterior [12, 310-321]', constatăm că particularitatea acestor semne estimative rezidă în ideea că la tălmăcirea lor interpretul legii penale, mai ales cel oficial, urmează să le evalueze *quaestio facti* în funcție de împrejurările și circumstanțele de comitere a faptei. Este de menționat că în Codul penal al Republicii Moldova, la descrierea infracțiunilor în normele de incriminare, sunt utilizate destul de frecvent aceste semne. Inclusiv sunt utilizate semne estimative pentru care legiuitorul nu prevede criterii definitorii susceptibile de a defini „câmpul infracțional” al conduitei prejudiciabile. De exemplu: „*alte fapte inumane cu caracter similar ce cauzează cu intenție suferințe fizice sau psihice grave*” – art. 135¹ alin. (1) lit. i); *alte urmări grave* – art.171 alin.(3) lit.f), art.172 alin.(2) lit. e), art. 263 alin. (2) lit. b), art. 217 alin. (2) lit. b); art. 280 alin. (2) lit. b), art.307 alin.(2) lit.c) C.pen.; *obraznicie sau cinism excepțional* – art.287 alin. (1) C.pen.) etc. Controlul de constituționalitate a textelor de lege din normele incriminatorii, formulate prin exprimări estimative de genul celor sus-menționate, se pretinde a fi justificat de către autorii sesizărilor, întrucât folosirea lor la descrierea semnelor constitutive creează premise și condiții serioase de încălcare a principiului legalității incriminării.

În situația admiterii totale sau admiterii parțiale a excepțiilor de neconstituționalitate, textele de lege ce fac obiectul sesizării sau, de regulă, anumite părți ale acestora sunt declarate total sau parțial neconstituționale. De exemplu, prin Hotărârea privind controlul constituționalității din 17.10.2019 a unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit.b) și din articolul 335 alin. (11) din C.pen. au fost declarate neconstituționale următoarele părți ale normelor incriminatorii în privința cărora au fost pronunțate

excepțiile de neconstituționalitate: textul „soldate cu alte urmări grave” din articolul 189 alin. (3) lit. f) din C.pen.; textul „soldată cu urmări grave” din articolele 307 alin. (2) lit. c) și 327 alin. (2) lit. c) din C.pen.; textul „intereselor publice sau” din articolul 329 alin. (1) din C. pen.; textul „alte urmări grave” din articolul 329 alin. (2) lit. b) din C.pen.; textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din articolul 335 alin. (1) din C.pen. [8]. De exemplu, în cazul semnului estimativ al art. 329 alin. (1) C.pen. formulat prin textul „intereselor publice sau”, Curtea Constituțională pe bună dreptate a concluzionat că acesta: „...complică descrierea infracțiunii de neglijență în serviciu, fiind o sursă de incertitudine juridică [...]. Noțiunea de „interes public” este abstractă și nu asigură identificarea entității căreia îi sunt cauzate daunele, adică victima infracțiunii. Prin urmare, textul „intereselor publice sau” din articolul 329 alin. (1) din Codul penal nu îndeplinește standardul calității legii penale, fiind contrar articolelor 1 alin. (3) și 22, coroborate cu articolul 23 alin. (2) din Constituție” [8].

Admiterea totală sau parțială a cererilor privind excepția de neconstituționalitate a textelor normelor incriminatorii, care nu întrunesc cerințele de calitate a legii penale, are ca efect neconstituționalitatea semnului (semnelor) obiectiv sau subiectiv al componenței de infracțiune descris în respectiva parte a normei. Aceste semne constitutive, ca și partea normei, devin nule și nu mai pot întemeia din punct de vedere juridic calificarea unei fapte prejudiciabile ca infracțiune. Prin urmare, în absența unui semn constitutiv obligatoriu lipsește componența de infracțiune și prin aceasta temeiul juridic al răspunderii penale prevăzut la art. 51 alin. (1) C.pen. De exemplu, declararea neconstituționalității normei din art. 329 alin. (2) lit. b) din C.pen., la care este descrisă agravanta „alte urmări grave” [8], face ca acest semn calificativ cu caracter

agravant să fie inaplicabil și inoperabil la calificarea infracțiunilor. Astfel, în ipoteza survenirii unor daune mai grave decât cele prevăzute în cadrul componentei de bază sau tip a neglijenței de serviciu (de exemplu, survenirea unei daune patrimoniale în proporții deosebit de mari), cu excepția decesului victimei [art. 329 alin. (2) lit. a) C.pen.], fapta va fi calificată în baza normei de la art. 329 alin. (1) C.pen. al Republicii Moldova.

Această soluție aplicativă derivă din prevederile art. 140 din Constituția R. Moldova: „Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule, din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale” [2]. În acest sens, Curtea a statuat: „[...] respectarea hotărârilor Curții Constituționale este o condiție necesară și esențială pentru buna funcționare a autorităților publice ale statului și pentru afirmarea statului de drept [...]. Decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și existența pentru viitor” [9]. Mai mult decât atât, Curtea a reținut: „[...] conținutul normelor constituționale este cel definit implicit în jurisprudența instanței de jurisdicție constituțională, care are un caracter regulator și constituie izvor de drept prin efectele sale. Interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional are putere de lege și este obligatorie, prin considerentele pe care se sprijină, pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nici o altă condiție de formă” [9].

Adoptarea unei soluții contrare ar fi în dezacord cu principiul loialității constituționale, care implică, în mod necesar, ca toate actele normative subordonate să nu fie în contradicție cu prevederile Consti-

tuției. După cum afirmă, pe drept cuvânt, prof. I. Dolea: „Hotărârea Curții urmează să fie aplicată în cadrul tuturor raporturilor juridice care nu s-au stins încă la data pronunțării hotărârii, respectiv, tuturor situațiilor cărora li se aplică în continuare dispozițiile legale declarate neconstituționale, precum și pe calea revizuirii. În acest caz, *norma juridică este nulă de drept și, în final, în lipsa intervenției legiuitorului originar sau delegat, își încetează efectele*” (sb. ns.) [10, p. 130].

O problemă distinctă, care pe viitor va forma o preocupare aparte a autorului, o constituie retroactivitatea Hotărârilor Curții Constituționale pronunțate în materia dreptului penal. În acest sens, plecând de la prevederile art. 140 al Constituției R. Moldova menționate *supra*, Curtea Constituțională a statuat: „§41. [...] textul „din momentul adoptării hotărârii” din norma constituțională citată se referă la efectul *ex nunc* al hotărârilor Curții Constituționale, fapt care presupune că acestea produc efecte pentru viitor” [17]. Referitor la efectul *ex tunc*, Curtea Constituțională a recunoscut efectul retroactiv al hotărârilor sale pronunțate în materia controlului constituționalității normelor penale de drept substanțial, la care după cum este și firesc se referă și normele incriminatorii. Astfel, s-a statuat: „§68. În cazul declarării neconstituționalității unor norme de drept penal substanțial, este firesc ca față de acestea să se aplice regula efectului retroactiv al normei penale mai favorabile, garantate de art. 22 din Constituție” [17].

O altă problemă de referință o constituie impactul pe care îl produce admiterea excepțiilor de neconstituționalitate asupra limitelor incriminatorii ale normei penale supuse controlului constituțional. Sub acest aspect, studiul jurisprudenței constituționale evidențiază două efecte de moment:

- restrângerea „câmpului infracțional” al normei penale;

- păstrarea „câmpului infracțional” al normei penale.

În primul caz, admiterea sesizării are un impact diminutiv asupra conduitei criminale și are loc atunci când declararea neconstituțională a unei părți a normei atrage după sine neconstituționalitatea unui sau a mai multor semne prin care este descrisă o anumită modalitate normativă de comitere infracțiunii. Astfel, într-o speță Curtea a conchis: „[...] noțiunea de „cinism” din articolul 287 alin. (1) din Codul penal este formulată de o manieră imprecisă și neclară, fapt care le conferă autorităților ce o aplică o marjă discreționară excesivă. Prin urmare, Curtea reține că această prevedere legală (textul „cinism sau”) nu îndeplinește standardul calității legii penale, fiind contrară art. 1 alin. (3) și 22, coroborate cu art. 23 din Constituție. Concluzia Curții este consolidată și de existența altor dispoziții legale care asigură ordinea, liniștea și respectarea normelor de conviețuire socială, e.g. huliganism nu prea grav [articolul 354 din Codul contravențional], consumul de băuturi alcoolice în locuri publice și apariția în astfel de locuri în stare de ebrietate produsă de alcool [articolul 355 din Codul contravențional], tulburare a liniștii [articolul 357 din Codul contravențional] etc.” [4]. Prin urmare, declararea de către Curtea Constituțională a textului „cinism sau” ca fiind o expresie ce nu îndeplinește standardul de calitate a legii penale are un efect direct asupra ariei de aplicare a art. 287 C.pen. în sensul restrângerii acesteia. Prin urmare, dacă până la pronunțarea respectivei hotărâri infracțiunea prevăzută la art. 287 alin. (1) C.pen. putea îmbrăca forma acțiunilor huliganice manifestate prin *cinism*, după adoptarea respectivei hotărâri această formă a acțiunilor huliganice nu mai poate fi invocată la încadrarea juridică a respectivei conduite criminale. Deși mai rar, admiterea excepțiilor de neconstituționalitate a textelor normative din dispoziții-

le Părții speciale a C.pen. nu de fiecare dată implică o restrângere a câmpului infracțional al faptelor penale. În asemenea cazuri partea textului declarată neconstituțională fie că este irelevantă pentru definirea componentei de infracțiunii, fie că semnul constitutiv consfințit din partea textului declarată neconstituțională se regăsește într-o altă parte a textului care corespunde cerințelor de calitate. De exemplu, prin HCC nr/2019 semnul „...intereselor publice sau...” prevăzut la descrierea infracțiunii de neglijență în serviciu a fost declarat anticonstituțional. În legătură cu acest caz, Curtea menționează că declararea neconstituțională a textului „intereselor publice sau” din articolul 329 alin. (1) din Codul penal nu restrânge câmpul de aplicare al acestui articol. În acest sens, Curtea reține că expresia legală ce se menține [daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice] protejează toate eventualele victime ale faptei de neglijență în serviciu, avându-se în vedere că persoanele juridice pot fi de drept public sau de drept privat (a se vedea articolul 173 din Codul civil). Astfel, rezultă în mod rezonabil că eventualele daune materiale cauzate intereselor publice s-ar putea regăsi în categoria daunelor cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice de drept public” [8].

Este de menționat că admiterea excepțiilor de neconstituționalitate a textelor normative din Partea specială a Codului penal nu poate antrena după sine o extindere a limitelor incriminării. Or, potrivit exigențelor pe care le implică principiului legalității incriminării, *nulum sine lege, nulla poena sine lege*, determinarea unei faptei ca infracțiune penal condamnabilă poate fi făcută doar prin adoptarea unei legi penale. Mai mult decât atât, „...o lege penală nu poate fi aplicată extensiv tot în detrimentul acuzatului...” [13, p. 572], „...termenul de

lege se referă la un text în vigoare în sistemul de drept al unui stat contractant, astfel cum acesta este interpretat de jurisdicțiile competente” [13, p. 576]. În același timp, noțiunea de „drept”, astfel cum este utilizată la art. 7, corespunde celei de „lege” care figurează în alte articole ale Convenției și cuprinde atât dreptul izvorât din lege, cât și din jurisprudență și implică anumite condiții calitative, printre care accesibilitatea și previzibilitatea. Pe de altă parte, o practică de stat care contravine normelor în vigoare ale legii scrise și care goleşte de substanță legislația pe care se presupune că se bazează nu poate fi calificată ca „drept” în sensul art. 7 din CEDO[14].

Neadmiterea excepțiilor de neconstituționalitate.

În cazul neadmiterii excepției de neconstituționalitate, partea textului incriminator ce formează obiectul cererii este declarată ca fiind corespunzătoare standardelor constituționale de calitate a legii penale, adică suficient de clară și accesibilă pentru aplicarea acesteia în strictă consonanță cu principiul legalității incriminării. De exemplu, Curtea Constituțională într-o speță a declarat ca fiind inadmisibilă sesizarea nr. 5g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 327 alin. (2) lit. b¹) din C.pen., care se referă la *abuzul de serviciu săvârșit din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane* [15].

Deciziile Curții Constituționale inadmisibilitate a excepțiilor de neconstituționalitate pronunțate în materia dreptului penal pot avea și ele un rol direct sau indirect la interpretarea legii penale. În primul rând, aceste hotărâri au o valoare juridică de lucru interpretat, din care rezultă că semnele componente de infracțiune, descrise prin textele incriminatorii ce au făcut obiectul examinării, corespund cerințelor de calitate prevăzute de Constituție. Cu referință la exemplul oferit mai sus,

interpretul oficial al legii penale (persoana care efectuează urmărirea penală, procurorul și judecătorul) va avea o certitudine juridică în plus că textul de lege, la care este descrisă forma agravantă calificativă a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu [art. 327 alin. (2) lit. b¹ C.pen.], corespunde criteriilor de calitate și că este formulat în strictă congruență cu rigorile care rezultă din principiul legalității incriminării.

În cel de al doilea rând, argumentele invocate în hotărârile pronunțate de Curtea Constituțională pot sta la baza identificării soluțiilor de interpretare a legii penale și de încadrare juridică a infracțiunilor, atunci când legea penală nu oferă noțiuni clarificative la descrierea semnelor componente de infracțiune. De exemplu, în DCC/nr 201 „Curtea notează că legea penală nu poate să exceleze în texte explicative [...]. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal [...]. Astfel, rolul decizional conferit instanțelor de judecată urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor [...]. Curtea reiterează că practica judiciară poate constitui un reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia [...]. În acest context, Curtea observă că CSJ a dezvoltat criterii de interpretare a textului contestat „din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane” prin HP CSJ nr. 7 din 15 mai 2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu [...]. Așadar, Curtea Constituțională reține că Curtea Supremă de Justiție a oferit indicii de interpretare a textului contestat, potrivit cărora motivele prevăzute de lit. b 1) din alin. (2)

din articolul 327 din Codul penal sunt speciale și au un efect agravant [...]. Prin urmare, având în vedere evoluția practicii judiciare, în special a instanței judecătorești supreme, Curtea notează că aplicabilitatea prevederilor contestate a devenit suficient de clară și de previzibilă” [15].

În DCC/nr 201 din 2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 248 C.pen. a fost declarată inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „cu folosirea frauduloasă a documentelor” din C.pen. În acest sens, Curtea a invocat faptul că: [...] Plenul CSJ a explicat, în scopul unificării sensului unor termeni utilizați în articolul 248 din Codul penal, la punctul 6 din Hotărârea nr. 5 din 24 decembrie 2010, semnificația unor noțiuni ca „document fals”, „document nul”, „document obținut pe cale ilegală”, „document care conține date neautentice” [...]. Curtea Supremă de Justiție a oferit indicii de interpretare a textului contestat. Așadar, utilizarea unor documente false, nule, obținute pe cale ilegală sau care conțin date neautentice pentru a trece frontiera vamală a Republicii Moldova presupune, prin definiție, o utilizare frauduloasă a acestor documente [16].

Într-adevăr, legea penală nu poate depăși anumite limite rezonabile în explicarea termenilor și expresiilor utilizate la descrierea semnelor componente de infracțiune. Din interpretările Curții Constituționale reiese că atunci când interpretul legii penale întâmpină dificultăți la tălmăcirea acestor semne se poate recurge la interpretări statuate în practica judiciară, mai ales la interpretările consacrate în Hotărârile explica-

tive ale Curții Suprem de Justiție. Se poate astfel observa că prin jurisprudența Curții Constituționale a fost ridicată esențial valoarea interpretărilor făcute de către Plenul CSJ a Republicii Moldova. În acest sens, poate fi invocată și jurisprudența ChEDO care a recunoscut, în cauza Baydar v. Olanda din 24 aprilie 2018, faptul că asigurarea aplicării uniforme și a interpretării corecte a legilor de către instanțele supreme ale unui stat reprezintă un scop legitim compatibil cu Convenția.

Concluzii. Interpretarea legii penale prin prisma jurisprudenței constituționale are o importanță covârșitoare pentru studiul *dogmatic, exegetic și critic* al dreptului penal. Studiul dogmatic permite evaluarea măsurii în care principiile fundamentale ale dreptului penal sunt implementate și aplicate efectiv în legislația penală națională. Prioritar, această latură a studiului se referă la principiul legalității incriminării ca principiu fundamental de care se conduce Curtea constituțională la evaluarea standardelor de calitate ale legii penale. Studiul exegetic permite cunoașterea sensului și câmpului exact de aplicare a normei penale care descrie semnele unei componente concrete de infracțiune. Mai ales acest studiu este deosebit de relevant pentru încadrarea juridică a infracțiunilor prevăzute de normele asupra cărora a fost exercitat controlul de constituționalitate. La rândul său, studiul critic al normelor penale prin prisma jurisprudenței constituționale urmărește identificarea imperfecțiunilor și videlor legislative, întru formularea unor propuneri de *lege-ferenda* în demersul firesc de perfecționare a normelor penale.

---

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului amendată de Protocoalele nr. 11, 14 și 15, completată de Protocolul

adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12, 13 și 16. https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf;

2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994;
3. Codul penal al Republicii Moldova. Publicat în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195 din 14-04-2009; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125325&lang=ro;
4. Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal (neclaritatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism) (sesizările nr. 208g/2020, nr. 44g/2021, nr. 49g/2021 și nr. 76g/2021); https://www.const-court.md/public/ccdoc/hotariri/h_25_2021_208g_2020_rou.pdf;
5. Кудрявцев В.Н., Общая теория квалификации преступлений, Москва, Юридическая литература, 1972;
6. Малиновский А.А. Оценочные понятия в законодательстве. În: Законодательная техника современной России: состояние, проблемы совершенствования. Сборник статей. В 2 т. / Под ред. В.М.Баранова, 2001. Т. 1;
7. Шумилова О. С. Оценочные понятия в уголовном кодексе Российской Федерации и их использование в правоприменительной деятельности. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Москва, 2002. <https://www.dissercat.com/content/otsenochnye-ponyatiya-v-ugolovnom-kodekse-rossiiskoi-federatsii-i-ikh-ispolzovanie-v-pravopr> (accesat la 20.09.2020);
8. Hotărârea privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin.(1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal (sesizările nr. 151g/2018, nr. 172g/2018, nr. 174g/2018, nr. 175g/2018, nr. 183g/2018, nr. 186g/2018, nr. 189g/2018, nr. 191g/2018, nr. 193g/2018, nr. 198g/2018, nr. 200g/2018, nr. 203g/2018, nr. 211g/2018, nr. 212g/2018, nr. 2g/2019, nr. 21g /2019, nr. 35g/2019, nr. 49g /2019, nr. 62g /2019, nr. 105g/2019, nr. 109g/2019, nr. 120g/2019, nr. 140a/2019 și nr. 159g/2019) nr. 24 din 17.10.2019. În: Monitorul Oficial nr.338-343/207 din 15.11.2019;
9. Hotărârea Curții Constituționale Nr. 33 din 10-10-2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție (Sesizarea nr. 45b/2013). Publicat : 20-12-2013 în Monitorul Oficial Nr. 297-303 art. 50;
10. Dolea I., Efectul ex tunc al hotărârii Curții Constituționale în materie penală. În: Studia Universitatis Moldaviae, Universitatea de stat din Moldova, Chișinău, 2017, p. 129-137;
11. Hotărârea pentru controlul constituționalității articolului 458 alin. (3) pct. 4) din Codul de procedură penală (efectul retroactiv al hotărârilor Curții Constituționale în materie de drept penal procedural) (Sesizarea nr. 98a/2018). <https://www.const-court.md/public/ccdoc/hotariri/roh21201898a2018ro58ba8.pdf>;
12. Cojocar R., Puică V., Interpretarea semnelor estimative ale infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu (art. 328 C.pen. al R. Moldova) în procesul de instruire a studenților. În Conferința științifico-practică internațională: Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept, Chișinău, 2021;
13. Bîrsan C., Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole,

- Ediția 2, Ed. C.H. Beck, București, 2010;
14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Ghid privind art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Nicio pedeapsă fără lege: principiul legalității infracțiunilor și pedepselor. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ROM.pdf;
15. Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 5g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 327 alin. (2) lit. b1) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=972&l=ro>.
16. Decizia de admisibilitate a sesizării nr. 85g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 248 din Codul penal (folosirea frauduloasă a documentelor în contextul infracțiunii de contrabandă). https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_77_2020_85g_2020_rou.pdf).
17. Hotărârea pentru controlul constituționalității articolului 458 alin. (3) pct. 4) din Codul de procedură penală (efectul retroactiv al hotărârilor Curții Constituționale în materie de drept penal procedural) (Sesizarea nr. 98a/2018). <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/roh21201898a2018ro58ba8.pdf>.

DESPRE AUTOR**Radion COJOCARU,**

*doctor în drept, profesor universitar,
director al Școlii doctorale
„Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com*

CZU 343.131

DOI 10.5281/zenodo.6641516

LEGALITATEA PROCESULUI PENAL*

Dinu OSTAVCIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Subiectul cercetat în articol este unul de o importanță covârșitoare, imposibil de subestimat. În rândurile de mai jos voi analiza rolul legislației și practicii internaționale și a celei naționale cu privire la aplicarea și respectarea principiului legalității, rolul Curții Constituționale, efectul hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție asupra urmării penale și judecării cauzelor penale, rolul și efectele hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și deciziilor Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție asupra cercetării infracțiunilor.

Cuvinte-cheie: principiul legalității, preeminența dreptului, claritate, previzibilitatea și accesibilitatea legii, supremația legii, etape, sancțiuni.

LEGALITY OF THE CRIMINAL PROCESS

Dinu OSTAVCIUC,
PhD, associate professor

The subject investigated in the article is one of overwhelming importance, impossible to underestimate. In the following lines I will analyze the role of international and national law and practice regarding the application and observance of the principle of legality, the role of the Constitutional Court, the effect of the explanatory judgments of the Plenum of the Supreme Court of Justice on the prosecution and trial of criminal cases, the role and effects of the resolutions of the European Court of Human Rights and the decisions of the Criminal College of the Supreme Court of Justice on the investigation of crimes.

Keywords: the principle of legality, pre-eminence of law, clarity, predictability and accessibility of the law, supremacy of the law, stages, penalties.

Introducere. Principiul legalității este unul din cele mai importante și cunoscutе principii ale dreptului, fiind studiat chiar în primul an în cadrul facultăților de drept. Legalitatea este înțeleasă ca respectarea și punerea în aplicare constan-

tă a prevederilor Constituției Republicii Moldova, a legilor și altor acte normative corespunzătoare acestora de către toate instituțiile și organizațiile statale și nestatale, funcționari, cetățeni etc.

Metode și materiale aplicate. La ela-

---

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

borarea acestei publicații a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind legalitatea procesului penal și efectul nerespectării ei în contextul asigurării și garantării drepturilor și libertăților părților în procesul penal.

Rezultate obținute și discuții. „Principiul legalității stă la baza întregului sistem de drept, evident găsim și expresie și în procesul penal, care, amintim, este o activitate strict reglementată de lege. Este un principiu general ce constă în obligația cetățenilor, funcționarilor publici și a organelor de drept de a respecta legea.” [7, p. 79]

„În legislația procesual-penală principiul legalității se precizează în stabilirea procedurii de cercetare a cauzelor penale. Sarcina ofițerului de urmărire penală, procurorului, instanței de judecată include respectarea strictă a legilor substanțiale și procesuale (la începerea urmăririi penale, la numirea ședinței de judecată, la judecarea cauzei, la verificarea legalității sentinței în instanțe ierarhic superioare etc.)” [17, p. 106]

„Legalitatea procesului penal indică faptul că întreaga desfășurare a acestuia, cuprinzând toate principiile, toate regulile, toate normele de amănunt, este obligatoriu să fie prevăzută de lege. Din această perspectivă, a cadrului juridic de reglementare, legalitatea constituie un principiu-cadru, dat fiind că nimic din regulile procesului penal, incluzând și toate celelalte principii, nu poate exista în afara lui.” [3, p. 71]

CC „reține că legalitatea reprezintă o cerință fundamentală a activității instanțelor judecătorești. Principiul legalității, fiind un principiu-cadru, prezumă totodată caracterul legal al instanței judecătorești. Acest principiu decurge și din prevederile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căreia persoana are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege (articolul 6 §. 1).” [7, p. 79]

„Starea legalității în reglementarea relațiilor publice în tot procesul penal se datorează prezenței unui cadru juridic adecvat. Prezența legilor sănătoase este fundamentul legalității, dar nu și legalitatea în sine. Principiul legalității în procesul penal vizează implementarea și respectarea constantă a legilor de către toți participanții la relațiile publice, asigurarea unui astfel de comportament al cetățenilor și a activităților organelor de stat care să respecte cerințele statului de drept.” [16, p. 43]

Pentru organul de urmărire penală și procurori, respectarea cerințelor de legalitate înseamnă, în primul rând, asigurarea începerii urmăririi penale, cercetării complete, obiective și sub toate aspectele a circumstanțelor cazului, efectuarea tuturor acțiunilor necesare pentru administrarea și examinarea probelor în strictă conformitate cu legea. În acest scop, Codul de procedură penală reglementează cu atenție asupra efectuării tuturor acțiunilor și adoptării hotărârilor procesuale permise de lege și în strictă conformitate cu prevederile legale.

Cerința respectării și executării exacte a legilor în cursul urmăririi penale, precum și în alte etape ale procesului penal, se adresează nu numai organului de urmărire penală, ci și celorlalți participanți ai procesului penal (apărători, reprezentanți legali,

experți, specialiști, martori etc.). Totodată, pentru ca cetățenii să aibă posibilitatea de a intra în timp util în raporturi procesuale penale, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată sunt obligați:

a) să ia decizii în timp util cu privire la admiterea lor în procesul penal (de exemplu, recunoașterea victimei în calitate de parte vătămată și/sau civilă, recunoașterea reprezentanților legali etc.);

b) să le explice drepturile și obligațiile subiecților procesuali;

c) să asigure posibilitatea exercitării acestor drepturi.

Cerințele de legalitate în procesul penal se aplică acțiunilor, deciziilor și actelor de procedură care reflectă evoluția procesului penal. Încălcarea procedurii de strângere, administrare și verificare a probelor atrage inadmisibilitatea datelor de fapt în calitate de probe. Erorile în desfășurarea acțiunilor procesuale care nu sunt legate de administrarea și examinarea probelor conduc la recunoașterea unor astfel de acțiuni ca fiind ilegale și nu dau naștere la consecințe juridice.

„Legalitatea este un principiu al cărui domeniu de aplicare este extrem de larg. Se aplică tuturor etapelor și instituțiilor procesului penal, tuturor subiecților acestuia, se aplică tuturor acțiunilor și hotărârilor procesuale, caracterizează toate fațetele activității procesuale și ale raporturilor procesuale, pătrunde în toate celelalte principii și contribuie foarte mult la punerea lor în aplicare efectivă a acestora.” [14, p. 164]

„Fără îndoială este cel mai important principiu, în jurul căruia gravitează întregul proces penal.” [9, p. 80]

Curtea Constituțională „*reafirmă că la baza statului de drept, consacrat de articolul 1 alin. (3) din Constituție, stă principiul*

legalității. Ca urmare, respectarea legilor este obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept.” [21]

„...legalitatea reprezintă o consacrare a principiului *nullum iudicium sine lege*, precum și a principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică în scopul asigurării unei garanții efective pentru a preveni arbitrariul în materie de urmărire penală, condamnare sau aplicare a pedepsei (CtEDO, S.W. c. Regatului Unit, Hot. din 22.11.1995, §. 34) și, totodată, legalitatea decurge din conținutul procesului penal, care este definit ca o activitate reglementată de lege.” [12, p. 4; 13, p. 9, 10]

„Totodată, dreptul moldovenesc oferă prioritate normelor consacrate în actele de drept internațional.” [4, p. 9]

Conform art. 7 alin. (1) CPP, procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu:

- principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional;
- tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- prevederile Constituției Republicii Moldova și ale CPP.

Potrivit art. 7 alin. (1) CPP, „*În caz de neconcordanță între prevederile CPP și tratatele internaționale privitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte, prioritate au reglementările internaționale.*”

În aceeași ordine de idei, reieșind din prevederile art. 531 CPP, dispozițiile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte și alte obligații internaționale ale Republicii Moldova vor avea prioritate în raport cu dispozițiile CPP.

Izvoarele internaționale sunt de diferită natură, unele reglementează sfera de cooperare (de exemplu, cele de asistență

juridică internațională în materie penală), iar altele reglementează sfera de protecție a drepturilor omului (de exemplu, Declarația Universală a Drepturilor Omului).

Instrumentele internaționale ce vizează protecția drepturilor omului se poziționează la nivel de principii fundamentale, constituind un standard ce este impus subiecților dreptului internațional, implicit statelor semnatare.

Printre instrumentele internaționale de cooperare și de protecție se remarcă în primul rând tratatele constitutive ale Uniunii Europene. „Tratatul asupra Uniunii Europene, pe care îl modifică, și un al doilea tratat, asupra funcționării Uniunii Europene, care creează, în materie penală, spațiul de libertate, securitate și justiție în Titlul V al Părții a treia, cu dispozițiile generale în Capitolul 1 și dispozițiile proprii cooperării judiciare și polițienești în Capitolele 4 și 5. Acest spațiu relevă, de aici înainte, o împărțire a competenței între Uniunea Europeană și statele membre. Suplimentar la instrumente internaționale vizate se atribuie deciziile-cadru, directivele și recomandările în materie penală.” [5, p. 41-46]

În același timp, sunt de menționate acele surse internaționale cu conotație de cooperare, care pot fi multilaterale sau bilaterale. Din cele multilaterale fac parte: Convenția europeană de asistență juridică în materie penală din 20.04.1959, semnată la Strasbourg; Convenția Națiunilor Unite contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope din 20.12.1988, semnată la Viena, Convenția Internațională privind suprimarea finanțării terorismului din 09.12.1999, semnată la New York; Convenția penală cu privire la corupție din 27.01.1999, semnată la Strasbourg; Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000; Convenția privind

asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale din 22.01.1993, semnată la Minsk. Aceste acte internaționale sunt temei de cooperare între mai multe state, atât cele ale Consiliului Europei și ONU, cât și cele ale Comunității Statelor Independente.

Din cele bilaterale reținem: Tratatul între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală din 06.07.1996; Tratatul între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 13.12.1993; Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 25.02.1993; Tratatul între Republica Moldova și Republica Lituania cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 09.02.1993; Tratatul între Republica Moldova și Republica Letonă cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 14.04.1993; Acordul între Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistența juridică în materie civilă, comercială și penală din 22.05.1996 etc.

Dacă e să ne referim la instrumentele internaționale cu privire la protecția drepturilor omului, pot fi menționate: Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948 și Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, semnată la Roma. Aceste acte impun un standard cu privire la protecția drepturilor și libertăților omului, implicit dreptul la un proces echitabil, cu respectarea tuturor garanțiilor corespunzătoare.

Trebuie să menționăm că prevederile tratatelor internaționale la care Republica

Moldova este parte, precum și alte obligații internaționale ale acesteia au prioritate în raport cu prevederile legislației naționale.

„Dacă Republica Moldova și statul străin solicitat/solicitant sunt părți contractante ale mai multor tratate internaționale care reglementează proceduri de asistență juridică similare, și, dacă între prevederile acestor tratate există careva divergențe sau incompatibilități, se vor aplica prevederile aceluși tratat care asigură o protecție mai bună a drepturilor și libertăților omului. În lipsa unui tratat internațional, poate fi acordată asistența juridică internațională în baza principiului reciprocității prin intermediul canalelor diplomatice.” [6, p. 35]

Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova, în redacția Hotărârii nr. 39 din 09.07.2001, Curtea a stabilit că: „*principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, tratatele internaționale ratificate și cele la care Republica Moldova a aderat, sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova și devin norme ale dreptului intern.*” În sensul acestei interpretări, în Republica Moldova dreptul intern și cel internațional reprezintă un tot întreg, o structură unitară.

Potrivit art. 2 alin. (2) CPP, „*Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente integrante ale dreptului procesual penal și nemijlocit dau naștere drepturilor și libertăților omului în procesul penal.*” Prin norma vizată, legislatorul pe de o parte aduce superioritate instrumentelor internaționale, iar pe de altă parte sporește garanțiile părților în proces, făcând direct aprecierea

unui sistem unic de siguranță.

Procesul penal se desfășoară în strictă conformitate și cu prevederile Constituției Republicii Moldova. La acest subiect nu este cazul a da multe explicații, deoarece potrivit art. 7 din Constituție, „*Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.*” Prin urmare, dacă o normă procesuală penală contravine prevederilor constituționale, această normă nu are putere juridică și, respectiv, Constituția este un instrument pentru garantarea și protejarea drepturilor și libertăților părților în proces și ale altor persoane.

Conform art. 2 alin. (3) CPP, „*Constituția Republicii Moldova are supremație asupra legislației procesuale penale naționale. Nici o lege care reglementează desfășurarea procesului penal nu are putere juridică dacă este în contradicție cu Constituția.*” Această normă procesuală concretizează supremația Constituției în raport cu legislația procesuală penală și, în așa mod, asigură funcționalitatea sistemului legislativ, impunând direct respectarea drepturilor omului de către toate autoritățile.

În același timp, după cum s-a menționat anterior, procesul penal trebuie să se desfășoare în strictă conformitate și cu prevederile CPP. Acest aspect este indicat în art. 7 alin. (1) CPP, iar reglementări asemănătoare le găsim și în art. 1 alin. (1) CPP, art. 2 alin. (1) CPP.

„Toată activitatea procesuală în ansamblu, toate categoriile și instituțiile procesuale sunt reglementate în cele mai stricte limite ale legii. Acest fapt este justificat de aplicarea unor instituții procesuale cu caracter de constrângere (măsuri preventive, măsuri asigurătoare etc.) care, în cazul aplicării ilegale, pot prejudicia drepturile

și libertățile fundamentale ale persoanelor antrenate în proces. Expresia latină *nullum iudicium sine lege* (în traducere – nici o judecată în afară de lege) caracterizează lăconic și precis principiul legalității procesului penal consacrat de art. 7 Codul de Procedură Penală.” [8, p. 208]

Totodată, CPP este unica lege cu caracter procesual penal aplicabilă, care acordă drepturi, obligații, împuterniciri, stabilește limitele procesului penal, competența organelor de stat în înfăptuirea urmăririi penale și judecării cauzei, definește procedura și asigură recursurile efective etc. Într-un final CPP reglementează, pe de o parte, activitatea de investigare a infracțiunilor, iar pe de altă parte protejează drepturile omului, asigurând atingerea scopului procesului penal. În același timp, art. 2 alin. (4) și (5) CPP pune în evidență importanța legii procesuale penale. Astfel, „Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod. În desfășurarea procesului penal nu pot avea putere juridică legile și alte acte normative care anulează sau limitează drepturile și libertățile omului, încalcă independența judecătorească, principiul contradictorialității, precum și contravin normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”

După cum observăm, dispozițiile privind principiul legalității procesului penal din art. 7 CPP sunt în coroborare strânsă cu prevederile art. 1 și 2 ale CPP. În unele cazuri prevederile din aceste norme procesuale se repetă, având chiar uneori prevederi asemănătoare. Acest fapt denotă importanța izvoarelor procesului penal, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garanțiilor procesuale etc. Totuși,

considerăm că este necesară completarea și modificarea acestor norme procesuale pentru evitarea paralelismului juridic. Or, art. 1 alin. (1) CPP, art. 2 alin. (1) CPP și art. 7 alin. (1) CPP reglementează desfășurarea procesului penal potrivit Constituției, tratatelor internaționale și CPP.

Asupra neadmiterii paralelismelor juridice s-a expus și CC. Astfel, „Curtea a subliniat că legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține și să evite paralelismele legislative, ce generează incertitudine și insecuritate juridică. Or, în procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative.” [22,pct. 45; 23, pct.64]

Este de menționat faptul că, principiul legalității acordă un rol deosebit constituționalității legilor, ținând cont de supremația Constituției. Astfel, potrivit art. 134 alin. (1) din Constituție, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.” Grație acestei prevederi, autoritatea care se expune asupra constituționalității normelor este Curtea Constituțională. Aceasta, potrivit art. 134 alin. (3) din Constituție, „... garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Prin urmare, Curtea Constituțională exercită rolul de judecător constituțional. Astfel, potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, „Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a

hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”

Această autoritate, potrivit principiului legalității procesului penal, este sesizată de instanța de judecată în procesul judecării cauzei, din oficiu sau la cererea unui participant la proces. Sesizarea Curții Constituționale are loc în cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, aspecte reglementate de art. 7 alin. (3) CPP. Condițiile pe care trebuie să le întrunească sesizarea și care este necesar să fie verificate de instanța de judecată sunt reglementate în art. 7 alin. (3¹) CPP.

Astfel, principiul legalității le asigură participanților la procesul penal dreptul de a sesiza CC atunci când aceștia consideră că o normă nu corespunde cerințelor constituționale și, prin urmare, încalcă un drept constituțional. Ca urmare, CC trebuie să se implice în calitate de garant al constituționalității și prin prisma principiului legalității să asigure respectarea drepturilor constituționale tuturor persoanelor.

„Aceasta reprezintă, de fapt, mijlocul prin care orice persoană (parte într-un proces penal) are acces la justiția constituțională, ca o garanție a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, în general.” [5, p. 46-47]

În acest sens, s-a expus și CC, care afirmă că „*Excepția de neconstituționalitate reprezintă o excepție de procedură care are ca scop împiedicarea pronunțării unei soluții bazate pe o normă neconstituțională. Mai mult, Curtea a menționat că, în cazul constatării neconstituționalității unei norme prin intermediul excepției, aceasta nu manifestă*

doar o funcție de prevenție, ci și una de reparație, întrucât se referă în primul rând la situația concretă a părții lezate în drepturile sale prin norma criticată (DCC nr. 83 din 6 septembrie 2017, §§ 21-22; DCC nr. 56 din 27 iunie 2017, §§ 23-25).” [23, pct. 23]

„*Actele normative sau unele părți ale acestora declarate neconstituționale devin nule și nu se aplică din momentul adoptării hotărârii respective a Curții Constituționale.”* [24, pct. 30; 25, pct. 10]

Hotărârile CC sunt obligatorii pentru toți participanții la procesul penal, implicit pentru organele de urmărire penală și instanțele de judecată (art. 7 alin. (6) CPP). Observăm că art. 7 alin. (6) CPP omite să oblige procurorul să respecte hotărârile CC. Deși, prin organul de urmărire penală se prezumă și procurorul, totuși considerăm că organul de urmărire penală și procurorul sunt subiecți diferiți în cadrul procesului penal. Prezumarea că procurorul este organ de urmărire penală derivă din conținutul art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP, care reglementează că „... *procurorul ... exercită nemijlocit urmărirea penală, revenindu-i atribuțiile organului de urmărire penală.*”

În primul rând, acordarea unor atribuții procurorului nu înseamnă nici pe departe atribuirea unui statut anumit, deoarece organele de urmărire penală sunt reprezentate de ofițeri de urmărire penală (art. 253 alin. (2) CPP), iar statutul acestora este stabilit prin lege (art. 253 alin. (4) CPP și Legea nr. 333 din 10.11.2006).

În al doilea rând, art. 253 CPP reglementează în concret care sunt organele de urmărire penală, fără indicarea procurorului (aceiași lucru îl găsim și în prevederile Legii privind statutul ofițerului de urmărire penală). Prin urmare, există necesitatea modificării și completării art. 7 alin. (6) CPP, cu includerea procurorului în preve-

derile acestuia.

În al treilea rând, art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP indică cazul în care procurorului îi revin atribuțiile organului de urmărire penală, și anume atunci când exercită nemijlocit urmărirea penală. Ce se întâmplă în cazurile în care procurorul conduce urmărirea penală, atribuție reglementată în art. 52 alin. (1) pct. 3) CPP? S-ar prezuma că în acest caz atribuțiile organului de urmărire penală nu-i revin procurorului.

În general, mai multe norme ale CPP nu fac delimitarea clară dintre organul de urmărire penală și procuror, ceea ce ar justifica modificarea normelor procesuale, astfel încât să fie reglementată strict delimitarea respectivă.

Totodată, este de reținut faptul că hotărârile CC sunt definitive, nu pot fi supuse nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Asupra acestui fapt s-a expus și CC, reiterând că „... *indiferent de natura hotărârilor Curții, ele își produc efectele pe care Constituția și legea le conferă, în raport cu atribuția exercitată de Curte, forța lor juridică neputând fi contestată sau confirmată de nimeni.*” [24, pct. 49]

Potrivit art. 7 alin. (7) CPP, „*Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.*”

În acest sens, CC s-a expus asupra forței juridice a acestor hotărâri explicative, menționând că „... *un sistem în care este acordată Curții Supreme posibilitatea de a adresa instanțelor de rang inferior „recomandări/explicații” în probleme de aplicare a legislației nu este de natură să favorizeze apariția unei puteri judecătorești cu adevărat independente. Mai mult, aceasta*

implică riscul ca judecătorii să se comporte ca funcționarii publici, care primesc ordine de la superiorii lor. Curtea Europeană în jurisprudența sa a statuat că nu există un drept la o jurisprudență constantă, astfel încât schimbarea jurisprudenței impusă de o abordare dinamică și progresivă este admisibilă și nu încalcă principiul securității juridice (CtEDO, Unedic c. Franței, 2008, para. 74; Legrand c. Franței, 2011), dacă sunt întrunite două condiții: (1) noua abordare să fie consecventă la nivelul acelei jurisdicții și (2) instanța care a decis schimbarea interpretării să motiveze detaliat considerentele pentru care a decis astfel (Atanasovski c. Macedonia, 2010, para. 38).” [26, pct. 98]

În temeiul art. 7 alin. (8) CPP, „*Hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt obligatorii pentru organele de urmărire penale, procurori și instanțele de judecată.*” Din prevederile Constituției Republicii Moldova (art. 4 alin. (2)), precum și din Hotărârea Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 *Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova*, rezultă că CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și respectiv urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a Republicii Moldova, cu deosebirea că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin. [7, p. 80]

Reieșind din sensul acestei norme, au caracter obligatoriu nu doar interpretările jurisprudențiale ale Curții cuprinse în hotărârile sale adoptate în privința Republicii Moldova, dar și cele adoptate în privința altor state. Referitor la hotărârile Curții adoptate în privința unor state concrete, statele contractante singure decid cum să execute cel mai bine hotărârile Curții, în condițiile constatării unei încălcări a articolului din Convenție. Cel mai eficient mod de a repune

persoana căreia i-a fost recunoscută încălcarea în situația sa inițială (*restitutio in integrum*) pentru Republica Moldova ca stat contractant și în conformitate cu prevederile legale în vigoare, este aplicarea căii de atac extraordinare, și anume a procedurii de revizuire a cauzei la nivel național, prin care instanța își retractează propria hotărâre.” [27]

Pentru aplicarea corectă a prevederilor CEDO este necesară studierea prealabilă a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, care este unica în drept prin intermediul deciziilor sale să dea interpretări oficiale aplicării CEDO, aceste interpretări fiind deci obligatorii. Astfel, instanțele judecătorești sunt obligate să se călăuzească de aceste interpretări.

„În acest sens, sarcina primordială cu privire la aplicarea prevederilor Convenției Europene revine instanțelor naționale. Astfel, la judecarea cauzelor, instanțele de judecată trebuie să verifice dacă legea sau actul, care urmează a fi aplicate și care prevede drepturi și libertăți proclamate de Convenția Europeană, sunt compatibile cu prevederile acesteia. În caz de incompatibilitate, instanțele judecătorești vor aplica direct prevederile Convenției Europene, despre acest fapt fiind menționat în actele judecătorești de dispoziție pronunțate.” [28, pct. 1]

Conform art. 114 din Constituție, justiția se efectuează în numele legii. În esență, această regulă presupune:

- instituirea și organizarea legală a organelor de stat, ce apar ca subiecte în procesul penal, în baza legii;
- respectarea prevederilor legislației;
- utilizarea mijloacelor procesuale permise de lege sau care nu contravin legislației în timpul desfășurării procesului penal;

– efectuarea fiecărui act procesual numai în forma prescrisă de actul normativ;

– controlul judiciar asupra legalității oricărui act procesual;

– conform CPP, actele de urmărire penală perfectate în contradicție cu legea de procedură penală sunt considerate nule;

– supremația legii.” [7, p. 80-81]

Principiul legalității ne vorbește și despre Deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, pronunțate atunci când este sesizat cu recurs în interesul legii. Astfel, aceste decizii sunt obligatorii pentru instanțele de judecată în măsura în care situația de fapt și de drept pe cauză rămâne cea care a existat la soluționarea recursului (art. 7 alin. (9) CPP).

Este de menționat faptul că, atunci când ne referim la principiul legalității, trebuie să înțelegem că acesta presupune calitatea legii și preeminența dreptului. În acest sens, Curtea Constituțională afirmă că, *Expresia „în conformitate cu legea” nu necesită doar conformitate cu legea națională, dar de asemenea se referă la calitatea acestei legi (a se vedea Halford v. the United Kingdom, § 49, Reports 1997-III). Curtea reiterează că legea națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă domeniul și modul de exercitare a discreției relevante oferite autorităților publice pentru a asigura persoanelor un grad minim de protecție la care au dreptul cetățenii conform principiului supremației legii într-o societate democratică (a se vedea Domenichini v. Italy, § 33, Reports 1996-V).* [35]

„Cerința legalității nu este îndeplinită prin simpla respectare a dreptului intern relevant; trebuie ca dreptul intern să se conformeze el însuși Constituției și Convenției Europene, inclusiv principiilor generale enunțate sau presupuse de acestea (a se vedea Plesó v. Ungaria, 2 octombrie 2012, §

59).” [31, pct. 74]

„Curtea reține că exigențele preeminenței dreptului presupun, inter alia, asigurarea legalității și a certitudinii juridice (Raportul privind preeminența dreptului, adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 86 sesiune plenară, 2011, § 41). În acest sens, articolul 23 alin. (2) din Constituție impune adoptarea de către legislator a unor legi accesibile și previzibile.” [30, pct. 42]

CtEDO înțelege prin lege nu numai baza legală din dreptul intern – „textul în vigoare interpretat de instanța competentă” [36], ci și „calitatea legii”. Aceasta înseamnă că legea, prin calitățile ei, garantează principiul preeminenței dreptului, menționat explicit în preambulul CEDO, și oferă o anume protecție împotriva încălcărilor arbitrare ale drepturilor garantate de CEDO. [37]

Principiul legalității presupune existența unor norme de drept intern suficient de accesibile, precise și previzibile în aplicarea lor, astfel cum reiese și din jurisprudența constantă a CtEDO. [38]

„Normele de procedură trebuie să fie elaborate în așa fel încât ele să simplifice activitatea care conduce la realizarea justiției și să-i asigure desfășurarea cea mai conformă cu trebuința de a nu se sacrifica niciunul din interesele care pot intra în joc.” [10]

Accesibilitatea legii are în vedere posibilitatea persoanei de a cunoaște conținutul dispozițiilor legale (de pildă, cetățeanul să dispună de informații suficiente, în circumstanțele cauzei, cu privire la existența și conținutul normelor juridice aplicabile într-un caz determinat).

„Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind

normele juridice aplicabile într-un caz concret.” [39]

Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora, care se realizează în baza articolului 76 din Constituție, legea fiind publicată în Monitorul Oficial.

Curtea Constituțională menționează că „Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret (Khlyustov v. Rusia, 11 iulie 2013, § 68).” [29, pct. 39]

La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când persoana poate – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită conduită. [40]

„Totodată, pentru ca legea să îndeplinească exigența previzibilității, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii discreționare a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a-i oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului (Sissanis v. România, 25 ianuarie 2007, § 66; Seychell v. Malta, 28 august 2018, § 50-52).” [30, pct. 45]

„Criteriul „legalității” presupune ca orice lege să fie suficient de precisă pentru a-i permite persoanei – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune (a se vedea M. v. Germania, 17 decembrie 2009, § 90; și Oshurko v. Ucraina, 8 septembrie 2011, § 98).”

[31, pct. 73]

„La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când persoana poate – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită conduită (Gestur Jónsson și Ragnar Halldór Hall v. Islanda, 30 octombrie 2018, § 88; Berardi și Mularoni v. San Marino, 10 ianuarie 2019, § 40).” [30, pct. 44]

Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o consiliere pentru a evalua, în mod rezonabil față de împrejurările cauzei, consecințele ce ar putea decurge dintr-o anumită acțiune. [41]

Această exigență de „previzibilitate” a dispoziției de drept este destinată să protejeze principiul securității juridice și este respectată „în cazul în care persoana poate să prevadă în mod rezonabil, având în vedere circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea rezulta dintr-un act determinat” sau „dacă legea indică în mod suficient de clar în ce împrejurări și condiții autoritățile publice pot lua o anumită măsură”. [42]

Întinderea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conținutul dispoziției legale despre care este vorba, de domeniul de aplicare al acesteia, precum și de numărul și calitatea destinatarilor.” [43]

„Curtea este obligată să ia act de faptul că, în conformitate cu jurisprudența sa bine stabilită, cerința de „legalitate” prevăzută în alte dispoziții ale Convenției – inclusiv expresiile „în conformitate cu legea”, „prevăzute de lege” și „reglementate de lege” care figurează la articolele 8-11 din al doilea paragraf din Convenție și la articolul 1 din Protocolul nr. 1, și expresia „în temeiul dreptului național [subliniat] sau al dreptului internațional” conținută la articolul 7 –

privește nu numai existența unei baze legale în dreptul intern, ci și o cerință calitativă inerentă conceptului autonom de legalitate; acest concept implică condiții privind accesibilitatea și previzibilitatea „legii”, precum și cerința de a acorda un mijloc de protecție împotriva interferențelor arbitrare din partea autorităților publice asupra drepturilor protejate de Convenție.” [33, pct. 31]

În vederea respectării principiului legalității procesului penal (a legii) în cadrul investigării unei cauze penale și pentru respectarea și garantarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale părților în proces este necesară instituirea unor garanții.

„Principiul legalității procesului penal implică respectarea unor garanții procedurale oferite de lege împotriva arbitrarului.” [34, pct. 55]

„Stricta legalitate a procesului penal are ca scop înlăturarea arbitrarului din cadrul acestuia, activitatea organelor statului fiind încadrată și reglementată prin norme juridice.” [2, p. 6]

„Asigurarea respectării principiului legalității procesului penal are loc prin instituirea unor anumite garanții:

- aplicarea sancțiunii nulității actelor procesuale sau procedurale nelegale;
- aplicarea sancțiunii excluderii probelor nelegal sau neloial administrate;
- aplicarea sancțiunii amenzii judiciare;
- controlul legalității actelor procesuale: de către procuror cu privire la activitatea organelor de cercetare penală; de procurorul ierarhic superior celui care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală; de judecătorul de cameră preliminară cu privire la legalitatea sesizării, a efectuării actelor de urmărire penală și a administrării probelor; de judecătorul de cameră preliminară cu

oazia soluționării unei plângeri cu privire la soluțiile de clasare ori în procedura verificării legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală; de instanța de judecată sesizată cu judecarea cauzei; de instanțele de control judiciar care judecă în căile de atac.” [11, p. 5]

Din cele ce precedă, „una dintre garanțiile cele mai puternice pentru asigurarea îndeplinirii actelor procesuale și procedurale potrivit prescripțiilor legii o constituie *sanctiunea procesuală penală*, care constă fie în pierderea unor drepturi procesuale, fie în lipsirea de valabilitate a actelor procesuale și procedurale ori a măsurilor procesuale dispuse sau efectuate cu încălcarea condițiilor impuse de norma de procedură.” [1, p. 11]

În aceeași ordine de idei este de menționat faptul că principiul legalității este strâns legat de termenele procedurale prevăzute la art. 230 CPP, chiar și mai mult, ultimele reies din acest principiu, iar acesta, în același timp, le guvernează. Prin urmare, coraborând prevederile art. 1, 2, 7, 230 ale CPP, se desprind următoarele sancțiuni:

- pierderea dreptului procesual;
- nulitatea actului efectuat peste termen;
- încetarea efectului măsurii procesuale la expirarea acesteia.

„Ca garanție esențială a legalității procesului penal, îl constituie faptul că acțiunile procesuale trebuie reflectate în acte procesuale și procedurale, care trebuie să fie întocmite legal, justificate și motivate.” [15, p. 39]

Legalitatea actelor de procedură înseamnă că acestea sunt întocmite de subiecți corespunzător competenței lor și în conformitate cu prevederile legii procesuale penale. Valabilitatea actelor de procedură indică faptul că concluziile organelor

abilitate se bazează pe totalitatea probelor legal administrate, verificate și admise în cauza penală.

Legalitatea și valabilitatea actelor de procedură sunt strâns legate între ele: încălcările legii la administrarea probelor ar trebui să aducă excluderea probelor ca inadmisibile. Lipsa dovezilor suficiente duce, la rândul său, la luarea unor decizii nerezonabile. Motivarea actelor de procedură este o explicare a motivelor hotărârilor luate. Expunerea de motive este obligatorie în cazurile prevăzute de lege.

Garanții importante ale legalității procesului penal sunt controlul judiciar și controlul de către procuror asupra legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitatea specială de investigații, precum și, după caz, ale procurorului.

La verificarea legalității judecătorul, după caz, judecătorul de instrucție sau procurorul va decide asupra nulității, inadmisibilității și excluderii probelor din dosar, invocând, în mod obligatoriu, norma procesuală aplicabilă cazului, precum și prevederile art. 7 CPP. Cu alte cuvinte, principiul legalității se va aplica în concurs cu art. 94 alin. (1) CPP, art. 251 CPP, art. 230 alin. (2) CPP, art. 255 alin. (2) CPP și alte norme speciale care reglementează aceste sancțiuni în mod expres.

Pot exista și alte sancțiuni procesuale care vizează nu actele procedurale, dar participanții în proces. După cum am menționat este vorba despre amenda judiciară și aceasta are loc în cazul în care sunt încălcate anumite obligații: fie tragera la răspundere penală a persoanelor activitatea cărora este legată de investigarea infracțiunilor, fie a participanților la procesul penal care nu și-au onorat obligațiile procesuale, de exemplu a celor care nu au

depus declarații veridice, deși erau obligați să o facă, ori a celor care nu au dat o concluzie corectă efectuând o expertiză. Partea vătămată sau martorul, de exemplu, sunt avertizați înainte de audiere despre răspunderea penală pentru refuzul de a depune declarații sau pentru declarații mincinoase (art. 105 alin. (6) CPP).

Legalitatea este un principiu universal, atotcuprinzător, care își găsește expresia în toate principiile și normele dreptului procesual, caracterizând toate aspectele procesului penal. Astfel, legalitatea este „principiul principiilor” procesului penal, dar este de neconceput fără principiile procesuale propriu-zise, care asigură implementarea legalității în procesul penal. Principiul legalității este asigurat de o astfel de construcție a procesului, în care, la fiecare etapă ulterioară, se verifică legalitatea și temeinicia deciziilor luate în etapele anterioare.

Legea este obligatorie pentru toți subiecții procesului penal. Pentru organele de urmărire penală, procuror, instanța de judecată, respectarea legilor de fond și de procedură fiind obligația față de stat și persoană, indiferent de statutul procesual al acesteia. Este clar că principiul legalității nu este la egalitate cu principiile procesuale propriu-zise, fiind disproporționat față

de acestea, întrucât cuprinde întreg corpul de principii procesuale și se corelează cu acestea. Toate principiile laolaltă și fiecare în mod separat servesc ca o manifestare directă și imediată a legalității, iar încălcarea oricăruia dintre ele este o încălcare a legii.

Alte principii ale procesului nu completează principiul legalității, ci îl exprimă și concretizează, constituind conținutul acestuia. Cerințele principiului legalității acoperă întotdeauna conținutul și forma externă a aplicării legii, activităților de aplicare a legii și servesc drept condiție principală pentru aplicarea corectă a normelor.

În concluzie: principiul legalității stă la baza întregului proces penal, de la etapa sesizării organelor competente, acoperind toate fazele procesului penal, implicit punerea în executare a hotărârilor instanțelor de judecată, precum și a altor proceduri penale „postexecutorii”, cum ar fi: reabilitarea judecătorească, repararea pagubei pricinuite urmare a condamnării sau arestării ilegale etc. Prin urmare, în cazul în care partea în proces invocă încălcarea unui drept ce derivă din oarecare principiu, acesta va invoca prin concurs și încălcarea principiului legalității. Căci ultimul guvernează și este fundamentul procesului penal, prin respectarea legii de către toți actorii implicați.

SURSE BIBLIOGRAFICE:

Lucrări de specialitate:

1. Ciobanu Petruț, Codul de procedură penală adnotat: jurisprudență relevantă, recursuri în interesul legii, hotărâri prealabile, decizii ale Curții Constituționale, decizii CEDO, decizii CJUE, legea de aplicare, reglementări anterioare, legislație conexă, index, note, bibliografie. București: Ed. Rosetti International, 2021.
2. Crișu Anastasiu, Drept procesual penal. Ediția a III-a, revizuită și actualizată. București: Ed. Hamangiu, 2011.
3. Gheorghe Teodor-Viorel, Aflarea ade-

- vărului, principiu fundamental al procesului penal. București: Ed. Hamangiu. 2021, 489 p.
4. Martâncik Evghenii, Justiția penală: Standarde internaționale și principii naționale de activitate. În: *Legea și Viața*, nr. 4, 1999.
  5. Mateuț Gheorghită, Procedură penală: partea generală. București: Ed. Universul Juridic, 2019, 1197 p.
  6. Marian Ana, Molcean Alexandru, Scobi-oală-Sârcu Diana, Ministerul Justiției al Republicii Moldova. Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/GHID_cu_privire_la_cooperarea_juridica_internationala.pdf (accesat: 13.04.2022).
  7. Odagiu Iurie. Osoianu Tudor. Andronache Anatol [et al.], Procedura penală. Partea generală. Curs universitar Academia „Ștefan cel Mare” a MAI RM, Chișinău, 2009. 451 p.
  8. Osoianu Tudor, Corelația dintre protecția drepturilor omului și contracararea criminalității (comentariu teoretic al art. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova). În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea parcursului european*. Partea 2, 22 ianuarie 2018. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, (p. 206-216).
  9. Șofranca Dragoș Vlad, Considerații generale privind excluderea probelor administrate în mod nelegal în cursul procesului penal. În: *REVISTA THEMIS*. Institutul Național al Magistraturii, nr. 1/2020.
  10. Tanoviceanu Ioan, *Tratat de Drept și Procedură penală*. Vol. IV. Ediția a II-a. București: Tip. Curierul Juridic, 1925, 901 p.
  11. Udroiu Mihail, *Procedura penală. Partea generală. Partea specială*. București: Ed. C.H. Beck, 2013.
  12. Udroiu Mihail, *Procedură penală. Partea generală. Sinteze și grile*. Ed. a V-a, București: Ed. C.H. Beck, 2018, p. 4.
  13. Udroiu Mihail, *Sinteze de Procedură penală. Ediția a II-a revizuită și adăugată. Volumul I*. București: Ed. C.H. Beck, 2021.
  14. Александров А.С., Принципы уголовного судопроизводства. În: *Правоведение*. 2017. № 5.
  15. Григорьева Н.О. Принципы уголовного судопроизводства и доказательства. În: *Российская юстиция*. 2012. N 8.
  16. Джамалов И.Д., Корреляции задач, основных принципов и условий уголовного процесса и криминалистики в досудебном производстве. În: *Черные дыры в Российской законодательстве*. №1, 2017, p.43.
  17. Савицкий В. М., *Право обвиняемого на защиту*. М., 2012.

Legislație:

18. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Publicată la 12 august 1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. p. 5.
19. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14 martie 2003. Publicat la 7 iunie 2003 în Monitorul Oficial Nr. 104-110 art. 447.

Practică judiciară națională:

20. Decizia Curții Constituționale nr. 76 din 12.10.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 115a/2016 privind controlul constituționalității, art. IV din Legea nr.126 din 9 iunie 2016 pentru

- modificarea și completarea unor acte legislative (exercitarea atribuțiilor judecătorești de instrucție). Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=97615&lang=ro (accesat: 11.05.2022).
21. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 16.07.2015 privind controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 140 din 3 iulie 2015 privind numirea în funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=85284&lang=ro (accesat: 11.05.2022).
  22. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 30.01.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 10 pct. 4 din Legea nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (pct. 45).
  23. Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 06.03.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 10 pct. 4 și pct. 5 din Legea nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (pct. 64).
  24. Decizia Curții Constituționale nr. 50 din 31.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 59g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 326 alin. (11) din Codul penal și a unor prevederi din articolul 283 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct. 23).
  25. Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 10 octombrie 2013, pct. (30).
  26. Hotărârea Explicativă a Curții Constituționale nr. 34 din 11 octombrie 2013, pct. 10). Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 10.10.2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție (pct. 49).
  27. Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 22 iulie 2016, privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5) 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi ale articolelor 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (pct. 98).
  28. DCP CSJ din 29.10. 2019. Dosar nr.1rh-6/2019. Disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14402 (accesat: 16.02.2022).
  29. HP CSJ nr.3 din 09.06.2014 Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (pct.1).
  30. Hotărârea Curții Constituționale Nr.15 din 28.05.2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală (liberarea provizorie sub control judiciar [2]).
  31. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 23.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct. 111) din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt”).
  32. HCC nr. 27 din 30.10.2018 privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate)
  33. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 23.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct. 111) din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt”) (sesizările nr. 122g/2019 și nr. 216g/2019).

34. Decizia Curții Constituționale nr.39 din 08.07.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.70g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
35. Hotărârea Curții Constituționale nr. 40 din 21.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 232 alin. (2) și 308 alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (termenul depunerii demersului privind prelungirea arestului).
- Practică CtEDO:**
36. CtEDO, cauza *Bisir și Tulus c. Moldovei*, hotărârea din 17 mai 2011. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124094> [accesat: 21.04.2022].
37. CtEDO, cauza *Sttanday Times c. Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, hotărârea din 26 aprilie 1979. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584> [accesat: 26.02.2022].
38. CtEDO, cauza *Rotaru c. României*, hotărârea din 04 mai 2000. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586> [accesat: 16.02.2022].
39. CtEDO, cauza *Fener Rum Patrikligi c. Turciei*, hotărârea din 08 iulie 2008. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87396> [accesat: 16.02.2022].
40. CtEDO, cauza *Khlyustov c. Rusiei*, hotărârea din 11 iulie 2013. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122186> [accesat: 13.04.2022].
41. CtEDO, cauza *Berardi și Mularoni c. San Marino*, hotărârea din 10 ianuarie 2019. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188997> [accesat: 12.04.2022].
42. CtEDO, cauza *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, hotărârea din 13 iulie 1995. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57947> [accesat: 12.04.2022].
43. CtEDO, cauza *Goodwin c. Regatului Unit*, hotărârea din 11 iulie 2002. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60596> [accesat: 16.02.2022].
44. CtEDO, cauza *Groppera Radio AG ș.a. c. Elveției*, hotărârea din 28 martie 1990. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57623> [accesat: 26.02.2022].

DESPRE AUTOR

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru*

CZU 341.645.2:336.22

DOI 10.5281/zenodo.6641534

**TAXE PE VALOAREA ADĂUGATĂ (TVA) ÎN PRACTICA JURIDICĂ
A CURȚII EUROPENE DE JUSTIȚIE**

Alexandru ARMEANIC,
doctor în drept

Problema reflecțiilor privind practica judiciară a Curții Europene va fi analizată prin prisma unor hotărâri ce statornicesc practica europeană la acest compartiment în domeniul fiscal, cu referință la cel mai important venit al Uniunii Europene: Taxa pe Valoarea Adăugată. La momentul intrării în vigoare a Acordului de la Roma cu privire la impozitul pe circulație, aplicat în statele-membre, se isca prezența unor diferite cote de impozitare, diferențe de procedură și însăși structura impozitului. Comentariile Curții Europene precum și alte hotărâri, în care Curtea concretiza sau completa legislația privind TVA, reprezintă o parte integrantă a bazei juridice ce reglementează TVA, din motivul că conțin prevederi, care determină mecanismul de aplicare a directivelor. Așadar, Hotărârile Curții Europene au devenit izvor de drept și parte componentă a mecanismului juridic de armonizare a legislației ce reglementează impozitele indirecte în statele membre ale Uniunii Europene. În cercetarea expusă de noi, se vor prezenta spre exemplificare câteva cazuri din practica judiciară, demonstrând astfel gradul de influență a Curții Europene la formarea unor instituții juridice, în special, precum și a dreptului fiscal european, în general.

Cuvinte-cheie: Taxa pe Valoarea Adăugată, hotărârile Curții Europene, practica judiciară europeană în domeniul fiscal, interpretarea normelor legale.

**VALUE ADDED TAX (VAT) IN THE LEGAL PRACTICE OF THE EUROPEAN
COURT OF JUSTICE**

Alexandru ARMEANIC
PhD

The issue of the European Court of Justice's reflection on judicial practice will be analyzed in the light of decisions that establish European practice in this tax compartment, with reference to the EU's most important revenue such as the Value Added Tax. At the time of the entry into force of the Rome Tax Convention on Circulation Tax applied in the Member States, there are different tax rates, procedural differences and the structure of the tax. The European Court's comments as well as other rulings in which the Court embodies or completes VAT legislation forms an integral part of the legal basis governing VAT because they contain provisions which determine the mechanism for implementing the directives. The decisions of the European Court have become a source of law and a component part of the legal mechanism for the harmonization of legislation governing indirect taxes in the Member States of the European Union. In our research, we will present a few examples of judicial practice, demonstrating the degree of influence of the European Court in the formation of some legal institutions of the species, as well as European tax law in general.

Keywords: Value Added Tax, European Court of Justice rulings, European judicial practice in the field of taxation, interpretation of legal norms.

Introducere. Taxa pe Valoarea Adăugată (TVA) a fost implementată pentru prima dată în anul 1958, fiind aplicată în sistemul fiscal al Franței. Acest impozit a fost înlocuit cu impozitul pe circulația mărfurilor (aplicat pentru prima dată în Germania din 1918)^[1], care era calculat în *baza prețului produsului aplicat*. Prin introducerea TVA s-a propus un mecanism perfecționat, care *calcula doar valoarea adăugată de către fiecare producător*.

Față de impozitul pe circulația mărfurilor, care era calculat atât din valoarea adăugată, cât și cu taxa calculată și aplicată de furnizorii anteriori (denumit „impozit la impozit” sau „impozit în cascadă”), TVA se calculează doar din *valoarea fiecărui furnizor*, evitând taxarea dublă a taxei anterior calculate și introduse de furnizor.

În componența valorii adăugate se includ cheltuielile salariale, plățile în fondul social, uzura calculată (utilajul), dobânda pentru credite, venitul, impozitele plătite din venit, alte cheltuieli.

Potrivit Directivei nr. 6, obiectele impozabile cu TVA constituie: livrarea mărfurilor și serviciilor pe teritoriul statelor membre de către subiecții impozabili în baza unei remunerări; importul mărfurilor din statele care se află în afara teritoriului vamal al Comunității Europene; achiziționarea mărfurilor care trec frontiera statelor membre.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea atingerii unor obiective utile, precum și a materializării soluțiilor practico-doctrinare în materia aplicării Taxei pe Valoarea Adăugată în Uniunea Europeană au fost statornicite practici judiciare uniforme ale Uniunii prin hotărârile emise de Curtea Europeană de Justiție.

Scopul studiului. În funcție de specificul materialului expus în acest articol, ne-am propus să efectuăm o analiză succintă în privința particularităților practicii judi-

ciare a Curții Europene de Justiție, privite prin prisma unor hotărâri ce statornicesc practica europeană la acest compartiment în domeniul fiscal

Discuții. La momentul intrării în vigoare a Acordului de la Roma cu privire la impozitul pe circulație, aplicat în statele membre, se isca prezența unor diferite cote de impozitare, diferențe de procedură și însăși structura impozitului. Comentariile Curții Europene precum și alte hotărâri, în care Curtea concretiza sau completa legislația privind TVA, reprezintă o parte integrantă a bazei juridice ce reglementează TVA, din motivul că conțin prevederi, care determină mecanismul de aplicare a directivelor. Așadar, Hotărârile Curții Europene au devenit izvor de drept și parte componentă a mecanismului juridic de armonizare a legislației ce reglementează impozitele indirecte în statele membre ale Uniunii Europene.

Așadar, TVA reprezintă unul din cele mai importante impozite din categoria celor indirecte, reglementarea căreia este o condiție esențială întru dezvoltarea pieții comune. Întru susținerea acestei idei, organele statelor membre au depus un efort esențial pentru crearea unui mecanism unic de funcționare a TVA.

Cu excepția TVA, aplicate în Franța, în statele membre se foloseau diferite sisteme de calculare a acestor taxe. Această situație a și generat art. 95 al Acordului, menit să neutralizeze influența negativă de „diversitate” în domeniul impozitării în cadrul Uniunii Europene. S-a luat cunoștință și s-au realizat o serie de măsuri, în scopul de a trece peste diferențele și greutățile existente în funcționarea impozitului pe circulație în limitele UE.

Așadar, proiectul de soluționare a acestei probleme a inclus următoarele etape:

- diferența structurii taxei pe circulație și a cotelor de taxare a statelor-membre

au fost nivelate prin sistemul plăților de compensare la frontieră;

- armonizarea structurii taxelor cu păstrarea cotelor diferite de taxare și folosirea unei mai avansate sisteme de compensare la frontieră;

- stabilirea unei structuri unice a taxei, armonizarea cotelor de taxare și anularea sistemului de compensare.

De remarcat că impozitele directe sunt de regulă lăsate la voia reglementării țărilor membre ale Uniunii Europene, accentul fiind pus anume pe Taxa pe Valoarea Adăugată și considerându-se venitul primordial pentru bugetul Uniunii Europene.

Așadar, existența Taxei pe Valoarea Adăugată în sistemul fiscal al fiecărui stat este condiția obligatorie pentru aderarea la Uniune, având ca argument că vărsările financiare de la TVA reprezintă una din principalele surse de formare a bugetului Uniunii Europene. Statele membre în care s-a instituit TVA stabilesc mărimea cotei impozabile în limitele prevăzute de legislația europeană (art. 12, Directiva nr. 6) ^[2].

Potrivit Directivei nr. 6^[3], obiectele impozabile cu TVA constituie: livrarea mărfurilor și serviciilor pe teritoriul statelor membre de către subiecții impozabili în baza unei remunerări, importul mărfurilor din statele care se află în afara teritoriului vamal al uniunii, achiziționarea mărfurilor care trec frontiera statelor membre.

Aplicarea TVA la livrarea mărfurilor pe teritoriul statelor membre este posibilă doar prin prezența condițiilor stabilite în legislația de integrare, în special în Directiva nr. 6 cu privire la TVA:

- mărfurile livrate trebuie să fie obiect al TVA și să nu fie incluse în lista mărfurilor scutite de acest impozit (art. 13 16);

- livrarea mărfurilor trebuie efectuată de persoana care deține statutul de subiect impozabil (art. 2, 4);

- livrarea mărfurilor trebuie să fie

parte componentă a activității economice a subiectului impozabil;

- livrarea mărfurilor trebuie efectuată sau planificată în bază de remunerare;

TVA la mărfurile, care trec frontiera statelor membre ale Uniunii, se aplică în baza principiului *destination-based tax*; astfel, Taxa pe Valoarea Adăugată se încasează în țara de destinație a mărfii, adică în țara unde este importată. Plătitor este persoana căreia i-au fost livrate mărfurile prin import. Excepție fac unele tipuri de mărfuri (mărfuri obținute prin poștă, mărfurile accizate (*excise goods*) și unele tipuri de mijloace de transport (*new means of transport*)), asupra cărora va funcționa principiul *origin-based tax*, adică plata TVA se aplică la locul producerii.

Aplicarea TVA la mărfurile importate din statele care sunt situate în afara teritoriului vamal al Uniunii se realizează în corespundere cu procedura analogică procedurii de aplicare a taxei vamale pentru mărfurile importate.

Rezultate obținute. TVA reprezintă unul din cele mai importante impozite din categoria celor indirecte, reglementarea căreia este o condiție esențială pentru dezvoltarea pieții comune. Întru susținerea acestei idei organele statelor membre au depus un efort esențial pentru crearea unui mecanism unic de funcționare a TVA.

Primul litigiu referitor la TVA a fost examinat în 1975.

La moment, practica judiciară conține zeci de litigii care cuprind cazuri de încălcare și înțelegere incorectă a prevederilor directivelor privind TVA. De exemplu, la determinarea condițiilor necesare pentru aplicarea TVA, survineau o serie de litigii referitor la interpretarea corectă a noțiunilor „remunerare” (*consideration*), „activitate economică” (*economic activity*) etc. Comentariile respective au fost elaborate de Curte Europeană. Acestea precum și

alte hotărâri, în care Curtea concretiza sau completa legislația privind TVA, reprezintă o parte integrantă a bazei juridice ce reglementează TVA, din motivul că conțin prevederi, care determină mecanismul de aplicare a directivelor.

Unul din cele mai complexe și importante izvoare ale dreptului fiscal european reprezintă activitatea Curții Europene cu privire la interpretarea și aplicarea directivelor (îndeosebi Directiva nr. 6). Hotărârile Curții, legate de aplicarea directivelor, reprezintă prin sine o etapă a creației legislative, la finalizarea căreia Directiva practic devine perfectă.

În continuare, vom prezenta spre exemplificare câteva cazuri de judecată, demonstrând astfel gradul de influență a Curții Europene la formarea unor instituții juridice aparte, precum și a dreptului european.

De exemplu, în Dosarul nr. 268/83 Curtea a stabilit că persoana, care a obținut o clădire a cărei construcție este nefinalizată, fiind nepredestinată activității comerciale, trebuie să fie privită ca „contribuabil” în contextul art. 4 (1), Directiva nr. 6. Persoana în cauză beneficiază de scutiri fiscale la TVA din momentul în care acest imobil a început să aducă venituri impozabile.

În Dosarul nr. 235/85, Curtea a stabilit că prestarea serviciilor de către notari poate fi considerată, în contextul Directivei nr. 10 privind TVA^[4], ca activitate economică, exercitată independent și astfel supusă impozitării cu TVA.

În aceeași ordine de idei, după părerea Curții, sunt plătitori de TVA și încasatorii de impozite, împuterniciți de a colecta impozitele la nivel local, în cazurile în care activitatea lor este organizată și remunerată ca o îndeletnicire economică independentă și nu este privită ca executare a funcțiilor organelor publice.

În una din Hotărârile sale, Curtea Eu-

ropeană a explicat normele Directivei nr. 6 care prevăd aplicarea TVA față de activitatea organelor administrației publice. Mecanismul TVA, stabilit în directive, a fost interpretat de către Curtea Europeană. Astfel, în Dosarul nr. 89/81 prin hotărârea din 01.04.1982 Curtea a determinat: Directiva nr. 1 stabilește principiul sistemului unic TVA, care constă în aplicarea impozitului strict proporțional prețului mărfii și serviciului și fără a depinde de numărul fazelor în procesul de creare și realizare a mărfii. Din această schemă reiese, că impozitul nu se aplică până la acel moment, până când toate etapele de creare a prețului mărfii nu au fost finalizate. Respectiv impozitul este achitat de consumatorul final.

Această hotărâre a Curții a determinat structura mecanismului TVA: comerciantul A cumpără marfă de la comerciantul B în scopul de a o revinde și îi achită lui B prețul mărit cu suma TVA determinată proporțional prețului mărfii. Ulterior, A vinde marfa lui C, care la rândul său o obține pentru folosință finală. Prețul propus pentru achitare lui C conține prețul mărfii, majorat cu suma TVA. A varsă TVA în buget (organele fiscale) cu reținerea sumei, care a fost achitată de B. În această schemă, comerciantul A, care a achitat TVA cu reținerea TVA inclus în prețul mărfii lui B, este contribuabil din punct de vedere juridic. Consumatorul final nu are statut de contribuabil, fiind însă în același moment plătitorul real care suferă astfel povara impozitului.

Directiva nr. 6 urmărește 2 scopuri de bază, precum:

a) armonizarea taxei pe circulație în așa fel, încât să excludă barierele în sfera comercială din cadrul Uniunii;

b) a mări bugetul Uniunii cu unul din tipurile de venituri proprii, în corespundere cu hotărârea Consiliului din 21.04.1970^[5].

Potrivit normelor Directivei, TVA reprezintă unicul tip de taxă pe circulație

ales pentru realizarea scopurilor propuse. Această idee este stipulată în art. 33 din a șasea directivă 77/388/CEE a Consiliului din 17 mai 1977 și confirmată într-o serie de hotărâri a Curții Europene. Totodată printr-o modificare efectuată la Directiva menționată Nr. 91/680/CEE ^[6] se susține că Directiva nu conține prevederi ce ar îngreui posibilitatea funcționării și includerii noilor tipuri de taxe pe circulație. Problemele de determinare a locului prestării serviciilor și respectiv a locului plății taxei de asemenea au fost ca obiect al litigiilor examinate de Curte.

Unul din cele mai importante a fost Dosarul Nr. 168/84, hotărârea asupra căruia a fost pronunțată la 04.04.1985. Astfel, Curtea a menționat că esența art. 9 din Directiva nr. 6 constă în faptul de a ajuta statele membre în determinarea pentru fiecare tip de servicii un criteriu concret de determinare a locului impozitării. Dispoziția articolului stipulează că locul de prestare a serviciilor se consideră locul, unde persoana (care prestează) și-a înființat întreprinderea sa sau are o reprezentare permanentă, locul adresei permanente sau domiciliului persoanei care prestează servicii. În hotărârea sa, Curtea a determinat „locul, unde/de unde se exercită activitatea de antreprenor”. Curtea a interpretat dispoziția art. 9 și în alte hotărâri ale sale. Astfel, în Dosarul nr. 283/84 s-a stabilit, că în cazul prestării serviciilor de transport, chiar dacă o parte din ruta mijlocului de transport trece în afara teritoriului național, statul membru al comunității europene poate cere plata TVA în volum deplin cu condiția, că aceasta nu contravine competenței fiscale a altor state.

Obiect al examinării în Curtea Europeană a fost și problema determinării bazei de impozitare. Una din cele mai importante hotărâri la acest capitol este cea pronunțată ca rezultat al examinării Dosarului Nr.

16/84.

Esența problemei a constat în determinarea bazei TVA în cazul vânzării repetate (revânzare) a bunului. Mai des această problemă apărea în cadrul contractului de vânzare-cumpărare a automobilului, așa cum a și avut loc în litigiul între Comisie și Olanda. Analizând dosarul, Curtea a amintit principiul sistemului unic al TVA, care constă în faptul că referitor la mărfuri și servicii se aplică taxa comună asupra circulației, stabilită proporțional prețului mărfii sau serviciului, neluând în considerare numărul fazelor producerii acestei mărfi. Ca temei pentru taxare servește faptul livrării mărfii de către contribuabil, cu condiția remunerării reciproce.

Practic toate aspectele aplicării TVA au fost obiect al examinării de către Curtea Europeană, în hotărârile căreia se interpretează nu numai prevederile directivelor care reglementează impozitele indirecte, dar și principiile generale ale dreptului european referitor la TVA. De exemplu, potrivit ex-art. 95 (actual art.114) ale Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată) ^[7], li se interzice statelor membre de a efectua acțiuni, ce ar putea duce la discriminare în sfera impozitării. Acest principiu se răsfrânge și asupra stabilirii termenelor de plată a impozitelor. De exemplu, legislația Danemarcei a stabilit termene diferite pentru plata TVA la mărfurile de origine națională (2,5 luni) față de cele importate (1,5 luni).

Curtea a examinat în Dosarul nr. 42/83 acțiunea cu privire la contradicția cu prevederile ex-art. 95 (actual art.114) ale Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată) și a stabilit că luând în considerare faptul că TVA referitor la mărfurile de origine internă se calculează după o metodă mai complicată, existența a 2 termene diferite a fost îndreptățită.

Astfel, statele membre, stabilind ter-

mene diferite pentru plata TVA la mărfurile de origine interne și cele importate, nu comit, potrivit cu decizia Curții, acțiuni de discriminare în contextul ex-art. 95 (actual art.114) ale Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată).

Din cele menționate mai sus, putem concludiona că o influență deosebită asupra aplicării normelor dreptului european o are Curtea Europeană. Hotărârile Curții au favorizat dezvoltarea legislației fiscale prin interpretarea normelor juridice și stabilirea prohibițiilor la acțiunile care nu corespund principiilor de drept european,

în vederea securizării^[8] veniturilor fiscale europene.

Reglementarea efectivă a impozitelor presupune în primul rând alegerea corectă a formelor și metodelor juridice întru securizarea veniturilor^[9] Uniunii Europene. Elaborarea directivelor ca formă juridică^[10] și determinarea armonizării în calitate de principiu și metodă de unificare a legislației fiscale a statelor membre au creat condiții juridice suficiente pentru soluționarea problemelor din sfera politicii fiscale europene și securizarea^[11] acestor venituri ale Uniunii Europene.

Referințe bibliografice:

1. A. Armeanic, Fiscalitatea în statele contemporane, Edit. CE USM, Chișinău, 2003, pag. 45-46, ISBN 9975-70-257-0.
2. Directiva 2006/112/CE a Consiliului Uniunii Europene din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată, publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene (JOCE), constituie republicarea Directivei a 6-a, respectiv a Directivei 77/388/CE a Consiliului din 17 mai 1977 cu privire la impozitul pe cifra de afaceri – sistemul comun privind taxa pe valoarea adăugată: baza unitară de stabilire.
3. Directiva a 6-a, respectiv a Directivei 77/388/CE a Consiliului din 17 mai 1977.
4. Directiva nr. 10 (Nr. 84/386/CEE din 31.07.1984) cu privire la armonizarea legislației statelor membre despre impozitele pe circulație – aplicarea TVA la arenda bunurilor materiale mobile.
5. Notă: întrucât această trecere s-a produs abia la 21-22 aprilie 1970, când Consiliul European din Luxemburg a hotărât încetarea contribuțiilor naționale și introducerea unui nou sistem de finanțare bazat pe două resurse proprii autentice – impozitele agricole și taxele vamale – suplimentate de o a treia resursă bazată pe taxa pe valoare adăugată (TVA).
6. Articolul 33 din a Șasea directivă 77/388/CEE a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri — sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/680/CEE a Consiliului din 16 decembrie 1991, trebuie interpretat în sensul că nu se opune posibilității ca un stat membru, cu ocazia achiziționării unui teren neconstruit, să includă prestări viitoare de lucrări de construcții în baza de impozitare utilizată pentru calculul impozitelor pe cesiuni și tranzacții — precum „Grunderwerbsteuer” prevăzut de legea germană și astfel, să supună operațiunea căreia i se aplică taxa pe valoarea adăugată potrivit directivei menționate și altor impozite, cu condiția ca acestea

- din urmă să nu aibă caracterul de taxe pe valoarea adăugată.
7. Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene - Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată) - Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată) - Protocoale - Anexe - Declarații anexate la Actul final al Conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona semnat la 13 decembrie 2007 (Jurnalul Oficial C 326 , 26/10/2012 p. 0001 – 0390).
  8. A. Nastas, Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În: Revista "Legea și viața", nr.4 (304), Chișinău, 2017, p. 19-23. ISSN 1810-309X.
  9. A. Nastas, S. Cernomoreț, O.Cebotari, Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon. În: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr.1 (17), Chișinău, 2020, p.102-114. ISSN1857-4440, ISSN 2587-3393.
  10. A. Nastas, S. Cernomoreț, Declarațiile prin prisma legii penale În: Conferința științifică națională cu participare internațională. Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Științe Juridice și Economice, 11 noiembrie 2021. CZU: 341.231.14:343.2(094.5), ISBN 978-9975-158-56-5.
  11. A. Nastas, E. Piperschi, Analiza juridică a declarației cu rea-voință privind încrederea publică. În: Protecție, pază și securitate – amenințări și soluții. Culegere de articole științifice. Chișinău, 2019, p. 5-20. ISBN 978-9975-3313-3-3.

DESPRE AUTOR

Alexandru ARMEANIC,

*doctor în drept, lector universitar,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați,
România
e-mail: alexandru.armeanic@ugal.ro*

CZU 347.65:340.15

DOI 10.5281/zenodo.6641545

**ASPECTE ALE EVOLUȚIEI INSTITUȚIEI SUCEESIUNII
ÎN DREPTUL ROMÂN VECHI****Liliana CREANGĂ,**
doctor în drept, conferențiar universitar

În dreptul român vechi transmiterea bunurilor se făcea pe cale legală și testamentară. În conformitate cu moștenirile legale, copiii legitimi și adoptivi, atât băieți cât și fete, aveau o egală vocație succesorală a bunurilor părinților lor decedați. Copiii naturali succedau numai la moștenirea propriei lor mame. Se admitea reprezentarea succesibililor decedați înainte de deschiderea succesiunii de către urmașii lor. Copilul vitreg avea aceleași drepturi de moștenire ca și cel legitim, însă numai la succesiunea părintelui bun. Datoriile succesoriale treceau asupra moștenitorilor, moștenirea testamentară deschizându-se pe baza testamentului oral sau scris. Atât testamentele orale cât și e scrise se făceau în prezența martorilor. Părinții își puteau dezmoșteni fiii dacă considerau oportun acest lucru.

Cuvinte-cheie: succesiune, testator, descendenți, ascendenți, obște țărăneasă

**EVOLUTION ASPECTS OF THE INSTITUTION OF SUCCESSION
IN OLD ROMANIAN LAW****Liliana CREANGĂ,**
PhD, Associate Professor

In old Romanian law, the transfer of goods was done by legal and testamentary means. According to the legal inheritances, the legitimate and adopted children, both boys and girls, had an equal succession vocation of the property of their deceased parents. Natural children only succeeded in inheriting their own mother. Representation of the successors who died before the opening of the succession was allowed by their descendants. The stepchild had the same inheritance rights as the legitimate one, only in the succession of the good parent. Succession debts were passing to the heirs, the testamentary inheritance being opened on the basis of the oral or written will. Both oral and written wills were made in the presence of witnesses. Parents could disinherit their children if they were willing to do so.

Keywords: succession, testator, descendants, ascendants, peasant community

Introducere. În timpurile îndepărtate, când locuitorii satelor erau organizați în obști țărănești, pământul pe care se întindea obștea era supus unor reguli de drept deosebite. Obștea, ca atare, exercita un „dominium eminens”, un drept de stăpânire su-

perioară asupra întregului teritoriu pe care îl ocupa. Acest teritoriu era, în același timp, proprietate devălmașă a tuturor membrilor obștii, cu excepția caselor, terenurilor considerate proprietate individuală, delnițelor (în Țara Românească) sau jirebiilor

(în Moldova), stăpâniri neindividualizate și nehotărnicite, cote-părți din totalul proprietății obștești, ce erau inițial în folosința comună a unei familii.

Toate aceste imobile, în organizarea arhaică a obștii, aflate în stăpânirea unei familii sub conducerea tatălui, rămâneau la moartea lui mai departe în stăpânirea indiviză a copiilor, fără a se pune problema deschiderii succesiunii tatălui decedat. Se poate compara această situație cu cea întâlnită în dreptul apusean în cazul morții unui serv care se afla în comunitate cu alte rude, când partea fiecăruia dintre asociații rămași era mărită proporțional.

Ca și în dreptul roman, nu ne aflăm, în această formă de proprietate arhaică, nici în fața unui „drept exclusiv al unuia din membri asupra fondului comun, nici a unei împărțeli înainte sau după dispariția șefului” [1,p.259].

De la mijlocul secolului al XV-lea este atestată documentar și succesiunea testamentară. Dreptul nescris la început și apoi cel scris ajung în felul acesta să admită cele două moduri tradiționale de dobândire a drepturilor pentru cauză de moarte: *ab intestato* (în virtutea legii) și *testamentar* (prin diată).

Asemenea prevederilor succesoriale din sistemul de drept contemporan, fiecare persoană era liberă să dispună de averea sa prin testament, cu unele limite stabilite în favoarea succesorilor rezervatari. În lipsă de testament, succesiunea se deschidea *ab intestato*, așa cum se proceda în dreptul roman. Prin moartea unei persoane și deschiderea succesiunii acesteia, treceau, în vechiul nostru drept, asupra succesorilor bunurile materiale și imateriale, obligațiile, precum și acțiunile sale civile, nu însă și bunurile nepatrimoniale ale defunctului, din cauza caracterului lor pur personal.

Succesiunea se deschidea, și în trecut, în momentul morții firești a lui *de cuius* (titularul averii rămase moștenire) în beneficiul unei persoane existente la acea dată și care nu este nevrednică (nedemnă). Îndreptarea legii (gl.284) reglementa materia nedemnității, fără însă a face diferența de astăzi între nedemnitare și exheredare. Din termenii glavei citate, care nu folosește nici unul dintre aceste două cuvinte, se vede că ambele instituții sunt tratate împreună.

Scopul studiului constă în fundamentarea teoretică a dreptului la moștenire din punctul de vedere al evoluției istorice în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic, în cadrul căreia sunt analizate aspectele multilaterale ale condițiilor generale ale instituției succesiunii.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului și a obiectivelor trasate ne-am ghidat de un complex de metode teoretice și empirice: la nivel teoretic – analiza literaturii metodice, istorice, filosofice, psihologice și pedagogice în domeniul problemei cercetate; generalizarea, analogia, sinteza materialului empiric, interpretarea, modelarea. La nivel experimental – observația.

Rezultatele obținute și discuții.

1. Moștenirea legală

Moștenirea legală sau *ab intestato* re-venea în vechiul nostru drept, cu unele nuanțe, următoarelor clase de moștenitori: a) *moștenitorilor legitimi*, formați din descendenți, ascendenți și colaterali; b) *copilului din afara căsătoriei*, în raport cu mama și cu rudele ei și reciproc; c) *înfiatului*, în raport cu părintele sufletesc și reciproc; d) *soțului supraviețuitor* sau văduvei sărace; e) *autorității publice* (domnitorul, fiscul, cutia milinelor) [2,p.95].

1. *Descendenții* sunt coborâtorii în linie directă din același autor comun. Cei

legitimi îi înlătură de la moștenire pe ascendenții și colaterali defunctului, iar între ei, cei mai apropiați trec înaintea celor mai îndepărtați.

Dacă un descendent de primul grad a murit înaintea lui *de cuius*, copiii lui prin *representare*, vin în concurs cu unchi și mătușile lor la succesiunea bunicului, moștenind pe tulpină între ei în caz de pluralitate.

Spre a înlătura aplicarea *prădalicii*, adică a trecerii averii de moștenire la domnie și deci ieșirea ei din familie, în cazul în care defunctul nu avea descendenți masculini, tatăl se adresa domnului și acesta putea consimți să insereze în act formula „prădalica să nu fie câtă vreme se va mai afla dintr-înșii măcar o fiică”, ori altă formulă similară.

Printr-o ficțiune, tatăl care nu avea fiu obținea de la domn, pentru înlăturarea *prădalicii*, ca să-și așeze fiica „în loc de fiu”, adică să devină moștenitoare sau chiar în prezența fiilor, spre a le face și pe fiice moștenitoare. Astfel, tatăl le așeza în fața domnului „în rând cu fiul” [3,p.166].

Principiul egalității sexelor, consacrat și în primele pravile românești privitoare la procedeele de înlăturare a privilegiului masculinității, ajunge să fie singurul drept aplicabil, cu toată efemera restabilire tardivă a acestui privilegiu de către legile scrise: *Pravilniceasca Condică* și *Legiuirea Caragea*. Destrămarea obștilor, apariția testamentului, modernizarea treptată a vieții sociale și a instituțiilor juridice au fost principalele cauze ce au conlucrat la triumful principiului egalității sexelor [4,p.45].

Dacă defunctul lăsa copii din mai multe căsătorii, succesiunea părintelui comun se împărțea între ei.

În dreptul nostru consuetudinar [5,p.50], copiii nelegitimi erau chemați la moștenirea mamei, dar nu și a tatălui lor.

De altfel, copilul din afara căsătoriei se numea *copil fără nuntă*, *copil din flori*, ceea ce arată legătura lui cu mama.

Biserica ortodoxă avea o poziție ostilă copilului natural, făcând excepție însă pentru fiii naturali ai domnitorului. Starea de copil legitim sau natural se dovedea cu martori, în lipsa unui sistem organizat de registre de stare civilă. Copiii înfiați vin tradițional la succesiunea părinților înfietori ca și cei legitimi.

2. *Ascendenții* sunt părinții, bunicii, străbunicii defunctului. Ei sunt chemați la succesiune în lipsa descendenților, înlăturându-i în general, pe colaterali.

Partea sufletului era porțiunea din avere ce se păstra pentru împlinirea grijiilor sufletești, după datină. Ea cuprindea, în sens larg, pe lângă cheltuielile de înmormântare și costul pomenirilor până la șapte ani, al dezgropării osemintelor la șapte ani și chiar al zidirii unei fântâni pentru sufletul mortului, la care să-și potolească setea trecătorii. Tradiția se respecta în trecut, deși niciun text de lege nu o făcea obligatorie [6,p.116].

3. *Colaterali* sunt rude coborâtoare dintr-un autor comun și care, în principiu, sunt chemate la moștenire în lipsa descendenților și ascendenților în sistemul dreptului mai individualist al pravilelor, spre deosebire de normele mai vechi ale dreptului popular care puneau mare preț pe legătura frățescă. Sunt două clase de colaterali: *privilegiați* (frați și surori și descendenții lor) și *ordinari* (celelalte rude alăturate până la un anumit grad).

4. *Soțul supraviețuitor*. Judecățile sunt contradictorii în ceea ce privește dreptul succesoral al soțului supraviețuitor.

Îndreptarea legii, luând în considerare mai multe izvoare bizantine contradictorii, reglementează, de asemenea, dreptul

successoral al soțului supraviețuitor. Dacă defunctul nu a lăsat niciun fel de rude de sânge, ci numai soție, aceasta moștenește jumătate din averea succesorală, cealaltă devenind domnească. Dacă unul dintre soți moare fără a lăsa rude de sânge până la gradul al șaselea, soțul supraviețuitor îl moștenește, oricât de puțin timp ar fi durat căsătoria.

5. *Domnitorul*. Un ultim succesori, în lipsă de rude ale defunctului și de testament, este domnitorul.

2. Moștenirea testamentară

Până la consolidarea stăpânirii pământului ca proprietate individuală nu se putea vorbi de dreptul de a dispune de avere prin testament după moarte. Transmisivitatea averii pe cale testamentară este atestată documentar înainte chiar de apariția termenului de testament, ca urmare a consolidării proprietății private și a individualizării stăpânirii șefului de familie, cu sprijinul Bisericii, care avea avantaje din această operație, și prin folosirea dreptului bizantin, cu toată rezistența obștii și a neamului.

Caracterul solemn al testamentului este recunoscut chiar înainte de consacrară lui prin pravile. Se obișnuia ca testamentul să se facă în fața martorilor [7,p.312], printre care figurau adesea preoți sau călugări, ca persoane mai demne de încredere din cauza pregătirii lor culturale și a vieții lor morale, primind astfel întărirea autorității supreme. Dacă testamentul era semnat de testator (chiar fără a fi scris și datat de el, cum se cere în dreptul actual), martorii nu mai erau necesari. Mai era esențial ca testatorul să fie capabil și voința lui să nu fie viciată. Numeroase testamente conțineau și blesteme, uneori groaznice, în dorința dispunătorilor de a le face astfel respectabile.

Caracteristică dreptului feudal este liberalitatea prin care dispunătorul impune donatarului sau legatarului (instituitului) său să păstreze până la moarte, fără a le greva de drepturi reale, bunurile primite în scopul de a le transmite la cea dată unui alt beneficiar (substituit), desemnat de dispunător și așa mai departe. Aceasta dădea posibilitatea dispunătorului să reglementeze devoluțiunea ereditară a bunurilor sale pentru mai multe generații prin desemnarea mai multor moștenitori succesivi, fiecare având sarcina să conserve toată viața bunurile primite și să le transmită la moarte substituitului său.

Concluzie. Apărută sub forma unor reguli ce păstrau influențe comunitare, succesiunea se deschidea la moartea titularului patrimoniului în favoarea, în primul rând, a descendenților care contribuiseră la alcătuirea sau mărirea averii familiale.

Descendenții își împărțeau bunurile în mod egal, dacă însă unul din ei decedase anterior titularului succesiunii, moștenirea se împărțea pe tulpini și apoi pe capete.

În cazul în care nu erau moștenitori de sex masculin, succesiunea revenea fetelor, în virtutea egalității sexelor [8,p.61].

Dacă la succesiune veneau mai mulți feciori, cel mai mic dobânda, începând din sec. XVI, moșia părintească. Probabil regula derivă din vechile obiceiuri care dădeau mezinului dreptul de a moșteni casa părintească.

Pe de altă parte, succesiunea testamentară apare după consolidarea proprietății individuale. Un factor care a influențat extinderea folosirii testamentelor a fost cel religios, care îi îndemna pe credincioși să lase ca „danie” lăcașurilor de cult și în special mănăstirilor, bunuri tot mai valoroase în schimbul iertării păcatelor.

Referințe bibliografice:

1. Girard P.-F., Manuel élémentaire de droit roumaine. Paris 1906
2. Hanga V., Istoria dreptului românesc. Dreptul cutumiar, Editura „Chemarea”. Iași 1993
3. Dvoracek M., Curs de Istoria Dreptului Românesc. Iași 1992
4. Aramă E., Istoria dreptului românesc. Chișinău 1995
5. Dvoracek M., Istoria dreptului românesc. Tratat, vol II. București 1987
6. Cernea E., Molcuț E., Istoria statului și dreptului românesc, Editura „Șansa”. București 1998
7. Gionea Vasile, Studii de drept constituțional și istoria statului și dreptului. București 1995
8. Golovații L, Instituțiile de drept în Țările Române secolele XIV - începutul secolului XIX. Chișinău 2005.

DESPRE AUTOR**Liliana CREANGĂ,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept public și securitate
a frontierei”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: creanga_liliana@gmail.ru*

CZU 349.2:347.763

DOI 10.5281/zenodo.6641566

**STUDIU CU PRIVIRE LA ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL
DE MUNCĂ CU CONDUCĂTORII AUTO DE TRANSPORT RUTIER
DE MĂRFURI – COD COR 833201**

Nicolae ROȘ,
doctor în drept

Minodora-Roxana ILIEȘ,
studentă

Principalele motive pentru care am considerat tema aceasta cel puțin interesantă, țin de modificările legislației în contractul individual de muncă al unui conducător auto de transport rutier de mărfuri. Și asta deoarece pachetul de mobilitate împreună cu legislația conexasă este de o noutate absolută, aducând modificări destul de importante care schimbă regulile jocului în transporturi. Mai mult decât atât, este vorba de o legislație foarte complexă, adaptată nevoilor specifice transportatorilor. Nu în ultimul rând trebuie să menționăm impactul emoțional puternic pe care l-au avut evenimentele desfășurate în contextul contactului cu autoritățile fiscale din România, care au demonstrat o abordare destul de agresivă față de transportatori.

De asemenea vom vorbi de creșteri semnificative cu privire la indemnizațiile ce trebuie acordate conducătorilor auto, de costuri din perspectiva RCA-ului, din perspectiva prețului ridicat la combustibil – subiecte extrem de importante din domeniul industriei transporturilor.

Cuvinte-cheie: pachet de mobilitate, transport, șofer de transport rutier, detașare transfrontalieră, cabotaj.

**STUDY REGARDING THE CONCLUSION OF THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT
CONTRACT OF DRIVERS CAR ROAD TRANSPORT OF GOODS – COR CODE
833201**

Nicolae ROȘ,
PhD

Minodora-Roxana ILIEȘ,
student

The main reasons why I found this topic at least interesting are regarding the changes in the legislation in the individual employment contract of a road haulage driver, due to:

The mobility package together with the related legislation is an absolute novelty, bringing quite important changes that change the rules of the game in transport. Moreover, we are talking about very complex legislation that is adapted to the specific needs of carriers and last but not least, I have to mention the strong emotional impact that it had, in a context that created some emotions, not to We speak here and why it has happened in recent years from the perspective of the Romanian tax authorities, who have had a rather aggressive approach to carriers through all the controls that have taken place, all this has taken place in -a dynamic context which has cer-

tainly added difficulties in this area as well.

We can talk about, significant increases, first of all regarding the indemnities to be granted to drivers, of costs from the perspective of RCA, from the perspective of fuel, so that the transport industry thus becoming one of great interest and strongly influenced lately.

Keyword: mobility package, transport, road transport driver, cross-border detachment, cabotage

Introducere. Potrivit definiției date de Dicționarul Explicativ al Limbii Române [5, p.1058], *șofer* auto este „acea persoană care conduce un autovehicul sau autobus”.

Ordonanța nr. 17 din 24 ianuarie 2002, privind stabilirea perioadelor de conducere și a perioadelor de odihnă ale conducătorilor vehiculelor care efectuează transporturi rutiere naționale, în art. 2 la lit. a) prevede pentru conducătorul auto următoarea definiție: „orice persoană care conduce vehiculul, chiar și pentru o scurtă perioadă, sau care se află la bordul vehiculului cu scopul de a-l conduce atunci când este nevoie”.

Conform art. 3 alin 1 lit. e) din Hotărârea Guvernului nr.38/2008 [3] prin „salariat sau lucrător mobil se înțelege orice angajat al unei întreprinderi care efectuează transporturi rutiere publice și/sau în cont propriu și face parte din personalul implicat efectiv în operațiuni de transport rutier”.

Prin timp de muncă al lucrătorului mobil se înțelege „perioada de la începutul până la sfârșitul timpului de lucru, în cursul căreia lucrătorul mobil se află la postul său de lucru, la dispoziția angajatorului și în exercițiul funcțiilor sau activităților sale, adică perioada dedicată tuturor activităților de transport rutier. Aceste activități sunt, cu precădere, următoarele: cea primordială fiind bineînțeles conducerea autovehiculului; încărcarea și descărcarea mărfurilor; curățenia și întreținerea tehnică, precum și toate celelalte activități vizând asigurarea siguranței vehiculului, a încărcăturii sale și

a pasagerilor sau îndeplinirea obligațiilor legale ori de reglementare direct legate de operațiunea de transport aflată în desfășurare, inclusiv supravegherea încărcării și descărcării, formalitățile administrative legate de poliție, vamă, serviciul de imigrare etc.”.

Detășarea salariaților este inițial prevăzută în art. 45 din Legea nr.53/2003 – Codul Muncii și reprezintă „actul prin care se dispune schimbarea temporară a locului de muncă, din dispoziția angajatorului, la un alt angajator, în scopul executării unor lucrări în interesul acestuia. În mod excepțional, prin detașare se poate modifica și felul muncii, dar numai cu consimțământul scris al salariatului”. Însă odată cu intrarea în vigoare, în luna februarie a acestui an, a pachetului de mobilitate îndelung dezbătut prin Legea nr.16/2017 privind detașarea transnațională, conform Ordonanței Guvernului nr.12/2022 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul transportului rutier, a apărut și o a doua modalitate de detașare, de largă răspândire.

În cadrul fixat pentru această discuție, transportatorul este o întreprindere stabilită pe teritoriul României, în sensul art. 3 lit. b) din Legea nr. 16/2017, care, în cadrul prestării de servicii transnaționale, detașează pe teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene, altul decât România, sau pe teritoriul Confederației Elvețiene salariați cu care are stabilite raporturi de muncă. Noțiunea de detașare este utilizată, în sensul atribuit de reglementările Uniunii Europene, pen-

tru a desemna „operațiunea juridică prin care se prestează munca transnațională în favoarea unui terț”. Astfel, în cadrul legal anterior menționat, „salariatului care prestează muncă transnațională în favoarea unui terț îi sunt recunoscute toate drepturile specifice, inclusiv dreptul de a i se plăti indemnizația specifică detașării transnaționale, conform art. 2 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 16/2017, pe lângă salariul convenit prin contract și cheltuielile generate de detașare (transport, cazare, masă), conform art. 2 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 16/2017”.

Conținutul de bază. Este important de menționat că pe perioada muncii prestate în străinătate, angajații rămân în subordinea și sub coordonarea societății din România, prestând munca în executarea lucrărilor sau *îndeplinirea* serviciilor asumate de către societăți din România prin intermediul contractelor încheiate cu diverși parteneri interni sau externi, lucrări sau servicii pentru care locul prestării se află în afara teritoriului României.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în cauzele conexe C-307/09, C-308/09 și C-309/09, Vicoplus [4] și alții, a stabilit că în sensul art. 1 alin. (3) lit. (c) din Directiva 96/71 (și deci implicit în sensul Legii nr. 16/2017) „detașarea de lucrători este o prestare de servicii furnizată în schimbul unei remunerații pentru care lucrătorul detașat rămâne în serviciul întreprinderii prestatoare, fără ca vreun contract de muncă să fi fost încheiat cu întreprinderea utilizatoare. Ea se caracterizează prin împrejurarea că deplasarea lucrătorului în statul membru gazdă constituie obiectul însuși al prestării de servicii efectuate de întreprinderea prestatoare și că acest lucrător îndeplinește sarcinile sub supravegherea și conducerea întreprinderii utilizatoare”.

Prevederile care sunt reglementate pot fi, din punctul nostru de vedere, clasifi-

cate în trei categorii principale. Prima dintre ele se referă la reguli și condiții specifice privind accesul la piața de transport rutier și de marfă, precum și la profesie. Se aplică acest nou set de reguli din doi pași: primul, începând cu 21 februarie 2022, așadar deja în vigoare, iar cel privind licențierea vehiculelor din mai 2022. Dacă este să amintim principalele implicații majore care țin de aceste noi reguli, trebuie, cu siguranță, să amintim o regulă complet nouă introdusă prin Regulamentul european nr. 1055, și anume aceea de întoarcere obligatorie a camioanelor în țara de stabilire la fiecare 8 săptămâni. Aici există niște reguli noi care încearcă să dea mai multă substanță economică sediului și legăturii transportatorilor cu un sediu bine stabilit.

Următorul palier de reguli se referă la timpii de conducere și odihnă. Amintim aici de Regulamentul european 1054/2022 care modifică regulamente existente. Aici avem două implicații majore cu privire la șoferi, și anume întoarcerea obligatorie a lor acasă la fiecare patru săptămâni și interzicerea petrecerii orelor minime de odihnă săptămânală în cabina camionului. Aceste reguli sunt deja în vigoare începând cu august 2020. Regula nouă se referă la înregistrarea manuală a simbolului țării după trecerea frontierei, regulă valabilă și relevantă odată cu introducerea directivei detașării. În ceea ce privește cel de-al treilea palier de reguli, acesta se referă la detașarea lucrătorilor din transporturile rutiere. Este Directiva 1057, care prevede reguli noi aplicabile exclusiv șoferilor din transporturile internaționale.

Din perspectiva dreptului european aplicabil, detașarea este similară ca regim juridic cu delegarea din dreptul românesc. Salariatul detașat, conform art. 2 lit.c din Legea nr.16/2017 [1], este „persoana care desfășoară o activitate salariată într-un stat membru, pentru un angajator care își

desfășoară în mod obișnuit activitățile în acest stat membru și care este detașata de angajatorul respectiv în alt stat membru pentru a lucra pentru angajator”. Salariatul continuă să fie supus legislației primului stat membru, cu condiția ca durata previzibilă a activității să nu depășească 24 de luni și să nu fi fost trimis să înlocuiască o altă persoană.

În ceea ce privește detașarea transnațională, există însă și o perspectivă pozitivă în ceea ce privește pachetul de mobilitate, având în vedere aici Directiva 1057/2020, menită să clarifice situațiile în care conducătorii auto ce efectuează operațiuni de transport internațional ar trebui să fie considerați detașați, respectiv situațiile în care nu ar trebui să fie detașați. Directiva cu clarificările pe care le aduce din această perspectivă este binevenită, pentru că au existat confuzii majore, și cred că încă există, cu privire la situațiile în care salariații detașați erau delegați sau folosiți ca salariați mobili. Confuzia aceasta a existat pentru că avem o triplă noțiune de detașare reglementată atât de Legea 16/2017 și de Directiva privind detașarea salariaților în cadrul prestării de servicii transnaționale, cât și prin prevederea Codului Muncii. În cazul detașării sau delegării, plecând de la prevederile din Codul Muncii, s-a întâmplat deseori ca organele fiscale să aprecieze că șoferii camioanelor aflați în efectuarea de operațiuni transnaționale nu sunt nici delegați, nici detașați, pentru că, în cazul lor, nu are loc o schimbare temporară a locului de muncă. Premisa de la care plecau inspectorii fiscali era aceea că, pentru a putea fi delegat sau detașat, respectivii salariați ar trebui să aibă un loc de muncă fix, permanent în România. Or, lucrul acesta, în cazul conducătorilor auto, evident că este imposibil.

Astfel că Directiva 2020/1057 pentru stabilirea unor norme specifice privind

detașarea conducătorilor auto în sectorul transportului rutier, în primul ei articol stabilește că ne vom afla în situația detașării transnaționale doar în două situații, și anume în cazul unor operațiuni de transport intracomunitar și a unor operațiuni de cabotaj.

Cabotajul este definit în art. 2, pct. 6 Regulamentul (Ce) Nr. 1072/2009 al Parlamentului și al Consiliului European, privind normele comune pentru accesul la piața transportului rutier internațional de mărfuri, ca și „transport național contra cost în numele unui terț efectuat temporar într-un stat membru gazdă, în conformitate cu prezentul regulament”. În timp ce transportul intracomunitar este definit ca „operațiune de transport efectuată între două state membre sau între un stat membru și o țară terță, niciunul dintre acestea nefiind țara de stabilire a operatorului care efectuează această operațiune”.

Tranzitarea statelor membre fără a desfășura o activitate de încărcare-descărcare nu reprezintă detașare. Asta nu înseamnă că pe parcursul tranzitării sau tranzitând un stat membru către statul de destinație, conducătorul auto respectiv nu se poate opri pentru chestiuni care țin de igienă sau pentru a lua masa și așa mai departe. Acestea nu sunt considerate elemente care să transforme sau care să califice transportul respectiv într-o situație de detașare.

În Legea 16/2017 [1], cea care transpune legislația europeană în legislația națională, cu privire la detașarea salariaților în contextul prestării de servicii transnaționale, prevede la art. 9 că în situația în care „salariații nu pot fi încadrați în una din situațiile de detașare, salariaților operatorului de transport care efectuează servicii de transport tranzacțional care nu pot fi încadrați în una din situațiile de detașare prevăzute de lege ar trebui să li se aplice dispozițiile din legislația internă, din

Codul Muncii cu privire la delegare”. Astfel, salariații care nu pot fi considerați detașați, vor fi considerați, în lumina acestui text de lege, ca fiind delegați din perspectiva legislației din România.

O primă obligație a angajatorului, odată cu intrarea în vigoare a noilor prevederi naționale, este aceea de a transmite, prin intermediul interfeței publice conectate la IMI [9], o declarație de detașare autorităților naționale competente ale unui stat membru în care este detașat conducătorul auto, atât cel târziu la data de începere a detașării, prin intermediul unui formular standard, cât și după terminarea perioadei de detașare. La solicitarea directă a autorităților competente ale statelor membre în care a avut loc detașarea, angajatorul va pune la dispoziție, în format electronic, un set de acte care să facă dovada atât a raportului de muncă între angajator și conducătorul auto, cât și pentru a dovedi existența transportului pentru care a fost transmisă detașarea.

Anterior dispunerii detașării transnaționale, angajatorul român va întocmi un act adițional la contractul individual de muncă al salariatului ce urmează să fie detașat privind exercitarea temporară a unor lucrări sau sarcini corespunzătoare atribuțiilor sale de serviciu în afara locului de muncă, în cadrul unor servicii cu caracter transnațional. Acest act va conține durata detașării, moneda în care vor fi plătite drepturile salariale și modalitatea de plată, condițiile de climă, dispoziții principale privind legislația muncii din țara unde s-a dispus detașarea, obiceiurile locului a căror nerespectare i-ar pune în pericol viața, libertatea sau siguranța personală și condițiile de repatriere a salariatului român. De asemenea, salariatul român va beneficia de cel puțin nivelul minim de reglementare din țara respectivă și, în cazul în care există lucrători comparabili la angajatorul străin

(adică lucrători care dețin aceeași poziție ca și salariatul român detașat), de dreptul acestora cu privire la: perioadele maxime de lucru / minime de odihnă; durata concediilor anuale plătite; salariul; tratamentul orelor suplimentare; sănătatea și securitatea în muncă; egalitatea de tratament între bărbați și femei; orice alte dispoziții în materie de discriminare.

O modificare importantă este legată de remunerația minimă. Legislația, astfel cum a fost modificată ca urmare a implementării Pachetului de mobilitate, a modificat prevederea relevantă din Legea de 16/2017, astfel nu se mai face referire la salariul minim, așa cum era anterior prevăzut de lege, ci se face referire la remunerația minimă aplicabilă în statul de detașare. Diferența asta este iarăși menită să clarifice cumva lucrurile și să aducă mai multă lumină, inclusiv în cadrul unor viitoare controale asupra implicațiilor fiscale. Salariul minim va rămâne cel garantat în plată la nivel național, iar remunerația minimă este o noțiune mai largă, care include pe lângă salariul minim și alte elemente, inclusiv indemnizația de delegare și detașare. Din punctul nostru de vedere, faptul că indemnizația de delegare este inclusă în remunerația minimă nu înseamnă că indemnizația de delegare ar trebui să urmeze tratamentul fiscal aplicabil veniturilor de natură salariale, așa cum prevede și art.76 alin 4 pct. o din Codul Fiscal¹, deoarece indemnizația de delegare este acor-

¹„sumele sau avantajele primite de persoane fizice din activități dependente desfășurate într-un stat străin, indiferent de tratamentul fiscal din statul respectiv, inclusiv din activități dependente desfășurate la bordul navelor și aeronavelor operate în trafic internațional. Fac excepție veniturile salariale plătite de către sau în numele unui angajator care este rezident în România ori are sediul permanent în România, care sunt impozabile în România numai în situația în care România are drept de impunere”.

dată salariatului, în primul rând pentru a acoperi, într-o oarecare măsură, disconfortul pe care acesta îl suportă în urma delegării, cum ar fi chestiunile care țin de durata deplasării, moneda în care îi vor fi plătite drepturile salariale, modalitățile de plată și, dacă este cazul, condițiile de climă sau chestiuni care țin de obiceiurile locurilor în care urmează să fie detașați salariații și care ar fi de natură să le pună viața în pericol sau de care ar trebui să țină cont pentru a evita neplăceri de genul ăsta. În această situație sunt incidente dispozițiile Codului muncii, conform art. 2 lit. b care precizează că „dispozițiile cuprinse în cod se aplică cetățenilor români încadrați cu contract individual de muncă și care prestează activitatea în străinătate, în baza unor contracte încheiate cu un angajator român, cu excepția cazului în care legislația statului pe al cărui teritoriu se execută contractul individual de muncă este mai favorabilă”. Rezultă, deci, că pentru detașările pe teritoriul statelor din afara UE se aplică tot dispozițiile Codului muncii privind detașarea. Art. 2 lit. b) din Legea nr.53/2003-Codul Muncii, care se referă la contractul individual de muncă având ca element de extraneitate locul muncii, conține „două derogări de la dispozițiile art. 73, art. 101 și art. 102 din Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat. Astfel, pe de o parte dispozițiile Codului muncii nu permit părților contractului individual de muncă alegerea legii aplicabile (*lex voluntatis*), iar pe de altă parte, nu este aplicabilă nici legea locului executării contractului (*lex loci executionis*). Soluția adoptată de Legea nr.53/2003-Codul Muncii diferă de soluția instituită de Convenția de la Roma din 1980 referitoare la legea aplicabilă obligațiilor contractuale, care permite părților să aleagă legea aplicabilă, fără însă ca această soluție să înlăture incidența dispozițiilor imperati-

ve de protecție pentru salariat, conținute în legea care ar fi fost incidentă în absența alegerii legii aplicabile. Având în vedere că, în conformitate cu anexa 3 la Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană, dispozițiile Convenției de la Roma vor deveni aplicabile pe teritoriul României, rezultă că începând cu data aderării României la Uniunea Europeană prevederile derogatorii din Legea nr.53/2003-Codul Muncii, menționate mai sus, vor fi implicit abrogate” [7, p.7-8].

O ultimă situație de expus este aceea că în cazul în care „un anumit conducător auto ar petrece în afara țării mai mult de 183 de zile, România pierde dreptul de impunere a veniturilor salariale, statul român nemaifiind îndreptățit să colecteze impozitul pe veniturile din salarii”. Acestea fiind spuse, exact cum ziceam, tratamentul fiscal aplicabil indemnizațiilor de deplasare a suferit modificări importante odată cu intrarea în vigoare a legii amnistiei fiscale care, așa cum știm, are două părți: partea care se referă pentru trecut și care rezolvă problemele pe care transportatorii le-au avut cu ANAF prin anularea deciziilor de impunere aferente; și a doua parte, care, în același timp, încearcă să aducă o claritate mai mare pentru situația viitoare. Legea 72/2022 [2] modifică tratamentul fiscal aplicabil indemnizațiilor de deplasare în primul prin includerea în cadrul aceluiași reguli, aceluiași tratament, a tuturor tipurilor de indemnizații de deplasare care se pot acorda, indemnizații de delegare pe Codul Muncii al României, indemnizații de detașare pe Codul muncii românesc, indemnizația specifică detașării transnaționale pe directivă și Legea 16/2017. Toate aceste tipuri de venituri, deși incluse în veniturile salariale, beneficiază de un tratament fiscal diferit, în sensul că sunt neimpozabile în limita unui plafon. Plafonul legal stabilit pentru indemnizație pe teritoriul României „să nu

depășească pragul de 2,5 ori nivelul legal stabilit prin hotărârea Guvernului pentru personalul *autorității și instituțiilor publice*".

Ca și o concluzie generală, în urma modificărilor aduse prin Directivele menționate mai sus, care vor avea aplicabilitate la nivel național și internațional, în contextul prestării de servicii transnaționale, acestea nu se vor suprapune nici ca instituție, nici în calitate de concept, cu delegarea sau cu detașarea din Codul Muncii. Este o formă *sui generis* de detașare. După părerea mea, poate că ar fi fost mai bine să se găsească un alt termen prin care să fie identificată exact, altul decât detașarea, pentru a elimina cu totul confuzia. Detașarea pe directivă reprezintă „gradul de legătură cu teritoriul statului membru gazdă, respectiv existența unor legături suficiente între conducătorul auto și serviciul prestat și teritoriul unui stat membru gazdă, spre deosebire de conceptul de delegare, detașare din Codul muncii, care poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult un an, aceasta putând fi în mod excepțional prelungită, pentru motive obiective ce impun prezența salariatului la angajatorul la care s-a dispus detașarea, cu acordul părților, din 6 în 6 luni”, care avea criteriul relația de subordonare existentă între angajator și salariat, respectiv angajatorul către care se făcea delegarea sau detașarea și salariatul respectiv.

Potrivit art. 28 lit. b din Legea nr.53/2003-Codul Muncii, „în cazul detașării este obligatorie prezentarea unui certificat medical care constată că salariatul este apt

pentru prestarea muncii respective, sub sancțiunea nulității contractului de muncă”, precum și a faptului că „în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 98/1994 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor la normele legale de igienă și sănătate publică, constituie contravenție [8, p.338] neluarea de către angajator a măsurilor privind programarea salariaților la controlul medical periodic conform reglementărilor legale și neurmărirea efectuării integrale a acestuia, precum și neprezentarea salariaților pentru examenele medicale periodice”.

Salariatul poate refuza detașarea dispusă de angajatorul său numai în mod excepțional pentru motive personale temeinice. Fapta salariatului de a refuza nejustificat detașarea constituie abatere disciplinară și se sancționează ca atare, însă poate fi constatată nulitatea detașării în următoarea situație: „*în cazul încălcării dispozițiilor legale* privitoare la detașare intervine sancțiunea nulității, care poate fi totală sau parțială. Astfel, va fi incidentă nulitatea totală [6, p.169] atunci când detașarea nu poate fi adusă la îndeplinire, cum ar fi cazul în care funcția în care ar urma să fie încadrat salariatul detașat nu corespunde pregătirii profesionale a salariatului sau cazul în care detașarea nu este expresia unui interes real al serviciului”. Va opera „nulitatea parțială [6, p.169] *când detașarea poate fi îndeplinită după aplicarea sancțiunii, cum ar fi cazul în care s-a dispus detașarea pentru o perioadă mai mare decât cea maxim legal admisă*”.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr.16/2017 privind detașarea salariaților în cadrul prestării de servicii transnaționale, publicată în Monitorul Oficial al României nr.196 din 21 martie 2017;
2. Legea 72/2022 pentru anularea unor obligații fiscale și pentru modificarea

- unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României nr.315 din 31 martie 2022;
3. Hotărârea Guvernului nr.38/2008 privind organizarea timpului de muncă al persoanelor care efectuează activități mobile de transport rutier (actualizată până la data de 12 ianuarie 2012) emitenț Guvernul României, publicată în Monitorul Oficial al României nr.49 din 22 ianuarie 2008;
  4. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, hotărârea din 10 februarie 2011, Vicolplus SC PUH (C-307/09), BAM Vermeer Contracting sp. zoo (C-308/09) și Olbek Industrial Services sp. zoo (C-309/09) vs. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ECLI:EU:C:2011:64;
  5. Coteanu Ioan (acad.), Seche Luiza și Seche Mircea, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Ediția a II-a, București, Editura Universul Enciclopedic, 1998;
  6. Marius-Cătălin Preduț, Codul muncii comentat, București, Editura Universul Juridic, 2019;
  7. Ștefănescu Ioan Traian, Ordonanța de urgență a Guvernului nr.65/2005 privind modificarea și completarea Legii nr.53/2003 – Legea nr.53/2003 – Codul Muncii – comentată. În: Revista română de dreptul muncii nr.3/2005;
  8. Ștefănescu Ioan Traian, Tratat de dreptul muncii, București, Editura Wolker Kluwer, 2000;
  9. Sistemul de informare al pieței interne. Poate fi accesat la următorul link: https://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/index_ro.htm, vizualizat la 12.05.2022.

DESPRE AUTORI

Minodora-Roxana ILIEȘ,
*studentă în anul IV la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”,
Facultatea de Drept din Cluj Napoca,
România
email: dorailies10@gmail.com*

Nicolae ROȘ,
*doctor în drept,
lector universitar la Universitatea Creștină
„Dimitrie Cantemir”,
Facultatea de Drept din Cluj Napoca, România,
avocat
email: nicuros74@yahoo.com*

CZU 343.9

DOI 10.5281/zenodo.6641584

O PRIVIRE ASUPRA CRIMINALITĂȚII POLITICE

Octavian BEJAN,
doctor în drept

Criminalitatea politică este foarte puțin cercetată din punctul de vedere criminologic, deși are o mare însemnătate obștească. Pentru a cunoaște mai bine acest domeniu, am folosit o nouă vedere științifică asupra democrației, precum și metoda observării, metoda analizei de conținut, metoda documentării, metoda statistică și metoda construcției abstracte. Criminalitatea politică este un subtip al criminalității gulerelor albe și este strâns legată de fenomenul corupției. Se pare că criminalitatea politică face un număr foarte mare de pătimiți. Am putea să zicem că ea este unul dintre cele mai primejdioase tipuri de criminalitate. În ceea ce privește prevenirea represivă a criminalității politice, posibilitățile prevederilor normative actuale nu par să fie folosite în întregime. Pentru a o preveni, este nevoie a schimba închipuirea de astăzi despre norodnicie (democrație) și, ca urmare, un șir de prevederi din legea de căpătii a țărilor lumii (Constituție). După părerea noastră, se cere o nouă privire științifică spre drepturile firești (naturale) ale omului.

Cuvinte-cheie: crimă, criminalitate, criminalitate politică, criminalitatea gulerelor albe.

UN REGARD SUR LA CRIMINALITÉ POLITIQUE

Octavian BEJAN,
docteur en droit

La criminalité politique est peu recherchée du côté criminologique, même si elle a une grande signification sociale. Pour mieux connaître la criminalité politique, nous avons utilisé une nouvelle vision sur la démocratie, ainsi que la méthode de l'observation, la méthode de l'analyse de contenu, la méthode de documentation, la méthode statistique et la méthode de la construction abstraite. Criminalité politique est un sous-type de la criminalité de cols blancs et est fortement lié à la corruption. Il semble que la criminalité politique fasse un grand nombre de victimes. Nous pouvons dire qu'elle est un des plus dangereux type de criminalité. En ce qui concerne la prévention répressive de la criminalité politique, les dispositions normatifs qui existent, peu nombreuses d'ailleurs, ne sont pas utilisées pleinement. Pour prévenir, il est nécessaire de modifier la vision actuelle sur la démocratie et, par conséquent, une série de dispositions de la constitution. Selon notre opinion, un nouveau regard scientifique sur les droits naturels de l'homme est nécessaire.

Mots-clés : crime, criminalité, criminalité politique, criminalité en col blanc.

Problema. Criminologii au vorbit uneori despre criminalitatea politică, despărțit sau în cuprinsul criminalității gulerelor albe. Cu toate acestea, tipul respectiv de criminalitate nu a fost, pînă acum,

cercetat îndeajuns de adînc și de cuprinzător. Ne gîndim că cei mai mulți dintre criminologi nu au vrut să își pună mintea cu cîrmuitoarii. Deși s-a crezut că biserica este de vină, iată că știința nu a scăpat de supunere

ideologică nici în vremurile în care a cunoscut o întindere și o putere obștească nemai-pomenită. Totuși noi am cutezat să facem o astfel de cercetare criminologică, mai ales că nu prea mai avem ce să pierdem, după ce am trecut prin multe greutăți și piedici în activitatea profesională.

Actualitatea temei de cercetare.

După părerea noastră, cunoștințele criminologice și cele metodologice îngăduie o asemenea cunoaștere științifică. Poate că lipseau unele cunoștințe politologice. Ni se pare că descoperirile politologice pe care le-am făcut noi au umplut acest gol [1]. În lumina celor spuse, am hotărât să înmulțim cunoștințele criminologice despre criminalitatea politică. În ceea ce privește însemnătatea obștească a acestor cunoștințe, putem să spunem că aceasta s-a ivit chiar din clipa în care s-a născut obștea statală. O parte din descoperirile făcute de noi le vom prezenta în această lucrare.

Scopul și sarcinile cercetării. Descoperirile științifice înfățișate în această lucrare sînt rodul unei cercetări criminologice care a urmărit *scopul* de a căpăta noi cunoștințe despre criminalitatea politică. Pentru a atinge acest obiectiv, a fost hotărâtă îndeplinirea următoarelor *sarcini*: a) a căpăta cunoștințe despre criminalitatea politică, care pot să ajute la dezvăluirea esenței acestui fenomene criminal, b) a despărți criminalitatea politică de alte tipuri de criminalitate, c) a pune unele probleme criminologice legate de criminalitatea politică și d) a dobîndi alte cunoștințe despre criminalitatea politică.

Metodele aplicate și materialele folosite. Cercetarea criminologică privitoare la criminalitatea politică, ale cărei descoperiri științifice le înfățișăm în această lucrare, a fost înfăptuită cu ajutorul următoarelor metode: metoda analizei de conținut (date

ale feluritelor anchete sociologice; date din mijloacele de înștiințare în mulțime), metoda statistică (numărul crimelor de violență în familie înregistrate de către organele de drept), metoda documentară (acte ale organelor de drept), metoda observării (munca organizațiilor de prevenire a violenței în familie), metoda construcției abstracte (tălmăcire a faptelor și căpătare a unor cunoștințe noi).

Rezultatele obținute și dezbateri.

Este nevoie să deosebim criminalitatea politică de criminalitatea gulerelor albe. Cea dintîi face parte din cea de-a doua, tot așa cum vînzarea de oameni ori de droguri face parte din criminalitatea organizată sau cum criminalitatea bancară ori cea financiară face parte din criminalitatea economică. Cu alte cuvinte, criminalitatea politică este un subtip al criminalității gulerelor albe. Dată fiind însemnătatea obștească deosebită a fenomenului și unele particularități de prevenire, se impune o cercetare criminologică de sine stătătoare a criminalității politice.

Criminalitatea politică este strîns legată de ajunsătură (corupție). În toate obștile, politicienii au o clientelă politică care îi susține în rîvna acestora de a pune mîna pe putere și de a o păstra cît mai multă vreme. Bunăoară, politicienii numesc rudele, prietenii sau cunoscuții apropiați în cele mai plătite locuri de muncă din așezămintele și întreprinderile de stat. Dacă obștea cere cîrmuitorilor să ridice simbriile învățătorilor, pentru ca cei mai deștepți să se facă dascăli sau pentru ca dascălii să muncească cu mai multă sîrguință, și capii țării se vor supune voinței norodului, atunci clientela politică va năpădi, cu ajutorul politicienilor, învățămîntul, pentru a se pricopsi, din care pricină bunețea acestuia va scădea, în loc să crească. Iată încă o dovadă că nici o măsură de rînduire bună a

vieții obștești nu dă roade acolo unde este ajunsătură.

Un stinghiun (sistem) deosebit de ajunsătură politică este în Statele Unite ale Americii. Politicienii aleg câteva, puține, întreprinderi particulare mari, a căror în-deletnicire se potrivește cel mai bine cu programul lor de cârmuire sau, cel puțin, nu vine în răspărul acestuia, le dau înlesniri de tot felul în afaceri, prin lege sau prin hotărâri ascunse, apoi aceste întreprinderi susțin cu mulți bani alegerile, propaganda, susținerea civică, sprijinul mijloacelor de înștiințare în mulțime și multe altele trebuincioase îndeplinirii măsurilor politice gândite. Ceva asemănător cu practicile polițiștilor de la noi de a-i pune pe întreprinzători să facă reparație și să cumpere mobilier pentru secțiile de poliție. Astfel, politicienii care au câștigat alegerile cu făgăduința de a micșora murdărirea lumii nu vor căuta sau vor respinge susținerea bănească a întreprinderilor producătoare de mașini sau a celor petroliere. Politicienii care au făgăduit creșterea ajutorului obștesc oamenilor vor scuti de o creștere a dărilor vărsate în visteria țării întreprinderile dintr-o ramură sau subramură a economiei și se vor folosi de reazemul bănesc al acestora. Acei politicieni care au de gând să pornească tăvălugul războiului vor căuta sau vor încuviința sprijinul bănesc al marilor uzine de arme.

De asemenea, întreprinderile particulare îi tocnesc la lucru pe cei care fac parte din partidele politice sau au lucrat în dregătorii și au stat în scaune mari de cârmuitori, pentru că știu că aceștia au legături strânse cu factorii de hotărâre și pot să-i încline în folosul întreprinderii lor. Găsim astfel de întâmplări în toate țările lumii.

Se spune că numai câteva familii stau în spatele celor două partide politice câr-

muitoare din Statele Unite ale Americii. Dacă este adevărat, atunci nu putem, după judecățile noastre, să vorbim despre norodnicie (democrație) în această țară. [2]

Potrivit cercetărilor noastre criminologice, criminalitatea politică se deosebește de alte tipuri de criminalitate prin faptul că poate să facă un număr mare de pătimiți, ba poate chiar să victimizeze întreaga obște. Să înfățișăm câteva pilde-dovezi.

Pe timpurile în care lucram la Direcția generală de urmărire penală a Inspectoratului General al Poliției din subordinea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, a venit o scrisoare de la Departamentul Relațiilor Interetnice, în care ofițerii de urmărire penală erau muștrați pentru faptul că se mai întâmplă să arate neamul pătimitului și făptuitorului în acatele procesuale. Ca criminolog, am fost uitat de această cerință, deoarece știam bine că neamul este un factor criminogen și că aceste datele au mare însemnătate pentru analiza criminologică și, ca urmare, pentru prevenirea criminologică. Le-am vorbit atunci capilor DGUP, Ruslan Ojog, șef-adjunct, și Grigore Moga, șef al direcției, despre cele pomenite. Ei mi-au răspuns că nu au încotro, trebuie să se supună unei cerințe legitime, dar mi-au permis să îmi spun punctul de vedere criminologic, într-un răspuns trimis acestui departament.

Mai târziu, am desfășurat o cercetare criminologică privitoare la criminalitatea de violență a copiilor. În timpul cercetării, am descoperit o întâmplare adevărată (metoda documentară și metoda analizei de conținut) [3]. Activiștii civici canadieni le-au cerut, cu multă hălălaie ca de obicei, să înlăture înscrierea neamului din care face parte pătimitul, martorul și făptuitorul din dosarele penale pe politicieni. Ei spuneau că această înscriere în dosare este discrimi-

natorie (de parcă lucrătorii din organele de drept nu își dădeau seama după înfățișare, culoare sau limbă de obârșia celor cu pricina). Ziariștii i-au susținut bineînțeles. Criminologii și lucrătorii organelor de drept s-au opus. Nu au fost ascultați. Ca urmare, analiștii și cercetătorii științifici nicidecum nu au izbutit, mulți ani la rând, să lămurească pînă la capăt tendința omuciderilor. Anii treceau, iar morții se adunau. Abia după un șir de ani, un polițist a presupus că nodeaua (problema) omorurilor este legată și de etnie. Analiștii s-au aplecat asupra acestei presupuneri. Datele statistice nu erau de folos. Au făcut o analiză criminologică cu ajutorul unei alte metode. Presupunerea s-a dovedit a fi dreaptă. Au fost luate măsuri de prevenire potrivite acestui factor criminogen. Trăsătura națională a fost pusă din nou în evidența statistică a criminalității. Au murit mii de oameni. Nimeni nu a răspuns pentru aceste pierderi mari de vieți omenești. Este de neînțeles faptul că un om de rând care omoară unul sau câțiva oameni este închis pe viață, iar cîrmuitorul care omoară mii de oameni este stimat, cinstit, lăudat, ridicat în slăvi, bine plătit, decorat... Norodul nu înțelege și respinge această stare de lucruri, dar avem mari îndoieli și noi, ca cercetători științifici.

Ca urmare a stăruințelor din afara țării și la porunca politicianilor din țară (metoda observării, tehnica observării participative; metoda analizei de conținut, materiale privitoare la violența în familie și prevenirea acesteia ale sîmbrelor din țară și din străinătate; metoda documentară, documente de politici de stat; analiza de conținut, foietele (site-urile) dregătorilor și spusele din mijloacele de înștiințare în mulțime), organele de drept din Republica Moldova au dezlănțuit măsuri aspre de prevenire represivă a violenței în familie

(metoda statistică, vezi tabelul; metoda interviului, lucrători ai organelor de drept). Au fost deschise mii de dosare penale. Înainte de aceasta, au fost cheltuiți mulți bani pentru a le îndupleca pe femei să îi dea pe bătauși pe mîna poliției (metoda observării, tehnica observării participative; metoda analizei de conținut, analiza materialelor folosite (filade, pliante ș.a.)). Deși legea penală oprește deopotrivă violența trupească și sufletească (art. 201/1 al Codului penal) [4], au fost trași aproape numai bărbați la răspundere penală. Cercetările criminologice făcute de noi (metoda observării și interviului), dar și de către alți cercetători științifici [5] arată că femeile folosesc mai des violența sufletească decît bărbații o folosesc pe cea trupească pentru a-și urmări folosul. Deci, numărul femeilor trase la răspundere penală pentru violență în familie trebuia să fie, de fapt, mai mare decît cel al bărbaților. De altfel, politicianii i-au silit pe lucrătorii organelor de drept să mai încalce într-o privință legea. Ofițerii de urmărire penală și procurorii sînt datori, potrivit prevederilor Codului de procedură penală, să se autosizeze, atunci cînd descoperă, în toiul cercetării unei infracțiuni, o bănuială rezonabilă că a fost săvîrșită o altă infracțiune decît cea pe care o are în vedere urmărirea penală pornită. Atare bănuieli ofițerii și procurorii au descoperit adesea în timpul audierii bărbaților pe care îi urmăreau penal pentru săvîrșirea unei presupuse infracțiuni de violență în familie, dar nu au pornit, de cele mai dese ori, o nouă urmărire penală împotriva femeilor.

După părerea noastră, în anii cu pricina, a avut loc o mare nedreptățire (discriminare) a bărbaților de către politicieni. Laudă lucrătorilor organelor de drept, care s-au opus hotărît acestei crime făcute de către politicieni și au pus capăt, începînd cu

**Numărul infracțiunilor de violență în familie înregistrate în anii 2013-2017
în Republica Moldova**

2013	2014	2015	2016	2017
1346	2283	1935	1693	857

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova

anul 2017, acestei prigoane. Până astăzi, niciun politician nu a fost tras la răspundere penală pentru această crimă. Bărbații care au pățimit nu au fost despăgubiți.

După cum arată cercetările noastre criminologice, aceasta este o strategie de prevenire care duce spre nicăieri [6]. Strategia de prevenire a violenței criminale în familie pe care noi am înaintat-o rămîne, din păcate, fără răsunset practic de zece ani. Este de spus că strategia prevenirii repressive a violenței în familie, pe care au folosit-o politicienii din Republica Moldova, a fost încercată încă la începutul anilor optzeci în URSS (metoda analizei de conținut, lucrările științifice de criminologie). Însă ea nu a dat roadele așteptate. Marile prefaceri obștești au lăsat în umbră nevoia de a găsi alte căi de prevenire a violenței din familie. Țările capitaliste apusene nu au învățat însă din această situație. Ele au pornit pe aceeași cale. Poate că au socotit că sînt în stare să o facă mai bine. Fapt este că țările apusene nu au izbutit nici ele. Cercetările noastre (metoda analizei de conținut, lucrări de criminologie, știri din mijloacele de înștiințare în mulțime ș.a.) arată că criminologii din America de Nord (SUA și Canada) caută alte. Cele pățite de obștea sovietică au fost uitate în Republica Moldova datorită penuriei de criminologi și nefolosirii cunoștințelor acestora în munca de prevenire a criminalității. Mai rău, măsurile de prevenire a violenței în fa-

milie care au fost folosite în Canada și pe care urmăresc să le folosească unele partide politice din Republica Moldova, pe lângă faptul că nimicesc familia, adică stîlpul obștii [7], au dat naștere la purtări criminale foarte primejdioase: soții își omoară cu nebulie și soția, și copiii. Noi presupunem că o fac soții care țin foarte mult la familia lor. Ei văd în sfîrșitul familiei, sfîrșitul vieții lor. Pentru ei, moartea familiei înseamnă moartea lor, o moarte sufletească. De aceea, ei se dezlănțuiesc cu toată furia asupra morții și trupești, și obștești, și de toate felurile. Acești ucigași nu urăsc femeia și familia, ei văd în acestea chipul morții, chipul sfîrșitului. Aceste fapte cumplite parcă întruchipează sfîrșitul năvalnic al familiei. Oare acești ucigași nu sînt jertfe ale obștii și ale politicienilor?

O altă pildă sînt registrele armelor de foc din Canada. Politicienii canadieni au hotărît să slobozească vînzarea de arme de foc. Au fost înaintate noi cerințe de cumpărare și păstrare a armelor de foc. S-a pus în dezbatere și nimicirea registrelor despre armele de foc și cumpărătorii acestora. Criminologii și polițiștii s-au opus acestor intenții. Analiștii canadieni au făcut chiar o foarte bună analiză criminologică care dovedea că va crește violența criminală și îndeosebi violența criminală săvîrșită cu armă de foc [8]. Politicienii nu au vrut nici în ruptul capului să dea înapoi. Cunoaștem această întîmplare din timpul în care am

lucrat ca analist în domeniul informației strategice în poliția canadiană. Între timp, noi ne-am întors în țară, dar presupunem că tăvălugul politic nu s-a oprit și răul a fost făcut. Vor răspunde oare politicienii pentru miile de morți care vor urma? A fost oare aceasta voința norodului? Nu au fost oare oamenii spălați pe creier înainte de luarea hotărârii? Aici vom ridica încă o nodea științifică: Care este oare deosebirea dintre socializare și spălare pe creier? Până unde poate să meargă învățătura obștească și unde se oprește neatârarea în gândire?

Trebuie să fie puse în dezbatere multe alte crime politice, precum sărăcia și deznădejdea norodului, silirea oamenilor să plece în străinătate și să își părăsească țara, sănătatea și viața pierdută de cei care nu au bani să plătească tămăduitori ori să le dea mită, miile de morți din pricina ciocnirilor de mașini, dat fiind faptul că politicienii nu vor să prevină cu adevărat aceste crime, sau vânzarea de oameni, o crimă cu totul neomenească. În legătură cu părăsirea copiilor de către părinții care au plecat la muncă în străinătate vrem să spunem ceva. S-a vorbit mult în această privință în anii din urmă. Ce s-a întâmplat? Cîrmuitorii nu au făcut nimic, nimic ce ar fi adus roadele trebuincioase, au făcut însă oamenii de rînd, ceea ce au putut. Acum, ei pleacă în străinătate împreună cu copiii lor. Nimic nu îi mai aduce acasă... O altă crimă politică nepedepsită.

Politicienii socotesc greșit că pot să facă orice din clipa în care au fost puși cîrmuitori. Ei au fost, de fapt, aleși nu pentru a hotărî în locul oamenilor, ci pentru a înfăptui voința acestora. Nu poți însă să înfăptuiești voia norodului fără să o cunoști. De aceea, cîrmuitorii au îndatorirea de a cunoaște (referendum, sondaje de opinie, consfătuiri populare ș.a.) vrerea oamenilor.

O altă greșală a politicienilor din țările capitaliste este înmănușarea făgăduințelor. Politicienii le vorbesc despre o mulțime de lucruri oamenilor în timpul alegerilor. Odată aleși, ei cred că oamenii au încuviințat toate cele spuse de ei. Potrivit cercetărilor noastre științifice (metoda interviului; metoda analizei de conținut, datele sondajelor de opinie; metoda observării, răscoalele oamenilor), oamenii încuviințează unele vederi ale celor care vor să cîrmuiască obștea și le resping pe altele. Iată de ce politicienii au datoria de a alege grîul de neghină.

Se înșeală și în altă privință politicienii. Ei nu îi întreabă pe oameni despre felul în care urmează să fie atinsă o țintă, adică prețul pe care urmează să îl plătească obștenii pentru unele foloase.

În legătură cu cele spuse, trebuie să limpezim încă cîteva lucruri. Pîrghia alegerilor, care este azi folosită mai peste tot în lume nu dă roadele așteptate, cel puțin în democrația capitalistă. Astăzi, norodul nostru nu vede nici un partid politic care vrea și poate să cîrmuiască în folosul oamenilor. Lumea politică se află sub stăpînirea unor găști criminale care urmăresc numai folosul lor. Drept dovadă este numărul celor care vin la alegeri. Mai mult de jumătate din alegători nu mai cred că alegerile pot să schimbe ceva în obște. Țara a ajunsă în fundătură. Se cer schimbări din temelie. Se cere o altă orînduire politică. Mai mult decît atît, oamenii au spus, prin faptul că nu vin la alegeri, că îi resping pe toți politicienii. Prin urmare, toți cei care fac astăzi politică, adică sînt sau doresc să ajungă cîrmuitori, mari sau mici, trebuie să plece din politică. După părerea noastră, alegerile la care au participat mai puțin de jumătate din alegători nu sînt norodnice (democrate), iar cei care au luat frîiele cîrmuirii în aceste

împrejurări sînt despoți. Acești inși se fac vinovați de cea mai cumplită crimă și trebuie să fie judecați ca atare. Ei au încălcat legea de căpătîi, care prevede că țara este norodnică (democrată).

Noi nu împărtășim părerea celor care susțin că nimeni nu poate să fie judecat de altcineva decît de judecători și numai după prevederile legii penale. Norodnicia presupune că voința norodului este mai presus de orice și oricine. De aceea, norodul poate să îl judece pe oricine, oricînd, oriunde și cum socotește de cuviință. Numai el are acest drept! Am spune chiar că nici un legiuitor nu poate să oprească prin lege norodul de la ceva, căci acesta este mai presus de orice lege, chiar și de cea de căpătîi. Fiecare om are dreptul să încalce legea care încalcă voința norodului. Este un drept care își are locul în legea de căpătîi a țării. Nu poate să fie tras la răspundere cel care se apără cu acest drept, pînă judecătorul nu va întreba părerea oamenilor despre prevederea încălcată. Țara care nu a prevăzut acest drept în legea de căpătîi și nu a făcut așa, în cît oricine să poată să îl folosească cu mare ușurință și fără nicio opreliște nu poate să fie numită norodnică.

Ne întrebăm, în legătură cu zicezele înfățișate: Poate este nevoie de un nou „Tribunal de la Nürnberg”, care să îi judece pe cîrmuitorii din toate țările, cei care sînt în viață, care s-au oploșit astfel în fruntea țării, ca și pe cei care au dus țările cîrmuite la prăpăd obștească? De această dată judecători ar trebui însă să fie noroadele, fiecare pentru țara lui.

Așa cum am spus, în legea de căpătîi, scrie limpede că țara este norodnică (democrată). Aceasta este cea mai însemnată prevedere din legea țării. Norodnicia presupune domnia vrerii norodului, adică a celor mulți. Prin urmare, o încălcare a voinței

oamenilor este o crimă, cea mai mare dintre toate cîte pot să fie. Numai politicienii pot să săvîrșească asemenea crime, ca și supușii lor, cîrmuitorii mai mari și mai mici din dregătorii.

Dacă voința oamenilor este mai presus de orice, atunci norodul are dreptul să îl judece oricînd și oricum pe oricine, chiar și pe politician, dar și să îl pedepsească cum socotește de cuviință.

Politicienii sînt de părere că ei răspund pentru greșelile lor prin alungare de la putere, adică prin faptul că nu mai sînt aleși de către norod. Este oare de ajuns? Pe de o parte, starea proastă în care se află obștea, iar pe de altă parte, nepăsarea vădită și măsurile vădit proaste, pîrtinitoare sau nepotrivite sînt dovezi că pîrghiile obștești folosite în zilele noastre nu îndeplinesc nevoile de prevenire a unor astfel de purtări criminale. Feleșagul criminal al unor purtări omenești este dat de primejdia obștească a acestora. Cum faptele politicienilor pot să facă un mare rău obștii, după cum am arătat, este limpede că ele sînt criminale și că trebuie să fie privite ca atare, iar oamenii trebuie să ceară cu destulă tărie incriminarea acestor purtări ale politicienilor. Politicienii nu vor să o facă în ruptul capului, căci se tem, ca dracul de tîmîie, de răspunderea și pedeapsa care îi paște.

Mai presus de adevărul științific stă părerea norodului, căci nici un om de știință nu este stăpînul adevărului. Un om de știință poate cel mult să spună că cercetările lui arată că acesta ar fi adevărul. Oamenii de rînd socotesc că cîrmuitorii trebuie să fie trași la răspundere penală pentru răul pe care îl fac obștii.

Juriștii le răspund oamenilor că nu sînt prevederi de drept care îndreptățesc o urmărire și o osîndire juridică a acestor

ra. După socotințele noastre, faptele răufăcătoare ale politicienilor sînt cuprinse de prevederile penale privitoare la abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu și neglijența în serviciu. Juriștii s-au deprins să talmăcească prea îngust prevederile legii de căpătîi și ale legii penale. O înviorare binefăcătoare a avut loc în anii din urmă în ceea ce privește folosirea prevederilor legii de căpătîi a țării. Cei care au arătat lumii această nevoie și puțință sînt de laudă, ca și cei care au avut minte să înțeleagă aceste lucruri. După părerea noastră, nici o prevedere de drept nu poate să fie talmăcită bine fără o trimitere la prevederile legii de căpătîi sau ale prevederilor de drept mai generale sau mai cuprinzătoare. Prevederile de drept particulare nu pot să le depășească pe cele mai generale, fără să își piardă legitimitatea. De asemenea, noi socotim că este o mare înfăptuire juridică asemuirea Declarației de Independență cu legea de căpătîi a țării. Acest fapt a îndreptat întrucîtva stricătura și a spălat un pic din rușinea pierderii Declarației de Independență a statului. O mare rușine a căpeteniei care răspundea de securitatea clădirii, dar și o mare rușine a țării în întregime. Fără vina tuturor, oamenii nepotriviți nu ajung în scaunele nepotrivate. Poate acest fapt este un semn că țara este aproape moartă?

Mai presus de lege este nu numai voința norodului, ci și firea lucrurilor. Vom încerca să dovedim ziceza noastră printr-o întîmplare adevărată, pe care am cunoscut-o nemijlocit. Uniunea Avocaților nu ține evidența numărului legitimațiilor de avocat. Un avocat nu a apucat să folosească undeva legitimația primită și nici să își facă o copie. A pierdut-o. I s-a cerut să dea înștiințare despre pierderea legitimației

în ziar (Monitorul Oficial). A făcut-o, dar nu a arătat, bineînțeles, numărul acesteia. Dacă legea i-o cere să o facă, atunci îi cere ceea ce este cu neputință, iar dacă Uniunea Avocaților nu îi dă o altă legitimație, atunci îl scoate din viața obștească pentru totdeauna, căci el nu poate să facă ceea ce este cu neputință. Putem să vorbim aici despre un fel de drept firesc (natural) al avocatului cu pricina, despre ceva ce este mai presus de lege, mai presus de orice lege.

Dacă legea ar fi mai presus de drepturile firești ale oamenilor și de voința norodului, atunci orînduirea și cîrmuitoarii ar putea să rămîna neschimbați pe vecie. Aceeași pătură obștească ar cîrmi veșnic, așa cum îi este mai bine, orice și-ar dori ceilalți.

Ca urmare a celor spuse, putem să împărțim legile astfel: a) legi nelegitime, care încalcă voința norodului, b) legi nelegitime care încalcă drepturile firește ale omului și c) legi nelegitime care încalcă o prevedere mai generală. Este, poate, cam strîmb să spui că o lege este nelegitimă, dar nu găsim deocamdată niște cuvinte mai potrivite.

Ni se pare că este încă o latură a lucrurilor asupra căreia lumea științifică trebuie să aducă lumină. Cercetările științifice arată cu multă precădere că este o legătură de pricinuire între cîrmuitori și numeroase estine (fenomene) și șirăuri (proces) care au loc în obște. Cunoștințele științifice despre legăturile de pricinuire care sînt astăzi folosite în chip obișnuit în strunirea (reglementarea) legăturilor obștești nu sînt deloc mai trainice decît cunoștințele științifice despre legăturile de pricinuire pe care le-am adus în dezbateri.

Să urmărim o pildă. La cîrma țării stă astăzi, în Republica Moldova, o mîna de femei. Acestea au jertfit limba neamului de dragul folosului lor politic. Vorbim

despre o feminizare silită și nefirească a multor cuvinte (președinta, ministra...). Stricarea limbii, care este unul dintre cele mai de preț lucruri pentru neam, nu este oare un mare rău obștesc? Oare cei care o fac nu sînt niște trădători de neam și țară? Ei pângăresc, de fapt, ceva sfînt pentru neam și țară! În Codul penal este prevăzut că dregătorii trebuie să răspundă chiar și pentru răul obștesc făcut din neluare de seamă (neglijență criminală). Oare acest rău obștesc nu este mai puțin limpede decît relele pentru care au fost pedepsiți atîția dregători pînă acum, potrivit acestei prevederi din legea penală? Oare nu sînt destule dovezi (documente, mărturii ș.a.)? Oare legătura de pricinuire dintre faptele acestor cîrmuitori și răul obștesc arătat de noi (componentă de infracțiune formală) nu este la fel de limpede ca cele pentru care sînt pedepsiți, în fiecare an, atîția oameni? Ne dăm bine seama că cei cu pricina și slujitorii lor, adică cei care trag nădejde că se vor trage niște foloase din această cîrmuire, vor dezlănțui încă o mare și grea luptă culturală și științifică, pentru a minți norodul că folosul lor egoist este, chipurile, folosul tuturor. După un amar de vreme, nimeni nu își va mai aminti că această bătălie cumplită pentru adevăr și dreptate, una dintre multele, a început de la cîțiva obșteni care s-au gîndit mai mult la folosul lor decît la folosul tuturor. Numai un cercetător științific mai căpos va descoperi cîndva adevărul și, ca urmare, dreptatea se va întoarce în obște. De altfel, o mulțime de tulburări se iscă în obște din această pricină. Iată de ce mor atît de des obștile în lume. Priviți cît de des se schimbă orînduirile și cît de des se des-tramă țările sau își schimbă hotarele!

Gîndul ne duce la presupunerea că toți se vor teme să se așeze pe scaunele de cîrmuitor și că țara va rămîne fără căpete-

nii. Cei netrebnci se vor teme. Foarte bine! Cei îndeajuns de deștepți au, potrivit cercetărilor noastre, destule putințe de a-și face treaba fără a se teme de pedeapsă. Bunăoară, vor avea grijă să cunoască voința norodului și să o îndeplinească.

Criminologul Valeriu Bujor este de părere că politicienii folosesc des minciuna pentru a putea să stăpînească în folosul lor și al celor care i-au ajutat să pună mîna pe putere oamenii, dînd interesul lor particular ca interes general [9]. Noi socotim că aceste minciuni sînt crime politice.

O crimă politică sîngeroasă este, după părerea noastră, războiul. Un număr mare de oameni își pierd viața sau apropiatii, rămîn schilozi sau fără casă din pricina acestuia. Sărăcește țara în întregime, sînt nimicite bunuri sufletești. Vorbim despre acele războaie care au fost pornite fără încuviințarea norodului. Anume războaiele care au fost dezlănțuite fără învoirea oamenilor trebuie să fie socotite crime (politice). Nici un cîrmuitor nu are dreptul să înceapă un război fără să întrebe părerea oamenilor și să aibă încuviințarea norodului.

În lumina celor înfățișate, am putea să zicem că criminalitatea politică este unul dintre cele mai primejdioase tipuri de criminalitate.

În încheiere, vom spune că tragem nădejde că nu este departe ziua în care criminalitatea politică va fi descrisă și lămurită în toate cărțile de învățatură criminologică.

Concluzii. Criminalitatea politică este foarte puțin cercetată din punctul de vedere criminologic. Ea este subtip al criminalității gulerelor albe și este strîns legată de corupție. Se pare că criminalitatea politică face un număr foarte mare de pătimiți. Am putea să zicem că ea este unul dintre cele mai primejdioase tipuri de criminalitate. În ceea ce privește prevenirea

represivă a criminalității politice, putințele prevederilor normative actuale nu par să fie folosite în întregime. Pentru a o preveni, este nevoie a schimba închipuirea de astăzi despre democrație și, ca urmare, un șir

de prevederi din legea de căpătii a țărilor lumii (Constituție). Este nevoie de o nouă privire științifică asupra drepturilor firești (naturale) ale omului.

Note și referințe

1. Vezi, bunăoară, lucrările noastre *O teorie generală a capitalismului*, Chișinău, 2020 și *Carte de învățatură sociologică*, Chișinău, 2021.
2. Vezi în privința democrației capitaliste și lucrarea noastră *Unele concluzii trase din datele dezvăluite de Edward Snowden*, în „Culegere de studii sociale (economie, politologie, sport și sociologie)”, ediția a II-a, Chișinău, 2016, p. 39-41.
3. Octavian Bejan, *Caracterizare criminologică a violenței criminale a copiilor*, Chișinău, 2019, vezi îndeosebi pagina 62-64 și 82.
4. Această prevedere făcută de străini este bună, după vederile noastre, numai că nu a fost întocmită după felul în care a fost gândit Codul penal al Republicii Moldova. Cu alte cuvinte, s-a folosit o altă tehnică de alcătuire a prevederilor de lege, care este străină legii penale naționale.
5. Vezi, bunăoară, Г. Г. Мошак, *Преступление в семье: истоки и профилактика*, Картя Молдовеняскэ, Кишинев, 1989, vezi îndeosebi p. 63 și următoarele.
6. Octavian Bejan și Valeriu Bejan, *Familia*, Chișinău, 2012.
7. Vezi mai mult în această privință în lucrarea pomenită: Octavian Bejan și Valeriu Bejan, *Familia*, Chișinău, 2012.
8. Vezi: Octavian Bejan, *Metode de evaluare a activității anticrimă. Recomandări metodologice*, Chișinău, 2013, p. 7-9.
9. Vezi mai mult despre interesul particular, interesul general, interesul dominant și crimă în monografia: Octavian Bejan și Valeriu Bujor, *Interes și crimă*, Institutul de Filosofie, Sociologie și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2004.

DESPRE AUTOR

Octavian BEJAN,

*doctor în drept, criminolog,
Institutul de Științe Penale
și Criminologie Aplicată,*

e-mail: octavian.bejan@gmail.com

CZU 005.8:351.86(438)

DOI 10.5281/zenodo.6641594

**CREATION AND FUNCTIONING OF A PROJECT TEAM IN PROJECTS
IN THE FIELD OF SECURITY AND DEFENCE OF THE POLISH STATE FOR
PUBLIC ADMINISTRATION**

Ewa KUCZYŃSKA,
PhD

One of the most important elements determining the success of a project is formation and functioning of the project team responsible for its implementation and reporting on the performance of the project, in accordance with the application form, the project financing agreement and relevant regulations, guidelines concerning the given fund, under which the project received financial support. The following paper will present the organisational aspect of building a project team in projects implemented for public administration, including the special role of a project manager as a person who manages the project team, takes responsibility for implementation of the project, including the achievement of the assumed objectives and results. Individual members of the team, responsible for e.g. financial settlement, promotion, substantive project activities (research, development, analysis and others), legal aspects or the application of public procurement law, are also of great importance for the success of the project. Efficient project implementation and its success or failure to a large extent depends on their work. Therefore, proper selection of people making up the project team, taking care of their development, rules of cooperation, motivating, solving conflicts or problems becomes an important task. It is also important to choose the right project manager, who is the key and leading figure in the whole project management process and under whose guidance the individual project team members work. The creation of an optimal team by the project manager is a very important task, because it is with this team that the manager will work until the project is completed. Effective teamwork is the key to the success of any project.

Key words: project, project management, team, public administration, leader.

**CREAREA ȘI FUNCȚIONAREA UNEI ECHIBE DE PROIECT ÎN PROIECTE
DIN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII STATULUI POLONEZ PENTRU
ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ**

Ewa KUCZYŃSKA,
doctor în științe sociale

Unul dintre cele mai importante elemente care determină succesul unui proiect este formarea și funcționarea echipei de proiect responsabilă de implementarea acestuia și raportarea asupra performanței proiectului, în conformitate cu formularul de cerere, acordul de finanțare a proiectului și reglementările relevante, recomandările principale privind fondul dat, în baza căruia proiectul a primit sprijin financiar. În lucrarea respectivă se va prezenta aspectul organizatoric al creării unei echipe de proiect în proiectele implementate pentru administrația publică, inclusiv

* Articolul este publicat în regia autorului.

rolul special al unui manager de proiect ca persoană care conduce echipa de proiect, își asumă responsabilitatea implementării proiectului, inclusiv realizarea obiectivelor și rezultatelor asumate. Membrii individuali ai echipei, responsabili de decontarea financiară, promovare, activitățile de fond ale proiectului (cercetare, dezvoltare, analiză și altele), aspectele juridice sau aplicarea legii achizițiilor publice sunt, de asemenea, de mare importanță pentru succesul proiectului. Implementarea eficientă a proiectelor și succesul sau eșecul acestuia depind în mare măsură de activitatea lor. Prin urmare, selecția corectă a persoanelor care alcătuiesc echipa de proiect, având grijă de dezvoltarea acestora, regulile de cooperare, motivarea, rezolvarea conflictelor sau problemelor devine o sarcină importantă. De asemenea, este importantă alegerea managerului potrivit de proiect, care este figura cheie și lider în întregul proces de management al proiectului, sub a cărui îndrumare activează membrii echipei de proiect. Crearea unei echipe optime de către managerul de proiect este o sarcină foarte importantă, deoarece cu această echipă managerul va activa până la finalizarea proiectului. Munca eficientă în echipă este cheia succesului oricărui proiect.

Cuvinte cheie: proiect, management de proiect, echipă, administrație publică, lider.

Introduction. Everyone knows how important is the project team that will carry out the project. The selection of appropriate members is an essential element determining the success of an undertaking. A survey by The Institute for Corporate Productivity - i4cp on employee trust in their employer found that 88% of respondents considered trust to have a significant impact on achieving the goals and objectives set by the company.¹ What principles should we follow when building a project team to make the project a success?

In principle, the team is formed according to the needs posed by the project. The specific nature of the activities determines who will take part in its work. The analysis of competence requirements, specialist skills and experience is the basic criterion for selecting the composition of the team. We usually try to look for team members within the resources available to the organisation.

The Police Academy in Szczytno has been an active beneficiary of aid funds for many years. In the years 2009-2021, it implemented 21 projects from national funds and 12 projects from the European Union

¹ Electronic source: https://www.ipma.pl/informacje-prasowe/jak-zbudowac-efektywny-ze-spol-projektowy_n1878, accessed: 16.05.2018

funds. Most of the projects were in the field of national security and defence and were financed by the National Centre for Research and Development – a Polish institution which is an executive agency within the meaning of the Act of 27 August 2009 on public finance, established to perform tasks related to the state's scientific, scientific-technical and innovation policy. For the purposes of applying for aid funds related to the implementation of various projects, the Police Academy in Szczytno has developed a number of internal regulations which regulate the whole process related to obtaining funds and their subsequent use. One of such regulations is the order of the Commandant-Rector on the introduction of the procedure and rules of applying for project implementation and rules of selecting contractors in projects financed or co-financed from additional external funds. This provision regulates the issues related to the procedures and rules of applying for the project implementation and the rules of selecting contractors for the project. This regulation covers issues related to procedures and rules of applying for undertaking a project and rules of selecting contractors for the project. It introduced a document in the form of a project fiche, which is a document required to apply for project im-

plementation as project applicant/leader/partner.

The project fiche includes, inter alia, elements such as:

- the name and number of the call for proposals under which the project will be submitted,

- the name of the institution organising the call for proposals,

- project implementation period,

- name of the project leader,

- title of the project,

- estimated value of the project,

- source of project financing,

- name of the project manager and contractors,

- names of project partners,

- short description of the project, including project objectives,

- tangible project results,

- expected effects and benefits resulting from the implementation of the project for the academy, the Police, services and organisational units subordinate to or supervised by the minister in charge of internal affairs,

- description of the planned effects of the implementation of the project results and possibilities for practical applications and commercialisation,

- resources needed for implementation of the project,

- other.

A person interested in applying for a project is obliged to draw up a project fiche and to deliver it to the Commandant-Rector in accordance with the official procedure. The decision to approve the project fiche is taken by the Commandant-Rector. A note of the person applying for the project is attached to the project fiche, which is an analysis of the possibility of the project tasks implementation by all members of the Police Academy in Szczytno staff, along with a detailed justification of the staff planned to

be involved in the project tasks, as indicated in the project fiche. Each employee/officer of the Police Academy in Szczytno and a person who is not an employee/officer of the Police Academy in Szczytno, indicated in the project fiche as a contractor/coordinator/manager/leader of the project/team manager of the project carrying out scientific activities, is obliged to attach:

- 1) a document confirming their qualifications and scientific achievements for the implementation of activities/tasks in the project, which shall form an integral part of the project fiche,

- 2) declaration of absence of conflict of interest in the project, which forms an integral part of the project fiche,

- 3) a declaration of commitment to projects, which shall form an integral part of the project fiche.²

A note of the project manager on the selection of the project partners is attached to the project fiche. The Commandant-Rector makes the final decision on the composition of the project contractors. A maximum of one project fiche may be submitted by an applicant for a project within the same call for proposals. Lack of approval of the project fiche, makes it impossible to apply for aid funds under the given call for proposals.

In some cases, there are certain restrictions on the choice of project contractors that are part of the project team. It is necessary to examine the scope of working time required of persons involved in the project, whether the person is involved in other projects (at the Police Academy in Szczytno a person may be involved in

² Zarządzenie nr 108/2021 Komendanta-Rektora Wyższej szkoły Policji w szczytnie z dnia 30 lipca 2021 r. w sprawie wprowadzenia procedury i zasad wnioskowania o podjęcie realizacji projektu oraz zasad wyboru wykonawców w projektach finansowanych lub współfinansowanych z dodatkowych środków zewnętrznych

a maximum of two projects) and at what stage of implementation they are, whether you can count on the availability of a given person at key moments of project implementation, what are the working relationships between potential team members, what activities can/must be performed by persons “hired” for the project, whether there is no conflict of interest (competitiveness) between the members of the team, what individual objectives may be set by team members and whether they can be met in the course of the project³. These are just some of the key questions.

According to Adrianna Jaskanis (Ed.), the process of building a project team consists of several stages. The first is to **identify the place and function in the existing organisational structure** in which the project will be implemented. Next, the institution organising the call for proposals and financing the project shall select and nominate a suitable person to perform this function⁴. Currently we are more and more frequently encountering a situation in which a project manager is chosen or indicated by the management of a given institution - whether it is the chairman of the board of directors, the head of the company, the rector of the university, the dean or other. **The selection of a project manager** aims to choose a person who will have all the necessary qualities to fully perform the function. They must not be afraid of making decisions and must be responsible for the project throughout its cycle. It must be the right person in the right position.

According to the PRINCE2 project

management methodology, the project manager is the person entrusted with the authority and responsibility for the day-to-day operational management of the project to deliver the required outputs within the limits agreed with the steering committee. In addition, they prepare a Communication Management Strategy, the role of which is to define how the project management team will receive and communicate information inside and outside the project. Apart from this, once permission to initiate a project has been granted, the project manager creates risk, quality, configuration and communication management strategies. They provide an understanding of how management standards in each area will be applied to the project, their level of formality and the procedures to be followed. The project manager focuses on the day-to-day management of the project. They regularly review the status of a particular phase of the project to check that emerging issues and risks are not causing a forecast of exceeding the tolerances allocated per phase. By means of task groups, individual products are assigned to team leaders for implementation and are then received by the project manager. The primary responsibility of the project manager is to ensure that the project produces the required outputs according to the agreed target performance indicators, defined in terms of timing, cost, quality, scope, risk and benefits.⁵

A project manager’s main source of power is their personality and skills, such as the ability to communicate or motivate others. In the long term, successful performance is based on cooperation and job satisfaction. In situations where strict discipline is required, the project manager

³ Electronic source: <http://wartowiedziec.org/index.php/pracownik-samorzadowy/zarzdzanie/8411-jak-budowa-zespo-projektowy>, accessed: 15.05.2018

⁴ Jaskanis A., Marczevska M., Darecki M., Zarzadzanie projektami w administracji publicznej, Wydawnictwo Presscom Sp. z o.o., Wroclaw 2015, p. 127

⁵ Murray A., PRINCE2™ - Skuteczne zarządzanie projektami, OGC Official Product, Publikacja Pochodząca od Oficjalnego Wydawcy PRINCE2™, The Stationery Office, 2009, London 2009. p. 35

should be able to rely on the full support of the senior management of the organisation in which the project will be undertaken. It is also important to have the authority necessary to ensure that colleagues respect the project manager and take his or her opinion into account.⁶

In addition, according to the PRINCE2 methodology, in order to succeed, a project manager must be able to balance the different aspects of his/her role for a specific project. According to the aforementioned methodology, the powers and responsibilities of the project manager result directly from the arrangements with the project steering committee.

Although the project manager is the most important person in the project team, it is not possible for them to handle all tasks. It is therefore essential to **establish a project team** under their leadership. This is another project team building process. The project team should be set up quite quickly, certainly before the end of the defining phase. When selecting team members, the manager must be guided by project experience, knowledge of the project in question, recommendation from the board and team members. A great deal of information about the team members selected can be provided by their CVs, which present a catalogue of specialities. The list of projects in which candidates for the team have participated, drawn up at the request of the project manager, can be extremely important in the selection process.⁷

The tasks performed by individuals have a huge impact on the overall outcome

of the project. It is therefore important that the people who make up the project team are characterised by a strong commitment to the project and a sense of responsibility for what they do.

According to Dr Emil Bukłah, the creation of a project team consists of three stages:

- stage I - recruitment,
- stage II – selection,
- stage III – adaptation.

Project team members can be sought both within the organisation, i.e. internal recruitment, and outside it, i.e. external recruitment. Each of these methods has its advantages and disadvantages, which are summarised in the chart below.⁸

The adaptation process of project team members is very often related to employee motivation tools, which we divide into:

- material financial e.g. bonus for early completion of task,
- material non-financial e.g. excursion for good performance,
- non-material e.g. promotion, citation.

Project team members, regardless of the complexity of the assigned activities, will engage in the project in a completely different way if they know the purpose of their work. Treating them with the attitude: 'you have to do it, but you do not need to know at all why you are doing it and what you need it for', causes discouragement and a loss of commitment. In turn, the feeling that the work being done is part of something bigger boosts team morale and enthusiasm. Shaping such a feeling among project team members is primarily the responsibility of the project manager. A good form of informing employees about implemented projects is issuing information leaflets, bulletins and placing informa-

⁶ Tkaczyński J.W., Świstak M., Sztorc E., Projekty europejskie. Praktyczne aspekty pozyskiwania i rozliczania dotacji unijnych, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, p. 351

⁷ Electronic source: <https://omec.pl/blog/organizowanie-zespolu-projektowego>, accessed: 17.05.2018.

⁸Electronic source: <https://omec.pl/blog/tworzenie-zespolu-projektowego>, accessed:14.05.2018.

Chart 1. Pros and cons of internal and external recruitment

external recruitment		internal recruitment	
+	-	+	-
better understanding of an individual	limited creativity	possibility to recruit project team members with unique qualifications	difficulty in recognising the candidate's relevant competence
the individual is very familiar with the specifics of the company	possibility of conflicts	new members of are not involved in informal relations	possibility of conflicts with company employees
high level of commitment	possibility of establishing informal groups		much higher cost of acquiring such a worker
			a newly recruited person needs time to adapt

tion on the notice board, on the website in a form standing out from the others of lesser importance. Then, even employees who are not involved in the project have a clear picture of what is happening in the organisation and can get confirmation that their work, too, is needed and serves a specific purpose. Employees entrusted with being a member of the project team should be qualified to work diligently and reliably for the project. Project participants are a tightly knit team complementing each other, at the same time each person should know what his or her duties and responsibilities are.⁹ It is good practice to involve someone who has already participated in the project.

They can pay more attention to the key factors threatening the success of a project and, based on previous projects, can foresee possible obstacles to project

implementation. However, beginners, who are just starting their adventure with projects, should not be excluded. Their view of the new venture can point to a different direction for the implementation of individual activities in the project and change the organisation of work itself into a more efficient and easier one. People involved in the project team must be aware that the success of the project depends on their work and effort. They must be thorough, responsible and focused on the course of the project's implementation. You should be aware that by entrusting certain activities in a project to an employee without any commitment and conscientiousness, you are putting the project at risk of failure. At the same time, it must be remembered that by assigning participation to a highly qualified and experienced person, it will be difficult to enforce the performance of tasks below his or her level of qualification.

Each member of the project team

⁹. Klimuk J – Rola kierownika projektu oraz zespołu projektowego w zarządzaniu projektami, Organizacja i zarządzanie strategiczne, p. 42

should have:

- qualifications,
- ability to work in a team,
- resistance to stress,
- high personal standards,
- responsibility for the tasks assigned to them,
- problem-solving skills,
- ability to communicate with the project manager.

Most importantly, each member of the team must be clear about their scope of responsibilities.

Based on many years of practice in project implementation, most often, in addition to the project manager, the following are involved in the work related to project implementation:

- assistant project manager,
- team leader,
- finance specialist,
- recruitment specialist,
- promotional specialist,
- evaluation specialist,
- specialist for monitoring and evaluation,
- specialist for public procurement,
- legal services specialist - on an ad hoc basis.

In addition to specific project roles, project support is also an important element, which assists the project manager and project team members on an ad hoc basis. These are persons who provide advice and assistance in the process of project management, dealing with e.g. administrative and legal services, application of the Public Procurement Act, collection and storage of project documentation, collection of data on project implementation and others. If none of the people working on the project has a project support role, the tasks in this area are usually performed by the project manager themselves.

In accordance with the PRINCE2

methodology, project teams learn from previous experiences, which are recorded and taken into account throughout the project lifecycle. The PRINCE2 project has defined and agreed roles and responsibilities within the project management team structure, involving three stakeholder groups such as the business, the user (the person who will use one or more of the products generated by the project), and supplier (the person or group responsible for the delivery/production of the project specialised deliverables).¹⁰

A project management team is a temporary structure specifically designed to manage a project until its successful completion. According to the PRINCE2 methodology, this structure includes channels of communication with decision-making bodies and should be accompanied by role descriptions that detail responsibilities, objectives, terms of reference, relationships, skills, knowledge and experience required, drawn up for all roles within the project management team.

According to the above mentioned methodology, persons involved in the project may act in one of the following nine roles, i.e:

- Steering Committee,
- Chairman of the Steering Committee,
- Principal user,
- Principal supplier
- Project manager,
- Team leader,
- Project supervision,
- Change authority,
- Project support.

The Steering Committee is the body that oversees the implementation of the project, within the limits of the guidelines set out in the project documentation. It is

¹⁰ Murray A., PRINCE2™ - Skuteczne zarządzanie projektami, OGC Official Product, Publikacja Pocho-dząca od Oficjalnego Wydawcy PRINCE2™, The Stationery Office, 2009, London 2009. pp. 35-40

responsible for strategic management and the project manager is responsible for day-to-day operational management, in accordance with the powers determined by the Committee. In addition, the Steering Committee is accountable to the organisation's or programme's management for the successful implementation of the project and has the authority to provide strategic project management to the extent determined by that management in accordance with the project preparation mandate.¹¹

Strategic and key project decisions are the responsibility of the Chairman of the Steering Committee (Director, CEO, Rector), who takes decisions on a one-man basis, particularly with regard to: authorising the implementation and completion of successive stages of the project, approving emergency plans in the event of exceeding time or budget tolerances, providing general guidance to the project manager for its implementation, monitoring project risks, approving completed stages and indicators. It is their responsibility to ensure that, during the entire project, the focus is on achieving the project objectives, delivering the expected value for the customer. The chairperson shall be supported in his/her decisions by the other members of the committee in an advisory capacity.

The Steering Committee is not a democratic body where decisions are taken by majority vote. The chairperson takes the final decisions and is supported in his/her decision by the principal user and the principal supplier.

The project team leader reports directly to the project manager and takes instructions from. The team leader's primary responsibility is to ensure that the deliverables specified by the project manager are produced with sufficient quality, within a

specified time and at a cost acceptable to the steering committee. They are required to report the results of their work to the project manager.

„The Steering Committee, when necessary, may delegate the obligation to make necessary changes to the implementation of the project during its duration or the obligation to accept changes proposed by the project manager. For this purpose, a change authority, i.e. a specially formed group of people, may be set up to take such decisions on behalf of the Steering Committee, taking into account the interests of the stakeholders and within the limits of the budget set by the Steering Committee.¹²

Project support is the last role distinguished in the PRINCE2 methodology. A person performing this role, among others, provides advice and assistance in the process of project management. However, regardless of the composition and number of people comprising the project team, an important element is the development of basic expectations for each position in the project, which will be helpful for the supervision and control of the project tasks performed by employees. The scope of tasks and requirements for each position in the project should be defined in the job description, which should include information such as:

- purpose of the position,
- interdependence,
- area of responsibility,
- performance appraisal criteria,
- eligibility requirements (education, experience, skills, knowledge, preferred personality traits - required and desirable),
- required workstation equipment.¹³

¹² Jaskanis A., Marczevska M., Darecki M., Zarzadzanie projektami w administracji publicznej, Wydawnictwo Presscom Sp. z o.o., Wrocław 2015, p. 147

¹³ Tkaczyński J.W., Świstak M., Sztorc E., Projekty europejskie. Praktyczne aspekty pozyskiwania i

¹¹ *Ibidem*, pp. 287-290

Individual terms of reference should be prepared for each member of the project team, specifying the tasks of the person within the job - the scope of responsibility. The scope should also indicate who substitutes the team member in his/her absence. It must be signed by the immediate supervisor and the person to whom it relates and dated.

A very important element is keeping records of working time and filling in time sheets. These documents are related to the determination of the working time spent by a person on a specific task in a project. Depending on the funding and the operational programme from which the project will be financed, these sheets are required or not, or it is obligatory to prepare them, but only in specific cases. They may also be obligatory for any person whose salary is entirely or partly co-financed by the aid funds. Such an obligation is also related to accounting and financial reporting, as these documents provide evidence of personnel expenses incurred.¹⁴

The internal organisational structure of the project team also requires the establishment of a project leader function. Projects are often carried out in consortia of science, industry, science-industry, etc., where there is a project leader and consortium members. A leader has a management function within the project and bears the greatest responsibility for the implementation of the whole project. In complex projects, each group may have its own leader, subordinated to the leader of the whole project. Sometimes this leader acts as a project coordinator or project manager.

When managing a project team, the leader has specific tasks concerning both the implementation of the project and the

rozliczenia dotacji unijnych, Wydawnictwo C.H. Beck, Warsaw 2011, p 353

¹⁴ *Ibidem*, p. 352

people involved in the project team:

- the process monitoring function, which consists in constant observation of the most important elements of project implementation, systematic analysis of phenomena occurring in the team and making interventions,

- non-specific interventions, which consist in modifying the course of project implementation without leading to significant differences in the project itself,

- specific interventions, actions consisting in making changes or launching new undertakings that are likely to improve the project implementation status,

- decision-making interventions, leading to fundamental changes in the method, team composition, timing and budget of the project.¹⁵

The role of the leader as the “head” of the project consortium is to take care of the proper circulation of information among the consortium members and to encourage them to acquire information necessary for the effective implementation of particular tasks in the project. For this purpose, the project leader must be familiar with or design a system of information circulation within the consortium as well as between the consortium members and the external environment. In the process of circulating and acquiring information, the model of relation to information represented by each member of the consortium is of great importance.

In addition, the project leader has to identify the characteristic types among the consortium members and build an internal system of information circulation and retrieval so that it becomes effective and sufficient for the progress of the work.

Returning to the construction of the

¹⁵ Electronic source: <http://wartowiedziec.org/index.php/pracownik-samorzadowy/zarzadzanie/8411-jak-budowa-zespo-projektowy>, accessed: 15.05.2018

project team, it should be noted that the establishment of the team itself and the allocation of tasks is only the beginning. For the success of the entire project, the key element is the development of the project team, setting the rules of functioning, including the construction of an appropriate system of information exchange, communication, creating an environment for cooperation, improving team members, their motivation and conflict resolution. One of the important elements of the team's development is its improvement, e.g. through participation in various types of training courses, the scope of which results from the assessment of employees in terms of their qualifications as well as from the demand reported by them. In addition to position-specific training, team building, communication, management and other training play an important role in improving the team. An important aspect of improvement is getting to know each other and integrating the team to foster effective cooperation. In projects, teamwork is particularly important due to time and financial constraints. Group members are required to have a high level of commitment, initiative and cooperation.¹⁶

It should be noted that, just as appointing a project manager, selecting the right project team member is not a simple task. People looking at projects do not realise the responsibility and work that has to be done by both parties (project manager and project team) to bring the project to a successful conclusion, with all sorts of risks along the way.

The final stages of project team building concern the **planning and organisation of the work of the project team** by the project leader and consultation with the

¹⁶ Tkaczyński J.W., Świstak M., Sztorc E., Projekty europejskie. Praktyczne aspekty pozyskiwania i rozliczania dotacji unijnych, Wydawnictwo C.H. Beck, Warsaw 2011, p. 359

management of the unit where the project will be implemented about the **work plan of the project team and its composition**. Each stage may vary in duration, but the aim is to achieve the project objectives regardless of the state of the team.

To conclude the study, here is a list of the most common mistakes made when creating a project team, i.e.:

- involving the best specialists in the project, who already have a heavy workload,
- secondment of people who are not needed in their parent units,
- involving too many people in the project, which can cause duplication of project work,
- filling key positions in the project through connections,
- filling project positions with people who do not have the competence, knowledge and experience in project implementation,
- building a project team by people who do not have competence, knowledge in the field,
- recruiting too many people to the project team, which exhausts the project budget,
- recruiting people only from within the organisation,
- lack of assigned responsibilities to individuals in the team,
- inadequate communication within the project team.

As we all know, one of the best learning methods is to learn from mistakes. You can learn from your own mistakes, but also from the mistakes of others that are remembered for many years. In the latter case, it happens that hearing the story of certain decisions, actions or events, we are convinced that we would never in our lives behave in this manner. In hindsight, knowing the end, other people's actions seem so easy to predict after all. Unfortunately, it is

very easy to judge others, it is a little harder to make a difficult decision in circumstances of incomplete information and limited time.

In the course of over a dozen years of professional work I have taken an active part in the implementation of many projects, each of which was different. Therefore, I have tried to present the functioning of a project team in projects in the field of defence and national security for the public administration, at the same time pointing out the mistakes that are most often repeated during the implementation of projects or those whose occurrence, in my opinion, have the greatest significance in the final assessment of the project. Certainly each of us has different experiences and could add a few more points from their own practice in setting up a project team in public administration and the most common mistakes. The list would probably be much longer. I have tried to focus on just a few of them.

Conclusions. Concluding reflections on the creation and functioning of a project team it should be noted that the selection of an appropriate project team is not a simple matter. A good project leader should respect colleagues, involve them in decision-making processes, challenge them according to their ambitions, identify with team members and co-create the so-called "legend"¹⁷ of the team, especially if the team is to work together over a longer period of time, even several years. At the same time one should remember that each member of the project team is different, and each of them can be a source of new ideas, regardless what professional group they come

¹⁷ As a legend, Lister and DeMarco defined the entire work culture, rituals and customs, including dress, of effective team members as a result of the intentional actions of leaders and the ideas of rank-and-file team members.

from, for example, from accounting or the legal department.¹⁸ 'Project management is closely related to management of people, appropriate allocation of tasks, knowledge not only of the competences of individual members, but also their personality and character traits, the way they communicate, and also evaluation of tasks already accomplished. All of these contribute to an effective project team, without which project implementation is not possible' - explains Krzysztof Krzyżanowski, Board Member of IPMA Poland. A well-structured project team, properly motivated, appropriately managed and developed, is primarily conducive to:

- exchange of knowledge and experience not only between team members but also between the team and the project leader,
- development of new creative solutions,
- making good decisions and solving problems more effectively,
- effective cooperation based on support and feeling of being part of a team,
- increased commitment to tasks.¹⁹

For many people, the best reward for good work and motivation to continue efforts on a project is the opportunity to participate in the creation of something of value that future generations can benefit from. A successfully completed project is the highest reward for those implementing the project.

Literatura:

¹⁸ Rzeźnik M. – Zarządzanie zespołem projektowym w: Dąbrowski W. (ed.) – Podstawy zarządzania projektami, Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych, Wydawnictwo PJWSTK, Warszawa 2014, p. 66

¹⁹ Electronic source: https://www.ipma.pl/informacje-prasowe/jak-zbudowac-efektywny-zespół-projektowy_n1878, accessed: 16.05.2018

1. Cabała P., *Metody doskonalenia procesów zarządzania projektami w organizacji*, Wydawnictwo Difin S.A., Warszawa 2016.
2. Dąbrowski W. (red.), *Podstawy zarządzania projektami*, Wydawnictwo Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych, Warszawa 2014.
3. Jaskanis A., Marczevska M., Darecki M., *Zarządzanie projektami w administracji publicznej*, Wydawnictwo Presscom Sp. z o.o., Wrocław 2015.
4. Jones R., *Zarządzanie projektami. Sztuka przetrwania*, Wydawnictwo MT Biznes Sp. z o.o., Warszawa 2009.
5. Murray A., *PRINCE2™ - Skuteczne zarządzanie projektami*, OGC Official Product, Publikacja Pochodząca od Oficjalnego Wydawcy PRINCE2™, The Stationery Office, 2009, London 2009.
6. Wysocki R., McGary, *Efektywne zarządzanie projektami*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2005.
7. Ścibiorek Z., *Diagnozowanie możliwości przedstawicieli służb mundurowych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2015.
8. Szczepanik R., *Budowanie zespołu*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2002.
9. Tkaczyński J.W., Świstak M., Sztorc E., *Projekty europejskie. Praktyczne aspekty pozyskiwania i rozliczania dotacji unijnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
10. *Kompendium wiedzy o zarządzaniu projektami*, PMBOK Guide, Warszawa 2003.
11. Zarządzenie nr 108/2021 Komendanta-Rektora Wyższej szkoły Policji w Szczytnie z dnia 30 lipca 2021 r. w sprawie wprowadzenia procedury i zasad wnioskowania o podjęcie realizacji projektu oraz zasad wyboru wykonawców w projektach finansowanych lub współfinansowanych z dodatkowych środków zewnętrznych

ABOUT AUTOR

Ewa KUCZYŃSKA,

PhD. in social sciences, in the discipline of defence sciences, specialisation: management of public institutions, Director of the Research Coordination Institute of the Police Academy in Szczytno, Poland, a long-term expert in evaluation of projects within Operational Programme 'Human Resources Development', Operational Programme 'Knowledge, Education, Development' at the National Centre for Research and Development, operational manager of many projects, e-mail: e.kuczynska@wspol.edu.pl

CZU 342.4

DOI 10.5281/zenodo.6641606

CONSTITUȚIA – UN PARCURS DE LA IDEE PÂNĂ LA PILON AL DEMOCRAȚIEI

Tatiana DABIJA,
doctor în drept

În limbajul curent se vorbește de constituție, cum ar fi cea a ființei umane sau cea a materiei; în literatura de specialitate s-a arătat, că „dacă transportăm această noțiune în domeniul științelor sociale, vom constata cu ușurință, că fiecare grup, plecând din momentul în care el se diferențiază, posedă o organizare determinată, adică o constituție” [23, p.81].

În funcție de concepțiile și interesele politice, care s-au confruntat de-a lungul ultimelor două secole, sfera și conținutul date noțiunii de „constituție” au suferit mutații, uneori esențiale, astfel încât trăsături caracteristice, considerate la început inerente ei, au încetat de a mai fi luate în considerare ulterior. Pe de altă parte, chiar și căile procedurale prin care sunt stabilite normele, ce formează în ansamblul lor constituția, diferă în timp și spațiu, ceea ce face ca orice definiție bazată pe un criteriu formal (adică pe luarea în considerare a procedurii de adoptare a lor) să riște să nu acopere întreaga realitate a dreptului comparat. Din acest considerent, o corectă înțelegere a noțiunii de constituție nu este posibilă decât prin plasarea ei în contextul dezvoltării istorice a sferei și conținutului său.

Cuvântul „constituție” provine din limba latină, în care înseamnă „așezare cu temei”, „starea unui lucru” [10, p. 45].

Cuvintele cheie: Controlul constituționalității legilor, Constituție, supremația constituției.

CONSTITUTION – A PROGRESSION FROM IDEA TO PILLAR OF DEMOCRACY

Tatiana DABIJA,
PhD

In the current language it is referred to the constitution, as that of the human being or that of matter, in the specialized literature was demonstrated that “if we carry this notion in the field of social sciences, we will easily find that each group, starting from the moment in which differentiates itself, it possesses a determined organization, that is, a constitution” [23, p.81].

Depending on the political conceptions and interests that came into collision over the past two centuries, the scope and content of the notion of “constitution” has undergone mutations, sometimes essential, so that characteristic features, initially considered inherent to it, have ceased to be considered later. On the other hand, even the procedural means by which the norms are established, forming in their entirety, the constitution, differ in time and space, which makes any definition based on a formal criterion (i.e. on the consideration of the procedure of their adoption) to risk, not to cover the whole reality of the comparative law. For this reason, a correct understanding of the notion of constitution is possible only by its placement in the context of the historical development of its sphere and content.

The word “constitution” comes from Latin, in which “constitution” means “well-founded settlement”, “the state of a thing” [10, p. 45].

Keywords: Control of constitutionality of laws, Constitution, supremacy of constitution.

Introducere. Vorbindu-se de astfel de legi — precum legile lui Licurg (a trăit în sec. X-IX î.e.n., lui atribuindu-i-se întemeierea Spartei și crearea Constituției spartane) sau ale lui Solon (640-558 î.e.n., ales prim-arhonte al Atenei în anul 594 î.e.n., a promulgat o serie de legi referitoare la organizarea statului) [11, p. 87] – s-a utilizat cuvântul „constituție” pentru a le desemna.

Plecând de la acest sens comun, în dreptul roman din timpul Imperiului, cuvântul „constituție” a fost folosit pentru a desemna legile care emanau de la împărat, chiar dacă ele nu se refereau la organizarea și funcționarea statului [1, p. 91].

„Legea superioară” în antichitate. Existența unei „legi superioare” și respectul datorat acesteia a fost ideea fundamentală a dreptului atenian, în interiorul acestuia făcându-se o distincție netă între *nomos*, ceea ce, în sens larg, ar însemna lege, iar în sens restrictiv constituție, și *psephisma*, având acum ca echivalent decretul. Normele privind organizarea puterilor publice nu puteau să fie modificate decât în mod cu totul excepțional, după o procedură extrem de anevoioasă, complexă și chiar riscantă. *Psephismata* nu putea fi contrară unei *nomoi*, nici în formă, nici în conținut. Dacă, totuși, un decret „neconstituțional” era adoptat, aplicarea acestuia era refuzată de judecători, iar autorului decretului i se putea aranja răspunderea penală, în urma exercitării unei acțiuni publice (*graphe/paranomon*) [26, p. 178].

Luptând împotriva absolutismului monarhic și îngrădirilor feudale, spiritele progresiste ale vremii au evidențiat, prin noțiunea de „constituție”, numai acele legi, care reglementând organizarea și funcționarea statului, limitau puterea monarhului și garantau anumite drepturi și libertăți fundamentale ale individului [1, p.157].

Metode și materiale aplicate. În studiul efectuat au fost utilizate următo-

rele metode de cercetare: istorică, a analizei, a sintezei, a comparației și alte metode de cercetare. În calitate de materiale științifice au fost utilizate: Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, cu modificările și completările ulterioare; materiale științifice; monografiile autorilor din țară și de peste hotare etc.

Rezultate obținute și discuții. Cuvântul constituție este utilizat în sensul de lege fundamentală a unui stat abia în sec. XVIII, în perioada pregătirii Revoluției burgheze; în acest sens este folosit de exemplu în S.U.A. Astfel, în 1787 americanii declarau: „Noi, poporul din Statele Unite ale Americii, impunem și fixăm această Constituție pentru Statele Unite ale Americii...”, utilizând astfel noțiunea de constituție în sens de lege care privește organizarea politică a societății, raporturile dintre stat și cetățeni [27, p. 67].

Acest mod de a concepe noțiunea de constituție era limpede exprimat și de Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789, în care se arăta că: „Orice societate în care garanția drepturilor nu este asigurată și separația puterilor stabilită, nu are constituție” [18, p.85].

În limbajul vremii cuvântul „constituție” desemna acea lege fundamentală a statului, care cuprindea normele de bază ale acestuia, norme prin care se organiza guvernământul și se consacrau acele drepturi și libertăți ce erau considerate indispensabile existenței și afirmării personalității umane, având un caracter permanent și imuabil, în perioada în care burghezia lupta pentru preluarea puterii politice. Doctrinarii au desemnat prin noțiunea de constituție numai acele legi, care reglementând organizarea și funcționarea statului, limitau puterea monarhului și garantau anumite drepturi și libertăți ale cetățeanului. Totodată, în acest sens prof. J. F. Aubert vorbește de o „definiție a constituției dublată

de o judecată de valoare” [2]. Profesorul precizează, că cetățenii francezi nu pledau pentru o oarecare constituție, ci pentru una „bună”. Regatul Prusiei, Imperiul Austriac și Imperiul Rus erau incontestabil state. Ele ar fi trebuit să aibă o aparență de constituție. Dar ele nu aveau deloc constituții veritabile, pentru că la ei puterea nu era separată și nici drepturile garantate [2, p. 102]. În sensul unei asemenea concepții asupra noțiunii de constituție, se spunea, că Anglia are o constituție, spre deosebire de alte state, pentru simplul motiv că în acea țară exista un număr de reguli juridice, care deși nu erau consacrate într-o lege sistematică de organizare a statului, ci se formaseră în cea mai mare parte pe cale de obiceiuri, iar într-o mică măsură printr-un număr de acte scrise, care aduceau limitări puterii monarhului și garantau anumite drepturi individuale. Acest mod de înțelegere a noțiunii de constituție este curent și azi în Anglia [31, p. 124].

Mai târziu, această noțiune capătă un conținut mai bogat, în sensul că normele referitoare la organizarea statului și asigurarea drepturilor omului trebuie să fie cuprinse într-o lege sistematică și care să se bucure de o forță juridică superioară, constituind o garanție în lupta împotriva puterii discreționare a monarhului. Se considera atunci că puterea acestuia poate fi limitată mai eficient dacă drepturile cetățeanului sunt afirmate (recunoscute) în legi scrise, fapt ce facilita în același timp lupta pentru apărarea lor. Mai târziu, după elaborarea primelor constituții scrise, se ajunge la ideea stabilității Constituției, la imposibilitatea modificării ei de către corpurile legiuitoare obișnuite, adunarea constituantă fiind singura putere competentă să adopte sau să modifice Constituția.

Într-adevăr, revoluțiile americană și franceză din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea nu au avut doar scopul să pro-

clame limitarea puterilor guvernanților și recunoașterea unor drepturi fundamentale ale indivizilor, ci au căutat să găsească și procedee juridice cât mai eficiente pentru realizarea acestui scop.

A apărut necesitatea ca normele constituționale să fie cuprinse în legi scrise și sistematice (adică astfel să fie alcătuite, încât să includă într-un cadru ordonat și unitar toate reglementările relative la organizarea și funcționarea puterii publice și a raporturilor ei cu cetățenii). În conștiința indivizilor s-a încetățenit convingerea, că numai o constituție scrisă, prin precizia și claritatea ei, putea fi o armă de luptă eficientă împotriva abuzurilor puterii absolute. Se considera că acest scop va fi realizat din momentul în care drepturile individuale vor putea fi clar definite și, deci, fiind cunoscute, vor putea fi apărate. La această temă, Thomas Paine (1737-1809) spunea: „Nu există constituție dacă ea nu poate fi pusă în buzunar” [9, p. 106].

La încetățenirea acestei idei a contribuit, de asemenea, și teoria, curentă la acea epocă, privitoare la contractul social. Considerând Constituția o reeditare a contractului social, literatura politică progresistă de atunci a ajuns la concluzia, că textul ei scris este superior legilor și oricărui act normativ emis de organele statului. Astfel se ajungea să se afirme nu numai necesitatea Constituției scrise, dar și supremația ei juridică față de orice alte norme juridice [1, p. 105].

Experiența constituțională a statelor lumii permite constatarea, că Legea Supremă a oricărui stat – Constituția – este un act politico-juridic fundamental, inspirat de o anumită filosofie socială și adoptat de națiune sau în numele ei, pentru a stabili forma de stat, modul de organizare și de funcționare a puterilor în stat și raporturile între acestea, principiile generale ale ordinii juridice a societății, precum și drepturile și

îndatoririle cetățenilor, act care este adoptat și modificat potrivit unei proceduri speciale [27, p. 131].

Abordând problema necesității constituțiilor scrise, prof. Pierre Pactet vorbește de constituționalism prin prisma apariției acestei mișcări [24]. Astfel, el arată: „Constituționalismul desemnează mișcarea care a apărut în secolul Luminilor și care s-a străduit, de altfel cu succes, să substituie cutumelor existente, adesea vagi și imprecise și care lăsa mari posibilități de acțiune discreționară suveranilor, constituții scrise, concepute ca primul pas al limitării absolutismului și adesea despotismului puterilor monarhice. Liberalii au cerut deci, ca modurile de transmitere și exercitare a puterii politice să fie fixate odată pentru totdeauna într-o cartă fundamentală servind de regulă a jocului” [24, p. 67].

Aceasta este forma cea mai severă de aplicare a ideii rigidității constituționale. Constituția va fi însă considerată rigidă și atunci, când competența de a o modifica aparține adunării legiuitoare sau adunărilor legiuitoare obișnuite, adică a unei puteri constituite, iar nu puterii constituante, cu condiția ca, în acest scop, să fie necesară îndeplinirea unei proceduri mai dificile decât cea cerută în cazul legilor ordinare [1, p. 93].

Esența Constituției constă în reflectarea politico-juridică a condițiilor social-istorice existente într-o societate la un moment dat, precum și a intereselor generale, fundamentale ale națiunii, privite din perspectiva procesului de cucerire prin competiție electorală democratică a puterii și exercitare a acesteia pentru înfăptuirea „binelui comun” al poporului. Scopul unei constituții, scria în acest sens sociologul român Dimitrie Guști, este „de a formula politic și juridic în mod solemn psihologia socială, starea economică, dezideratele dreptății sociale și aspirațiile etnice ale națiunii” [15, p. 21].

Această idee, devenită o convingere colectivă, a prins rădăcini atât de puternice încât, chiar și atunci când, într-o țară sau alta, regimurile dictatoriale au fost instaurate, ele au continuat, în încercarea de a păstra o oarecare aparență de democrație și de a inspira încredere în stabilitatea sistemului lor politic, să recurgă la un ansamblu de norme înzestrate cu forță juridică superioară legilor ordinare, ansamblu care l-au intitulat, potrivit unei tradiții ce s-a părut profitabilă din punct de vedere propagandistic, tot „constituție”, deși, de fapt, era vorba de o constituție fără libertate.

Acesta a fost cazul Constituției anului VIII în Franța. Formal, aceasta a introdus votul universal, în fapt însă ea a anihilat orice influență a corpului electoral în viața politică și socială. Mai mult, deși purta titlul de „Constituție”, ea nu era prefațată de o garanție de drepturi, ci se mărginea ca, în titlul VII, să introducă câteva prevederi foarte sumare privitoare la inviolabilitatea domiciliului, la procedura de arestare și la dreptul de petiție [1, p. 95].

În dezvoltarea istorică constituțională a statelor lumii s-au dus lupte în ceea ce privește denumirea actului cu valoare supremă și conținutul acestuia.

În Germania, deși nu s-a apelat la adoptarea unei Constituții, totuși Hitler a definitivat dictatura (fără a abroga formal Constituția) printr-o serie de legi ordinare: legea deplinării puterii din 24 martie 1933; legea din 31 decembrie 1934, care a suprimat guvernele statelor membre ale federației germane, transformând-o într-un stat unitar, și legea din 2 august 1934, care la moartea președintelui Hindenburg a abolit titlul de președinte al Reichului și l-a înlocuit cu cel de „Führer” și cancelar al Reichului [4, p. 143].

Mussolini la fel a transformat Italia într-un stat totalitar prin câteva legi ordinare. Abia în 1928, Constituția Italiei va de-

veni rigidă prin stabilirea a șapte categorii de raporturi politice și sociale, care, având valoare constituțională, erau susceptibile de a fi modificate numai cu avizul Marelui Consiliu al Fascismului [28, p. 145].

În pofida unor asemenea excepții, în general se poate spune că democrațiile moderne și dictaturile epocii noastre continuă să folosească acea modalitate de reglementare, desemnată în mod obișnuit prin conceptul de „constituție”. Astfel, constituționalismul devine o trăsătură aproape constantă a sistemelor politice actuale [1, p. 96].

Valorificând cele prezentate mai sus, ne însușim părerea potrivit căreia Constituția trebuie considerată a fi legea fundamentală a unui stat, constituită din norme juridice investite cu forță juridică supremă și care reglementează acele relații sociale fundamentale ce sunt esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii politice a poporului.

Una din problemele științifice, care au fost abordate frontal mai puțin, este fundamentarea științifică a supremației Constituției, ceea ce nu înseamnă că de această problemă nu s-au preocupat constituționaliștii și că nu este în vizorul teoriei și practicii constituționale. Nici nu s-ar putea altfel, deoarece respectiva problematică ține de un sistem întreg de principii fundamentale: locul constituției în sistemul normativ, ierarhizarea actelor normative, sistemul de drept și locul dreptului constituțional în sistemul de drept [19, p.59].

Problematica controlului constituționalității este strâns legată de cea a supremației Constituției. Acest lucru a fost menționat în mod special în doctrina românească, în una din lucrările de căpătâi în materia constituțională: „...în momentul în care supremația Constituției s-a afirmat ca regulă fundamentală a sistemului juridic, s-a pus și problema controlului (din ofi-

ciu sau la sesizare) a conformității actelor normative cu constituția [22, p. 7-8].

Similar doctrinarilor din România, cercetătorii din Rusia, de asemenea, au remarcat legătura strânsă dintre controlul constituționalității și supremația constituției. Astfel, potrivit autorilor G. Artiunian și M. Baglai, esența controlului constituționalității constă în asigurarea supremației Constituției [3, p. 221-222].

În esență, așa cum au dedus-o autorii G. Artiunian și M. Baglai, scopul major al justiției constituționale constă în asigurarea supremației Constituției în sistemul izvoarelor de drept, precum și conformitatea activității tuturor organelor de stat cu Constituția. Astfel, justiția constituțională constituie una din garanțiile soluționării juridice a conflictelor politice ce pot apărea în societate, a apărării drepturilor și libertăților omului față de posibilele încălcări din partea organului legislativ și executiv, a asigurării caracterului de drept al regimului social și statal în ansamblu [3, p. 217].

În epoca contemporană, principiul supremației Constituției reprezintă incontestabil una dintre cuceririle cele mai importante ale Dreptului constituțional, reflectând o îndelungă tradiție și experiență și oferind totodată o garanție a funcționării normale a instituțiilor statului.

În lucrările autorilor de specialitate, printre care menționăm monografia lui H. Portelli „Droit constitutionnel” (Drept Constituțional), în care autorul relevă în mod constant ideea, că în raport cu toate celelalte acte normative Constituția are caracter de lege supremă, exercitând o influență hotărâtoare asupra elaborării și fundamentării întregului sistem legislativ [25, p. 122].

Savantul român Marcel Prelot, afirma că supremația constituției apare ca ceva firesc, de notorietate, vorbindu-se fie pur și simplu despre supremație, fie folosindu-se și alte exprimări precum: valoarea juridică

supremă, super legalitate [23, p. 112]. Pe de altă parte, doctrinarul francez Georges Burdeau numea Constituția drept lege supremă [5, p. 98] etc. În acest sens, autorii Ioan Muraru și Simina Tănăsescu relevă, pe bună dreptate, că „supremația constituției apare ca un lucru știut, firesc, de necontestat, și de aici lipsa unor preocupări directe pentru motivarea, justificarea acestei supremații, în general, și întotdeauna, s-a afirmat și se afirmă caracterul de lege supremă a constituției, iar această afirmație este acceptată ca o axiomă, ce nu mai trebuie demonstrată, ca ceva de certă și incontestabilă notorietate” [19, p. 79].

Pe de altă parte, unii doctrinari explică supremația constituției prin faptul, că aceasta este „legea legilor, legea supremă”. Așa cum arăta profesorul Ion Deleanu, „Poate fi considerat ca precept sacru și intangibil principiul că, în sistemul juridic al unui stat, constituția este legea supremă. Ea se află în vârful piramidei tuturor actelor juridice” [12, p. 273].

Savantul român Genoveva Vrabie evidențiază, că noțiunea de constituție este utilizată de diverse ramuri ale științelor, inclusiv de științele juridice [30]. Ca și în alte domenii și în domeniul dreptului, această noțiune a fost folosită în mai multe sensuri.

Cercetătorul francez G. Burdeau consideră, că „supremația constituției pe plan juridic este o rezultată a faptului, că modificarea ei trebuie adoptată de către parlament cu majoritatea calificată de două treimi din numărul total al deputaților, spre deosebire de legile ordinare care pot fi adoptate, modificate, suspendate sau abrogate de același organ cu majoritatea de jumătate plus unu din numărul total al deputaților care îl alcătuiesc” [6, p. 70].

Autorul francez L. Duguit în cartea sa „Traite de droit constitutionnel” caracterizează principiul supremației Constituției ca fiind „generator de legalitate și de stabili-

tate juridică în organizarea constituțională democratică” [13, p. 673]. Într-o altă opinie, supremația constituției se explică prin faptul, că ocupă un loc principal, fiind o lege fundamentală, care stă la temelia organizării statale și este baza juridică a întregii legislații, adăugându-secă supremația se exprimă față de legile ordinare în deosebiri prin conținut, formă și putere juridică.

Împărtășim opinia cercetătorului francez G. Burdeau și anume, că „supremația constituției este o calitate a constituției (o trăsătură) care o situează în vârful instituțiilor politico-juridice dintr-o societate organizată în stat, fiind sursa tuturor reglementărilor în domeniile economice, politice, sociale și juridice. Supremația constituției nu este deci o categorie strict juridică, ci una politico-juridică” [5, p. 73].

Totodată, G. Burdeau arată: „fie că este scrisă sau cutumiară, Constituția este legea supremă a statului”; totodată el afirmă „consecința logică a caracterului de supralegalitate al Constituției scrise este aceea că legile ordinare, făcute de legislatorul ordinar trebuie să respecte Constituția, nu numai în litera ei, dar și în spiritul ei, adică în principiile sale [7, p. 49].

În literatura juridică întâlnim și unele explicații mai nuanțate, care arată că, scrisă sau cutumiară, constituția este legea supremă a statului, pentru ca apoi să se explice că supremația constituției rezultă din conținutul acesteia (supremația materială) și uneori din forma în care este edictată (supremația formală) [6, p. 49]. Avem în vedere opinia potrivit căreia se poate vorbi de o supremație materială și de una formală, plecând de la cele două sensuri sub care este analizată uneori Constituția, respectiv, sensul material și sensul formal.

Supremația materială este motivată prin aceea, că întreaga ordine juridică se bazează pe Constituție. Fiind la originea întregii activități juridice ce se desfășoară

Într-un stat, legea fundamentală este superioară tuturor formelor de activitate, deoarece numai ea determină activitatea lor. Cu alte cuvinte, ea este regula fundamentală. Superioritatea materială rezultă din faptul, că ea reglementează competențele, fapt ce are drept consecință asigurarea întăririi legalității și se opune împotriva delegării de competență altei autorități de către organul investit.

Supremația formală a Constituției este motivată prin divizarea constituțiilor în constituții rigide și suple, precizându-se că redactarea constituțiilor exteriorizează forța deosebită care se dă dispozițiilor sale. Împotriva acestei teorii au fost făcute și unele critici care susțin că distincția dintre constituțiile rigide și flexibile (suple) este pur formală și ține de formele sale specifice de elaborare și nu de materia de care se ocupă Constituția. Numai în caz de rigiditate constituțională ne aflăm în prezența unei supremații formale a Constituției.

După părerea noastră, această distincție între supremația materială și supremația formală nu este convingătoare. Supremația constituției este una singură, indivizibilă, ea putând desigur să aibă consecințe asupra conținutului și formei constituției.

Profesorul Cristian Ionescu exprimă o opinie mai nuanțată în legătură cu constituțiile bazate pe reguli cutumiare (Marea Britanie); în opinia sa, problema supremației unui asemenea tip de lege fundamentală se pune în alți termeni decât supremația constituției scrise. „Noua cutumă sau o nouă lege cu un conținut constituțional se va substitui cu ușurință cutumei ieșite din uz, respectiv legii a cărei modificare sau abrogare se impune” [16, p. 80].

Considerăm util să semnalăm, că într-o recentă lucrare în drept constituțional, elaborată de mai mulți profesori ai Universității de drept, economie și științe de la Aix-Marseille, se arată că supremația

constituțională se întemeiază pe aceea, că prin Constituție se consacără puterea statului, instituind-o în același timp. „Principiul subordonării și coerenței se împletesc pentru a impune primatul absolut asupra tuturor celorlalte reguli juridice de drept intern pactului care stabilește statutul puterii în stat” [7, p. 92].

Constituția însăși este rezultatul transformărilor economice, politice, sociale și juridice, ea marchează o etapă istorică din viața unei țări, ea consfințește victoriile și dă expresie și stabilitate politico-juridică realităților și perspectivelor etapei istorice în care a fost adoptată.

Cercetătorii români Paul Negulescu și George Alexianu afirmă că „fundamentarea științifică a supremației constituției trebuie să fie căutată în totalitatea unor factori economici, sociali, politici și juridici, care se află într-o strânsă legătură și care trebuiesc să fie privite, deci, numai în unitatea și indivizibilitatea lor” [8, p. 209].

Elementele ce determină fundamentarea supremației Constituției au constituit obiectul unei ample analize de către distinsul profesor Ioan Muraru. Domnia sa a scos în evidență faptul, că este necesar, în primul rând, să fie detectat lanțul de determinări la nivele diferite, ansamblul relațiilor dintre drept și economie, dintre stat și putere, de natură a conferi Constituției un loc fundamental esențial, în întregul ansamblu al determinărilor, nu numai politico-juridice, dar și de organizare statală. Supremația Constituției, relevă același autor, „se explică prin funcțiile sale, iar exprimarea voinței guvernanților este chiar funcția puterii de stat” [21, p. 65].

Cercetătorul american R. Schwartzberg susține că exercitarea controlului constituționalității legilor de către organele judecătorești este determinat de separația puterilor în stat [29, p. 22].

Principiul separației puterilor a con-

stituit fundamentul opiniei și autorilor francezi. Astfel, L. Duguit recunoștea că greșise atunci când refuzase tribunalelor franceze dreptul de a aprecia constituționalitatea legilor invocate în fața lor și în ediția a II-a precizează „Consider... că printre textele dreptului pozitiv francez, nu există niciunul care să se opună la recunoașterea acestui drept tribunalelor noastre [14, p. 233].

Concluzii. În concluzie putem specifica că soluția problemei impune un lanț de determinări, care trebuie să înceapă cu identificarea locului constituției în ansamblul sistemului politico-juridic. Este stabilit că și constituția este o lege, deci parte a dreptului. Ca lege fundamentală, constituția are un conținut și o formă deosebite, dar fundamentarea supremației sale pe conținut și pe formă nu este satisfăcătoare. Conținutul și forma constituției sunt rezultatul unor cauze economice, sociale și juridice.

Totodată, supremația Constituției ridică problema unui control al concordanței actelor normative cu Constituția. În acest sens, existau două soluții: ca legea să fie lăsată în afara vreunui control, dând posibilitatea parlamentului să se manifeste ca o putere absolută și nelimitată (soluție evident contrară separației puterilor); găsirea unei „formule”, care respectând poziția parlamentului în stat, să valorifice supremația constituției, echilibrul puterilor și, mai ales, să garanteze libertățile umane. Juriștii au imaginat și au creat instituția „controlului constituționalității legilor” [20, p. 6].

Unele constituții au încredințat misiunea acestui control chiar parlamentului, o soluție politică privită cu mari rezerve de ordin științific pentru multe motive, printre care: neîncrederea în corectitudinea soluțiilor; nu poți fi judecător în propria cauză; este pus parlamentul în situația de a-și critica propria lege; lipsa unor sancțiuni în cazul în care parlamentul nu și-ar îndeplini această împluternicire etc. De aceea, cu

timpul s-a impus controlul jurisdicțional, realizat fie prin instanțe din sistemul puterii judecătorești, fie prin autorități jurisdicționale distincte și specializate, denumite frecvent curți constituționale, tribunale constituționale, curți de arbitraj etc. [20, p. 7].

În ceea ce privește consecințele juridice ale supremației constituției, după părerea distinsului cercetător român Tudor Drăganu, acestea privesc diferențele de proceduri privind adoptarea constituției, care în toate țările lumii necesită proceduri specifice: implicații, pe planul întregului sistem de drept al unei țări, ce decurg din modificarea, suspendarea și abrogarea constituției, deosebirile ce există între constituție și legi (atât sub aspect material, cât și sub aspect formal), consecințele supremației constituției și nu în ultimul rând conformitatea întregului drept cu constituția, ca o consecință a faptului, că prin conținutul și poziția sa, constituția comandă întregul drept [10, p. 54].

Totodată, suntem în deplin acord cu opinia autorilor români Ioan Muraru și Simina Tănăsescu, care consideră că „adoptarea constituției trebuie văzută ca un proces complex, cu profunde semnificații politico-juridice, proces în care se detașează clar, așa cum de altfel am explicat, cel puțin trei elemente și anume: inițiativa adoptării constituției, organul competent (constituantul sau puterea constituantă), modurile de adoptare [21, p. 79].

Trebuie remarcat faptul, că inițiativa constituțională aparține, de regulă, unor organisme statale, care dețin poziția cea mai înaltă în sistemul politic al unei societăți (ex. șeful statului, Guvern, Parlament etc.). De asemenea, în cele mai multe state se admite posibilitatea unei inițiative populare, drept cale prin care se poate adopta o constituție, deși, datorită condițiilor destul de severe și restricțiilor de tot felul, ase-

menea situații sunt destul de reduse.

Prin garanții juridice se înțelege un mijloc de asigurare a unei situații, a unui regim juridic, care să asigure îndeplinirea unei obligații. În dreptul constituțional, prin garanții juridice înțelegem un sistem juridic, care asigură supremația Constituției în raport cu celelalte legi. Fără crearea unor condiții de realizare și fără instituirea unui sistem de garanții, care să permită

Constituției să se manifeste ca un act normativ cu forță juridică superioară, asigurarea supremației acesteia ar rămâne un simplu principiu constituțional.

Garanțiile juridice ale supremației Constituției sunt: controlul general al aplicării Constituției; îndatorirea de a respecta Constituția; controlul constituționalității legilor [17].

Referințe bibliografice

1. A. Arseni. *Drept constituțional și instituții politice publice. Volumul I. Tratat elementar*. Chișinău: CEP USM, 2005. 502p.
2. Aubert J. *Traité de droit constitutionnel suisse*. Neudratel: Ed. Ide set Calendes, 1967. 785 p.
3. Арутюнян Г.Г., Баглай М.В. *Конституционное право: Энциклопедический словарь*. Москва: Норма, 2006. 544 p.
4. Beume K. *Die Parlamentarischen Regierungssysteme in Europa*. München, 1970. 155 p.
5. Burdeau G. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. Paris: L.G.D.J., 1984. 404 p.
6. Burdeau G. *Manuel de droit constitutionnel*. Paris, 1947. 148 p.
7. Bourdon J. Debbasch C. Pontier J.-M. Ricci J.-C. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. 4^e edition. Paris: Editura Economica, 2001. 1033 p.
8. Bourdon J. Debbasch C. Pontier J.-M. Ricci J.-C. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. 4^e edition. Paris: Editura Economica, 2001. 1033 p.
9. Chantebout B. *Droit constitutionnel et science politique*. Paris: Dalloz-Sirey, 2007. 598 p.
10. Drăganu T. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. Cluj-Napoca: Ed. Lumina Lex, 2000. Vol. I. 380 p.
11. Dissescu C. *Drept constituțional*. București: Ed. Librăriei Socec Co., 1915. 245 p.
12. Deleanu I. *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Europa Nova, București, 1996, vol.1. 251 p.
13. Duguit L. *Traite de droit constitutionnel*. Vol. III. Paris, 1923. 700 p.
14. Duguit L. *Traité de droit constitutionnel*. Paris: Cujas, 1972. 850 p.
15. Gusti D. *Constituția în dezbaterile contemporanilor*. București: Humanitas, 1990. 48 p.
16. Ionescu C. *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a instituțiilor politice. Ediție revăzută și adăugită*. Vol.1. București: Editura „Lumina Lex”, 2001. 529 p.
17. Lepădătescu M. *Teoria generală a controlului constituționalității legilor*. București: Ed. Pedagogică, 1974. 400 p.
18. Maus D. *Institutions politiques françaises*. Paris: Elsevier Masson, 1990. 285 p.
19. Muraru I., Tănăsescu E.S. *Drept constituțional și instituții politice. Ediția 13, Vol. II*. București: C.H. Beck, 2009. 290 p.
20. Muraru I. Constantinescu M. *Curtea Constituțională a României*. București: Ed. Albatros, 1997. 116 p.
21. Muraru I. Tănăsescu S. *Drept constituțional și instituții politice*.

- București: Lumina Lex, 2002. 664 p.
22. Muraru I., Vlădoiu N., Barbu S. ș.a. *Conținuturi constituționale*. București: Editura Hamangiu, 2009. 336 p.
23. Prelot M. Boulouis J. *Institutions politiques et droit constitutionnel*. Paris: Dalloz, 1989. 916 p.
24. Pactet P. *Institutions politiques. Droit constitutionnel*. 21e édition. Paris: Dalloz-Sirey, 2002. 643 p.
25. Portelli H. *Droit constitutionnel*. Paris: Dalloz, 2011. 472 p.
26. Smochină A. *Istoria universală a statului și dreptului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 552 p.
27. Sartori G. *The Theory of Democracy Re-*
- vised*. New Jersey: Chatam House Publishers, 1987. 343 p.
28. Stambuiescu I. *Principii de drept constituțional*. București, 1924. 209 p.
29. Schwartzberg R-G. *Sociologie politique*. Paris: Montchrestien, 1998. 623 p.
30. Vrabie G. *Controlul constituționalității legilor, mijloc de asigurare a supremației Constituției*. În: *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza. Iași*, 1992/1993, p.79-94.
31. M. Yves, S. Yves. *Politique comparée. Les démocraties: Allemagne, Etats-Unis, France, Grande-Bretagne, Italie*. Paris: Montchrestien, 2009. 488 p.

DESPRE AUTOR

Tatiana DABIJA,

*doctor în drept,
lector universitar al Catedrei „Științe manageriale, socio-umane și comunicare profesională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: dabijatiana@mail.ru*

CZU 343.57(498+478)

DOI 10.5281/zenodo.6641615

**TRAGEREA LA RĂSPUNDERE PENALĂ ȘI STAREA DE EBRIETATE
CA CIRCUMSTANȚĂ ATENUANTĂ SAU AGRAVANTĂ ÎN CODUL PENAL
AL ROMÂNIEI ȘI CEL AL REPUBLICII MOLDOVA**

Constantin BUJOR,
doctorand,

Alexandru MARIȚ,
doctor în drept, profesor universitar

Odată cu individualizarea pedepselor, o mare importanță au și circumstanțele atenuante sau agravante. Sunt diverse împrejurări, care nu depind de realizarea conținutului juridic al infracțiunii în forma sa de bază. Circumstanțele – atât atenuante, cât și agravante – se referă la fapta sau făptuitor, influențând gradul de pericol social concret al faptei, agravând sau atenuând răspunderea inițială a făptuitorului. Instanța va trebui să țină seama doar de acele împrejurări sau fapte care conduc la o reducere sau creștere semnificativă a gradului de pericol concret al faptei în ansamblul ei și nu luată singură.

În funcție de infracțiunile cu privire la care au efecte, circumstanțele sunt: generale și speciale. Cele generale se extind asupra tuturor infracțiunilor și sunt prevăzute în partea generală a Codului penal. Cele speciale sunt prevăzute în partea specială a Codului penal sau în legi speciale și se aplică numai la o infracțiune (de exemplu, numărul victimelor face ca omorul să devină deosebit de grav, timpul sau locul săvârșirii furtului poate atrage agravarea acestuia, consecințele deosebit de grave agravează fapta). Când aceeași împrejurare este prevăzută atât ca circumstanță generală, cât și ca circumstanță specială, se va aplica circumstanța specială.

Cuvinte-cheie: alcoolism, circumstanță atenuantă, circumstanță agravantă, circumstanță legală și judiciară, etilism, narcomanie, toxicomanie, patologie, tulburare mentală etc.

**CRIMINAL LIABILITY AND DRUNKNESS AS AN ATENUATING OR AGGRAVATING
CIRCUMSTANCE IN THE CRIMINAL CODE OF ROMANIA AND THAT OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA**

Constantin BUJOR,
PhD student,

Alexandru MARIȚ,
PhD, University Professor

With the individualization of punishments, mitigating or aggravating circumstances also have a great importance. There are various circumstances, which do not depend on the achievement of the legal content of the offense in its basic form. Circumstances - both attenuating and aggravating - refer to deed or perpetrator, influencing the degree of concrete social danger of the act, aggravating or attenuating the original responsibility of the perpetrator. The court will only have to take into account those circumstances or facts that lead to a significant reduction or increase in the degree of concrete danger of the act as a whole and not taken alone.

Depending on the offenses in which the circumstances have effects are: general and special.

The general ones extend to all crimes and are provided in the general part of the Criminal Code. The special ones are provided in the special part of the Criminal Code or in special laws and apply only to a crime (for example, the number of victims makes the murder particularly serious, the time or place of the theft attracts its aggravation, the particularly serious consequences aggravate deed). Where the same circumstance is provided for both as a general circumstance and as a special circumstance, the special circumstance shall apply.

Keywords: alcoholism, mitigating circumstance, aggravating circumstance, legal and judicial circumstance, alcoholism, drug addiction, drug addiction, pathology, mental disorder, etc.

Introducere. Așadar, circumstanțele se clasifică după anumite criterii. După cum se referă la faptă sau la făptuitor, circumstanțele sunt *reale* sau *personale*. Pornind de la efectul și cunoașterea lor, sunt *atenuante* și *aggravante*, cunoscute și necunoscute. Unele dintre circumstanțe sunt prevăzute de lege, altele – în teoria și practica dreptului penal, și pot fi anterioare, concomitente sau posterioare săvârșirii infracțiunii.

Sunt considerate circumstanțe *anterioare* săvârșirii infracțiunii: antecedentele infractorului, conduita bună a acestuia până la săvârșirea infracțiunii. Circumstanțele *concomitente* sunt: starea de provocare, desistarea, comiterea faptei în loc public, în timpul nopții, uneori în participație, prin efracție, cu ajutorul armelor, prin cruzimi, etc. *Posterioare* acțiunii sau inacțiunii infracționale sunt considerate: împiedicarea producerii rezultatului, prezentarea făptuitorului de bună voie la organele judiciare, recunoașterea vinovăției de la începutul urmăririi penale, sustragerea de la urmărire, atitudinea față de victimă, repararea benevolă a prejudiciului cauzat prin acțiune sau inacțiune.[4, p. 146]

Circumstanțele atenuante îmbracă și ele mai multe aspecte. Astfel, în cadrul lor putem distinge ***circumstanțe legale*** sau obligatorii și ***circumstanțe judiciare*** sau ***facultative***. Potrivit art. 75 din Codul penal al României, următoarele împrejurări constituie circumstanțe atenuante:

– depășirea limitelor legitimei apărări;

– depășirea limitelor stării de necesitate.

Pentru funcționarea primei modalități atenuante este necesară îndeplinirea a două condiții: una privitoare la atac și cealaltă la reacția făptuitorului. În legătură cu atacul, trebuie să existe o stare de legitimitate apărare, respectiv de necesitate. Când făptuitorul nu s-a aflat în fața unui atac de o anumită gravitate sau atacul a fost consumat fără posibilitatea revenirii lui sau apărarea s-a produs ulterior, noțiunea de depășire cu efect scuzabil nu are aplicare. Atacul specific legitimei apărări trebuie să fie material direct, imediat, injust și de o asemenea gravitate încât să pună în pericol viața celui atacat. Ca urmare a acestuia, făptuitorul depășește în mod nepermis gravitatea aceluia act. Totodată disproporția dintre atac și apărare trebuie să nu fi fost determinată de o puternică tulburare sau emoție, deoarece într-un asemenea caz sunt îndeplinite cerințele legitimei apărări asimilate (starea de legitimitate apărare și exces de apărare, determinate de tulburarea sau temerea în care s-a aflat făptuitorul), și deci se pronunță achitarea pentru o cauză care înlătură caracterul penal al faptei.

Depășirea limitelor legitimei apărări este o circumstanță atenuantă când infractorul se află în legitimitate apărare, însă apărarea sa a depășit limitele acesteia fără să se fi aflat într-o stare de tulburare sau temere. Depășirea acestor limite constituie o circumstanță atenuantă legală personală. Depășirea în mod intenționat a limitelor stării

de necesitate constituie o circumstanță atenuantă dacă fapta a fost comisă pentru înlăturarea unui pericol și s-au cauzat urmări vădit mai grave decât cele ce s-ar fi produs prin neînlăturarea stării de pericol.

În ceea ce privește starea de provocare, ea există atunci când infractorul a săvârșit fapte prevăzute de legea penală sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinate de o acțiune provocatoare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau prin altă acțiune ilicită gravă. În asemenea cazuri, inculpatul în timpul luării hotărârii și al comiterii acțiunii trebuie să fi fost într-o stare de puternică tulburare sau emoție determinată de atitudinea provocatoare a victimei. Atenuarea răspunderii și a pedepsei are loc tocmai datorită faptului că factorul intelectual și volitiv al celui provocat, în momentul luării hotărârii infracționale, este influențat de starea de puternică tulburare sau emoție, iar pe de altă parte, luarea hotărârii a fost determinată de conduita intenționat provocatoare a victimei[7, p. 394].

Referitor la circumstanțele atenuante judiciare sau facultative, cu caracter exemplificativ, legiuitorul enumeră în cuprinsul art. 75 C.Pen.al României, alin. 2, împrejurări care mai pot fi considerate circumstanțe atenuante:

- eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii;
- împrejurări legate de fapta comisă, care diminuează gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului.

Instanța are libertate de a considera ca având același caracter atenuant orice alte împrejurări, cum ar fi: starea de beție voluntară completă (când din proprie inițiativă, făptuitorul ingerează mari cantități de alcool, în raport cu starea psihofizică, aceasta alterându-i capacitatea de a-și di-

rija acțiunile) sau responsabilitatea atenuantă.

Actualmente, Codul penal al României enumeră numai exemplificativ circumstanțele facultative și lasă la aprecierea instanței de judecată constatarea și aplicarea lor.

Metode de cercetare. Pentru atingerea scopului și îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la metoda analizei și sintezei informației la temă, selectate din literatura de specialitate; de asemenea au fost folosite metoda istorică și sistematică, precum și metoda juridică comparativă. Analiza practicii judiciare reprezintă de asemenea o sursă importantă în desfășurarea cercetării științifice a intoxicației involuntare cu alcool sau cu alte substanțe psiho-active.

În procesul de studiere au fost utilizate lucrările științifice ale savanților din România, Federația Rusă, Republica Moldova. Importanță la elaborarea acestei lucrări a avut baza normativă ce cuprinde actele legislative naționale: Constituția Republicii Moldova, Codul Familiei al Republicii Moldova.

Rezultate obținute și discuții: Așadar, caracterul judiciar și bivalent **al beției voluntare complete** rezulta din dispozițiile art. 49 alin. 2 din fostul Cod Pen. al României din 1968 și actualul Cod Pen. al României, art. 29 Pen. al României. Astfel că potrivit Cod Pen. al României din 1968: „starea de beție voluntară completă produsă de alcool sau de alte substanțe, nu înlătură caracterul penal al faptei. Ea poate constitui, după caz, o circumstanță atenuantă sau agravantă”. **Beția voluntară completă** era atestată ca o **circumstanță judiciară bivalentă**, pentru că deși unică, în funcție de împrejurări poate avea fie caracter atenuant, fie agravant[11]. Este circumstanță judiciară pentru că stabilirea și reținerea ei este lăsată la aprecierea instanței judecătorești.

Condițiile beției voluntare complete

sunt următoarele[14, p.144]:

– făptuitorul să se fi găsit, în momentul săvârșirii faptei, în stare de beție provocată de alcool sau de alte substanțe;

– starea de beție să fie voluntară, adică să conștie din ingerarea voită de băuturi alcoolice sau alte substanțe;

– starea de beție să fie completă;

– fapta să fie prevăzută de legea penală și să constituie infracțiune; numai în acest fel beția completă va putea constitui, după caz, o circumstanță atenuantă sau agravantă.

Astfel conform fostei dispoziții din alin. 2 al art. 49 din fostul Cod Pen. al României, care conținea, în raport cu dispozițiile din capitolul V privitoare la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, o normă negativă, în sensul că ea nu prevede o astfel de cauză de înlăturare a caracterului penal al faptei, ci dispune excluderea stării de beție voluntară din rândul acestor cauze. O astfel de normă negativă era necesară în special pentru ipoteza stării de beție voluntară completă.

Pentru starea de *beție incompletă*, excluderea acesteia dintre cauzele de înlăturare a caracterului penal al faptei decurge din însăși natura acestei beții incomplete, care nu poate fi socotită ca o cauză de pierdere a capacității psihice de a înțelege și voi, și se impune *a fortiori*, față de fosta dispoziție cuprinsă în fosta reglementare în alin. 1 al art. 49 care nu admitea înlăturarea caracterului penal al faptei, nici chiar în cazul stării de beție accidentală, dacă aceasta nu este completă[15, p. 403].

În cazul stării de beție voluntară, dar completă, motivul pentru care această stare a fost exclusă dintre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei este că persoana care s-a plasat voluntar în această stare a avut posibilitatea, încă de la început și apoi în tot timpul cât starea de beție era încă incompletă, să-și dea seama de eventualele

urmări pe care le-ar putea avea starea de inconștiență către care lunecă în mod voit. Ne găsim, deci, în fața unui caz special de „acțiune sau inacțiune liberă în cauza ei”.

În starea de beție voluntară completă, subiectul poate săvârși fapte ilicite comisive, cum ar fi insultă ori ultraj, sau fapte omisive prin neîndeplinirea obligațiilor care îi reveneau în timpul cât s-a aflat în stare de beție. Dacă agentul a consumat în mod voit băuturi alcoolice, ajungând într-o stare de beție completă, nu are relevanță faptul că starea de beție s-a produs pe fondul unei boli psihice preexistente ce afectează capacitatea de apreciere critică a faptelor și manifestările volitive ale inculpatului; în acest caz, s-ar putea, cel mult, recunoaște existența unei circumstanțe atenuante. O soluție similară s-ar putea concepe și în cazul beției voluntare care a atins o treaptă foarte avansată, fără să fie completă.

Starea de beție voluntară, ca orice împrejurare care privește fapta săvârșită sau persoana făptuitorului, va fi ținută în seamă la cântărirea vinovăției și la individualizarea pedepsei. În raport cu natura faptei săvârșite și cu complexul împrejurărilor acestei fapte, starea de beție voluntară poate fi uneori o circumstanță atenuantă (de exemplu: o persoană neobișnuită cu băuturile alcoolice s-a îmbătat ocazional la o petrecere și în această stare, părăndu-i-se că un altul îl zeflemisește, l-a insultat și lovit; sau de exemplu persoana care a fost vătămată prin fapta săvârșită de cel aflat în stare de beție voluntară a contribuit ea însăși la aducerea făptuitorului în această stare, oferindu-i băutura și insistând să mai bea); alteori, starea de beție voluntară poate constitui, dimpotrivă, o circumstanță agravantă (de exemplu: făptuitorul s-a îmbătat anume pentru a săvârși cu mai mult curaj fapta; sau fapta a fost săvârșită în exercițiul profesiei, făptuitorul aflându-se în stare de ebrietate). În genere, starea

de beție ocazională constituie o circumstanță atenuantă, iar starea de beție obișnuită a celor care au năravul de a se afla mereu în această stare constituie o circumstanță agravantă. Starea de beție accidentală, dar necompletă constituie de regulă o circumstanță atenuantă fiindcă există posibilitatea ca, fără să fi ajuns în această stare, independent de voința sa, făptuitorul nu ar fi săvârșit fapta.

Dacă inculpatul, deși știa că fiind bolnav îi este interzisă consumarea băuturilor alcoolice, a ingerat, totuși, astfel de băuturi, ajungând prin voința sa într-o stare de beție datorită căreia a devenit agresiv și a săvârșit o tentativă de omor, el nu poate invoca circumstanța atenuantă a beției voluntare complete. În acest caz, deși știa că-i este interzisă consumarea alcoolului, a încălcat în mod voit interdicția medicală, cu consecința pierderii controlului și a săvârșirii unei infracțiuni. El a avut posibilitatea, înainte și pe parcursul consumului de alcool, să-și dea seama de consecințele pe care le va avea pierderea controlului asupra actelor sale, îndreptându-se voit și conștient spre o asemenea finalitate. Un astfel de proces are loc întotdeauna în cazul beției voluntare complete, răspunderea autorului fiind legitimată tocmai de existența unei așa-zise acțiuni sau inacțiuni libere în cauza ei. E vorba de un proces de alunecare treptată spre o stare de inconștiență, pe care subiectul îl declanșează, cunoscând că astfel poate săvârși fapte prevăzute de legea penală[13, p.163]. Deci, în speță, s-ar putea pune eventual problema existenței agravantei reglementate de art. 49 alin. 2 C.Pen.; chestiunea va fi lăsată la aprecierea instanței de judecată.

Într-o altă hotărâre în mod corect s-a decis ca apărarea inculpatului – condamnat pentru violarea de domiciliu și tentativă de furt – care susținea că, întrucât era beat, nu și-a dat seama că pătrunde fără drept în curtea locuinței persoanei vătămate, fiind

încredințată că intră în domiciliul său, nu poate pune în evidență existența unei erori de fapt în sensul art. 30 din Codul Pen. al României. El ar fi putut beneficia – în cazul în care s-ar fi dovedit existența unei stări de beție voluntară completă – doar de circumstanța atenuantă prevăzută de art. 29 din Codul Pen. al României.

Admițând că beția voluntară completă se află în mod obiectiv la limita stării de iredponsabilitate, dacă totuși ea nu duce la înlăturarea caracterului penal al faptei, aceasta se datorează împrejurării că mai înainte de a fi ajuns în această stare făptuitorul și-a putut da seama de urmările pe care le-ar putea avea pierderea conștiinței către care el se îndreaptă și totuși nu a pus capăt consumului de alcool și a acceptat producerea acelor urmări.

Făcându-se o paralelă între un nebun și un om beat din punctul de vedere al dreptului penal, s-a emis următoarea remarcă[12, p. 521]: oricât de aspru am pedepsi pe nebuni, aceasta nu va împiedica pe oameni de a înnebuni, nici pe nebuni de a comite fapte penale, pe când pedeapsa infractorilor care au comis infracțiuni în timpul beției va fi un mijloc salutar de a îndemna pe oameni să nu se mai îmbete.

În legătură cu infracțiunile comise în stare de ebrietate, în literatura juridică s-a concluzionat că, atunci când omul s-a îmbătat cu voință sau din imprudență, infracțiunile comise nu pot fi considerate ca susceptibile de a cădea sub incidența legii penale, cum ar fi căzut dacă ar fi fost comise de un om treaz. În schimb aceste infracțiuni pot fi imputate cu titlu de culpă autorului lor, fiindcă culpa s-a produs mai înainte de a ajunge în stare de beție în momentul când a început să bea sau când a văzut că ar fi posibil să se îmbete, deci atunci când încă era responsabil.

Cu toate că nu există niciun criteriu prestabilit care să orienteze instanțele în

determinarea caracterului atenuant sau agravant al stării de beție voluntară completă într-o cauză concretă supusă judecării, ele trebuie să precizeze motivat ce relevanță atribuie în speță stării de beție voluntară completă.

Săvârșirea infracțiunii în stare de ebrietate a fost abordată tradițional în legislația și în doctrina penală din Republica Moldova prin prisma problematicei responsabilității și iresponsabilității de a purta răspundere penală. Lucrurile nu s-au schimbat nici în noua lege penală: art. 24, care vizează răspunderea pentru infracțiunea săvârșită în stare de ebrietate, încheie reglementările legii penale referitoare la subiectul infracțiunii, urmând prevederile despre responsabilitatea și iresponsabilitatea individului.

Consumul de alcool sau de substanțe narcotice cu efect puternic constituie un factor care însoțește des săvârșirea unor infracțiuni. Alcoolul datorită accesibilității are o pondere superioară față de celelalte substanțe menționate în ceea ce privește cauzele comiterii infracțiunilor și afectează sistemul nervos central, atacând conștiința și voința persoanei, ceea ce imprimă un pericol mai mare pentru relațiile sociale ce condiționează protejarea sănătății publice[3, p.126].

Codul Penal al Republicii Moldova dispune, în art. 24, că „persoana care a săvârșit o infracțiune în stare de ebrietate, produsă de alcool sau de alte substanțe, nu este scutită de răspundere penală”. În acest context, un aspect important care urmează a fi clarificat în continuare este înțelesul stării de ebrietate. Se deosebesc două forme de ebrietate calitativ diferite, starea de ebrietate fiziologică și cea patologică, prima fiind cea vizată de art. 24, care nu exclude răspunderea penală.

Starea de ebrietate fiziologică nu exclude caracterul medical al iresponsabilității. Această stare survine treptat

prin consumul conștient de băuturi alcoolice. De aceea, responsabilitatea nu se exclude atunci când infracțiunea este comisă de o persoană aflată în stare de ebrietate fiziologică, dat fiind că consumul de astfel de substanțe este conștient și ea își dă bine seama de starea care poate să survină în urma acestui fapt. În stare de ebrietate fiziologică recepționarea realității obiective nu este complet denaturată; are loc o oarecare dereglare temporară a proceselor psihice, care se poate manifesta prin frânarea gândirii și reacției, a controlului asupra actelor sale. Or, într-o astfel de stare nu se pierde contactul cu realitatea, iar faptele poartă, ca și în cazul unui om treaz, un caracter motivat. În practica psihiatrică, în funcție de cantitatea și de caracterul băuturilor consumate, se disting 3 grade de ebrietate (simplă sau fiziologică): ușoară, medie și gravă. Cu cât gradul este mai avansat, cu atât mai mult se reduce atenția și reacția, recepționarea realității obiective, se reduce activitatea intelectuală, apare o dispoziție instabilă[10, pp.185-186].

În cazul ebrietății fiziologice, indiferent de gradul de ebrietate al persoanei, nu poate fi vorba de prezența criteriului medical și, de regulă, nici a celui juridic (deoarece nu se pierde total controlul asupra conștiinței și stăpânirea actelor). În consecință, persoana care a săvârșit o faptă în stare de ebrietate fiziologică de orice grad, cu toate că au loc anumite dereglări ale proceselor psihice ale creierului, rămâne a fi subiect al infracțiunii și urmează a fi supusă răspunderii penale – spre deosebire de starea de ebrietate patologică. Față de aceste persoane pot fi aplicate și măsuri de constrângere cu caracter medical, în ordinea prevăzută de art. 103 din Codul Penal al Republicii Moldova.

Starea de ebrietate patologică se deosebește de cea fiziologică nu din punct de vedere cantitativ (în funcție de

cantitatea băuturilor consumate), ci sub aspect calitativ. În psihiatrie aceasta este privită ca o tulburare psihică temporară, care poate apărea și în cazul consumării unor cantități mici de alcool. Starea de ebrietate patologică apare pe neașteptate, este însoțită de o denaturare în recepționarea realității, iar faptele comise nu reprezintă o reacție la anumite evenimente ce au loc. Din aceste considerente, în practica psihiatrică, aceste manifestări sunt privite ca psihoze de scurtă durată, iar persoanele care au săvârșit fapte în astfel de stare sunt recunoscute iresponsabile, datorită cumulării ambelor criterii ale iresponsabilității (medical și juridic).

Un aspect nou și pozitiv față de legea penală anterioară este acela că art. 24 se referă nu doar la situațiile în care starea de ebrietate este produsă de alcool, ci și la cele când aceasta este rezultatul consumării „de alte substanțe”, cu toate că termenul „stare de ebrietate” nu este cel mai potrivit în acest context. Se au în vedere drogurile, al căror efect asupra conștiinței din punct de vedere juridico-penal este de aceeași natură cu cel al băuturilor alcoolice. Conform Legii Republicii Moldova cu privire la circulația substanțelor narcotice, psihotrope și a precursorilor, prin drog se înțelege o „substanță narcotică (stupefiant) sau psihotropă de origine naturală sau sintetică, preparat care conține o astfel de substanță, altă substanță, preparat medicinal sau inhalant chimic cu efecte narcotice sau psihotrope”. Substanțele narcotice (stupefiantele) sau psihotrope provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor abuziv[5].

Starea de ebrietate produsă de substanțe narcotice rezultă din consumarea unor atare substanțe sub formă de pastile, prafuri, injecții, fumat etc. Ele pot fi cu destinație medicală (morfină) sau folosite în alte scopuri decât cele medicinale (he-

roina), de proveniență naturală (cânepa) sau sintetică (LSD). În funcție de efectul drogurilor asupra sistemului nervos central, acestea se clasifică în depresive (care încetinesc activitatea sistemului nervos central), stimulente (care accelerează activitatea sistemului nervos central) și perturbatorii (care perturbă activitatea sistemului nervos central și provoacă alterări ale percepției vizuale, temporale și spațiale ale consumatorului).[8]

Substanțele psihotrope sau cu efect puternic sunt alt tip de substanțe ce pot provoca starea de ebrietate, care acționează negativ asupra psihicului și nu exclud răspunderea penală, în conformitate cu art. 24 din Codul Penal al Republicii Moldova. Astfel de substanțe pot fi unele preparate medicale, care nu intră în lista drogurilor (eleniu, dimedrol, cloroform etc.), sau unele substanțe toxice, de uz casnic (benzina, acetona etc.).

Art. 24 din CP al RM dispune în final că „cauzele ebrietății, gradul și influența ei asupra săvârșirii infracțiunii se iau în considerare la stabilirea pedepsei”. Articolul dat nu diferențiază expres răspunderea penală în funcție de diferitele situații și cauze care au provocat starea de ebrietate, acestea din urmă având efect doar asupra pedepsei și fiind rezervate discreției judecătorului. În această ordine de idei, art. 78 include săvârșirea infracțiunii în stare de ebrietate în lista circumstanțelor agravante, de care instanța de judecată poate să nu țină cont, ceea ce ar putea determina involuntar instanța să rețină starea de ebrietate doar în sensul agravării răspunderii.

Este indubitabil faptul că situațiile în care indivizii consumă alcool sau alte substanțe pentru a-și da curaj în scopul săvârșirii infracțiunii, fără de care, fiind cu conștiința trează, ei poate că nu ar fi săvârșit-o, ar trebui apreciate în sensul agravării pedepsei. Însă atunci când infracțiunea a fost

săvârșită în stare de ebrietate de către un minor, la îndemnul sau sub influența altor persoane (mature), sau când efectul acestor substanțe nu le era cunoscut din start, aceste situații, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei, ar putea fi apreciate drept atenuante ori, cel puțin, să nu fie luate în considerare la stabilirea pedepsei[10, p. 188].

Vorbind despre **beție ca circumstanță agravantă** atestăm că în sistemul român de drept penal infractorul nu este cercetat izolat de fapta săvârșită și viceversa. Trăsăturile subiective și cele obiective care caracterizează infracțiunea se influențează reciproc. Pentru a se putea stabili cu mai multă certitudine gradul de pericol social pe care îl prezintă făptuitorul și fapta comisă trebuie avute în vedere nu numai trăsăturile care caracterizează în mod obligatoriu conținutul infracțiunii, dar și celelalte împrejurări anterioare, concomitente și posterioare săvârșirii faptei. De aceea o pedeapsă nu poate fi corect individualizată fără o analiză temeinică a împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea. Numai ținând seama de diversitatea acestor împrejurări se poate justifica de ce într-un caz a fost aplicată suspendarea condiționată a executării pedepsei, iar în altul nu a fost luată această măsură, de ce unui infractor i-a fost aplicată o pedeapsă și nu alta.

În ceea ce privește circumstanțele agravante, legiuitorul a înțeles să le prevadă în mod expres, aplicarea lor de către organul judiciar fiind obligatorie. Acestea ar fi următoarele[4, p. 148]:

- săvârșirea unei fapte penale de trei sau mai multe persoane împreună;
- săvârșirea infracțiunii prin acte de cruzime sau prin metode ori mijloace care prezintă pericol public;
- săvârșirea aceleiași infracțiuni de către un infractor major împreună cu un minor;

– săvârșirea infracțiunii din motive josnice;

– săvârșirea infracțiunii în stare de beție, anume provocată în vederea comiterii faptei;

– săvârșirea infracțiunii de către o persoană care a profitat de o situație prilejuită de o calamitate.

Pe lângă împrejurările ce stau la baza circumstanțelor prevăzute de art. 75 C.Pen., sunt și altele cuprinse în norme speciale; în acest caz ele sunt considerate circumstanțe agravante legale speciale. În literatura juridică se apreciază de către unii autori că în acest caz, în mod greșit aceste împrejurări sunt considerate ca fiind circumstanțe agravante prevăzute în norme speciale sau respectiv în partea specială a Codului Penal și că, de fapt, acestea sunt elemente de agravare ale infracțiunii, caracterizând aceeași infracțiune la care se referă, dar în forma agravantă prevăzută și incriminată astfel de legiuitor.

În alte lucrări, împrejurările menționate chiar și atunci când sunt prevăzute în normele de incriminare, își păstrează caracterul de circumstanțe, conținutul constitutiv al infracțiunii fiind stabilit în norma de incriminare a faptei tipice. Este propriu să vorbim de un conținut „agravat” sau „calificat” al infracțiunii ca despre ceva autonom față de conținutul propriu-zis al infracțiunii.

În cazul unor modalități normative agravante în care se pot săvârși anumite infracțiuni nu este vorba de un nou conținut al infracțiunii, ci de conținutul simplu, propriu-zis al infracțiunii tipice, la care se adaugă o împrejurare ce mărește gradul de pericol social al faptei și, implicit, determină agravarea răspunderii penale[9, p.89]. Pentru a argumenta această opinie, se invocă prevederile art. 72 C.Pen. al României. Acest text de lege enumeră printre criteriile de individualizare și împrejurările care

atenuează sau agravează răspunderea. Potrivit aceluiași text, de aceste criterii se va ține cont atât în aplicarea pedepsei cât și în stabilirea ei.

În cazul **circumstanțelor agravante legale speciale**, legiuitorul a avut în vedere împrejurările ce se referă la stabilirea pedepsei, în vreme ce **circumstanțele agravante generale** sunt elemente de care ține cont judecătorul în momentul aplicării pedepsei (sfera circumstanțelor legale speciale de agravare are în vedere locul săvârșirii infracțiunii, timpul sau alte împrejurări care țin de faptă sau de făptuitor).

În unele situații, legiuitorul a constituit din aceeași împrejurare agravantă atât o circumstanță legală cu caracter general, prevăzând-o expres și exemplificativ prin prevederile art. 77 C.Pen. al României, cât și o circumstanță de agravare cu caracter special, prevăzând-o tot expres în conținutul circumstanțial al unor infracțiuni determinate. În asemenea situații, împrejurarea agravantă are o dublă semnificație juridică, pe de o parte ca circumstanță de aplicabilitate generală, iar pe de alta, ca element agravant circumstanțial al conținutului juridic al unei anumite infracțiuni.

Se consideră, de principiu, că în cazurile în care pentru infracțiunea săvârșită este incidentă aplicarea aceleiași împrejurări și în calitate de circumstanță agravantă legală generală – și în calitate de circumstanță legală specială (sau individuală, cum mai sunt calificate) –, conflictul sau coincidența se rezolvă prin reținerea și aplicarea numai a celei din urmă.

S-a apreciat că, potrivit principiului legalității penale, coexistența celor două categorii de agravante trebuie să se regăsească în planul încadrării juridice a faptei, nicio rațiune de ordin tehnic sau practic neputând elimina obligativitatea incidenței unei norme cu caracter penal incriminator, decât în caz de derogare expresă a speci-

alului de la general. Când însă coincidența nu este deplină, invederând atât rațiuni distincte cât și regimuri de agravare inegală, se crede că în lipsa unei derogări expresive a specialului de la general se vor reține ambele agravante, atât pe planul încadrării juridice a faptei cât și în cel al stabilirii în concret a răspunderii penale.

Spre deosebire de circumstanțele agravante legale prevăzute expres de art. 77 alin.1 lit. a-f C.Pen. al României, care odată constatate atrag și o aplicare obligatorie, celelalte circumstanțe de agravare ce pot fi considerate ca atare de instanța de judecată, pe baza unei libere evaluări de ansamblu a cauzei, sunt lăsate la libera apreciere a instanței, purtând denumirea de circumstanțe de agravare judiciare. În acest sens, dispoziția art. 77, alin.2 C.Pen. al României conține următoarea formulare: „Instanța poate reține ca circumstanțe agravante și alte împrejurări care imprimă faptei un caracter grav”.

Legea penală nu definește circumstanța agravantă judiciară și, spre deosebire de circumstanțele agravante judiciare care cel puțin sunt exemplificate, nu nominalizează nicio astfel de circumstanță. Acest sistem este cunoscut și de legislația penală a majorității statelor care conțin prevederi similare. Singura condiție care se impune a fi reținută de către instanță este aceea că împrejurarea, pe care o reține ca circumstanță agravantă, să imprime faptei un caracter grav, adică un grad de pericol social ridicat[2, p. 382].

Deși legea nu indică explicit cu titlu de exemplu împrejurările care pot constitui circumstanțe agravante, implicit trebuie socotite ca exemple împrejurările prevăzute în art. 77 C.Pen. al României. Pot fi deci reținute împrejurări care au asemănare cu cele din acest articol, de exemplu: împrejurarea că infractorul s-a folosit la săvârșirea faptei de un iresponsabil, sau împrejurări

asemănătoare cu unele din circumstanțele agravante (vătămarea mai multor persoane, starea de beție a făptuitorului).

Deși facultativă, constatarea circumstanțelor agravante nu este lăsată la discreția judecătorului, în sensul că acesta nu are posibilitatea de a ignora prezența și acțiunea lor în cadrul procesului penal, conform dispozițiilor art. 77 din C.Pen. al României.

Într-o speță, inculpatul fiind cunoscut ca scandalagiu, un element stăpânit de viciul băuturii, inspirând celor din jur o teamă permanentă, și-a ucis concubina cu care avea un copil minor, aplicându-i numeroase lovituri de cuțit chiar și după ce aceasta s-a prăbușit. Apoi, după intervenția martorilor, a fugit de la locul faptei, încercând să se sustragă urmării penale și, cu ocazia cercetării penale, a dat declarații contradictorii. S-a apreciat că, dată fiind pericolozitatea infractorului, era incidentă în cauză prevederea dispozițiilor art. 77 alin. final C.Pen. al României.

În art. 77, C.Pen. al României se prevede ca o circumstanță agravantă generală împrejurarea prin care săvârșirea infracțiunii s-a produs când făptuitorul se afla în stare de beție anume provocată în vederea comiterii faptei. În fostele dispoziții ale art. 49, alin. 2 C.Pen. al României se preciza că beția voluntară, chiar atunci când este completă, nu înlătură răspunderea penală pentru fapta săvârșită în această stare, dar poate constitui, după caz, o circumstanță agravantă sau una atenuantă. Potrivit acestor dispoziții, starea de beție voluntară provocată în mod întâmplător se inserează printre acele împrejurări care pot constitui circumstanțe atenuante sau agravante. Așadar, starea de beție ocazională este o circumstanță cu caracter bivalent, caracterul și influența ei asupra pedepsei neputând fi determinate decât în fiecare caz concret, în funcție de împrejurările de fapt ale cauzei[15, p.166].

Spre deosebire de această circumstanță, împrejurarea prin care infracțiunea a fost săvârșită în starea de beție pe care infractorul și-a provocat-o anume pentru a dobândi mai mult curaj în vederea săvârșirii faptei sau pentru a beneficia, eventual, de o circumstanță atenuantă, nu mai are caracter bivalent, ci constituie în toate cazurile o circumstanță cu caracter agravant. Starea de pericolozitate deosebită a infractorului rezultă, în acest caz, pe de o parte, din săvârșirea infracțiunii cu premeditare, dovedită prin însăși provocarea stării de beție în scopul săvârșirii infracțiunii, iar pe de altă parte, din procedeul folosit în vederea realizării infracțiunii și pentru a obține, eventual, o pedeapsă mai blândă decât cea cuvenită în realitate.

Existența premeditării în condițiile în care beția a fost completă este explicată în știința dreptului penal prin referire la așa-numitele *actiones liberae in causa*, fapta infracțională fiind gândită și voită anterior, chiar dacă în momentul săvârșirii ei făptuitorul se afla în stare de inconștiență, stare care, dacă n-ar fi fost deliberat indusă, ar fi putut duce cel puțin la atenuarea pedepsei de aplicat.

Pe de altă parte, starea de beție anume provocată poate afecta și responsabilitatea, cu riscul ca în coroborare cu alte împrejurări starea de beție să prezinte un pericol ce poate împinge consecințele actului infracțional peste limitele pe care și le-a fixat infractorul inițial. Majoritatea autorilor sunt de părere că, în realitate, beția, în astfel de cazuri, nu este completă deoarece însuși faptul săvârșirii dovedește că infractorul în momentul când a declanșat procesul causal care a dus la producerea rezultatului ilicit nu era inconștient, adică nu era complet beat.

Circumstanța agravantă operează pe baza existenței efective a intenției cu premeditare în săvârșirea infracțiunii. Esenți-

al este să se dovedească faptul că starea de beție a fost anume provocată în vederea săvârșirii infracțiunii.

Beția voluntară preordinată constituie întotdeauna o circumstanță agravantă, caracterizată ca atare de legiutor, pentru că relevă pericolozitatea sporită a infractorului. Premeditarea asupra modului de săvârșire a faptei, pregătirea acesteia cu minuțiozitate și sânge rece, dovedește perseverența infracțională și fermitatea deciziei sale antisociale[9, p.86].

Starea de beție poate fi provocată prin consumarea de alcool sau alte substanțe. Alcoolul, substanțele stupefiante etc., în general au efect puternic energizant, de scurtă durată, și prin urmare, persoanele care se găsesc în această stare dovedesc multă îndrăzneală, se eliberează de complexe, având mai multe șanse de reușită în săvârșirea infracțiunii. Acesta este unul dintre motivele pentru care cel ce și-a produs această stare anume pentru a săvârși infracțiunea apare într-o lumină mult mai periculoasă.

Beția voluntară completă este exclusă explicit, potrivit art. 29 C.Pen al României, dintre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, deoarece în această situație subiectul s-a pus în mod voit în starea respectivă, dându-și seama încă de la început și apoi în tot timpul cât starea de beție era incompletă, de eventualele urmări negative pe care le-ar putea avea consumul de alcool. Nu are nicio relevanță dacă subiectul a consumat băuturile alcoolice cu intenția de a se îmbăta sau nu.

Această formă a beției poate constitui fie o circumstanță atenuantă când este întâmplătoare, fără vreo legătură preconcepută cu fapta săvârșită, fie o circumstanță agravantă, când aceasta este preordinată (anume provocată în scopul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală).

În stare de beție voluntară completă,

subiectul poate comite unele fapte ilicite comisive cum ar fi insulta, ultrajul sau fapte omisive prin neîndeplinirea obligațiilor legale care i-ar fi revenit pe timpul cât s-a aflat în starea de beție. Nu are relevanță dacă subiectul a consumat băuturi alcoolice deși era suferind de o boală psihică, care afecta capacitatea sa de apreciere critică a faptelor; în acest caz instanța va putea reține cel mult existența unei circumstanțe atenuante[7, p.196].

Persoana care comite o faptă prevăzută de legea penală în stare de beție voluntară și completă, răspunde pentru infracțiunea comisă. Dacă însă ulterior beția voluntară se convertește într-o beție accidentală completă (de exemplu, o persoană după ce consumă o cantitate de vin este solicitată de prietenii săi să consume o băutură inofensivă; convins că băutura nu este alcoolică agentul o consumă, deși în realitate era o băutură alcoolică foarte puternică), în acest caz eroarea în care s-a aflat subiectul face să opereze prevederile art. 29 C.Pen al României.

În situația în care starea de ebrietate reprezintă un element constitutiv sau circumstanțial al unei infracțiuni, prevederile art. 29 C.Pen al României nu se mai aplică [12, p.521]. Astfel, de exemplu, în cazul infracțiunii de ucidere din culpă, starea de ebrietate constituie o circumstanță agravantă a acesteia în ipoteza când fapta este săvârșită de un conducător de vehicul cu tracțiune mecanică.

Starea de ebrietate poate fi uneori și o condiție a elementului material al laturii obiective a unei infracțiuni, de exemplu constituie infracțiunea de părăsire a postului și prezența la serviciu în stare de ebrietate: „exercitarea atribuțiilor de serviciu în stare de ebrietate de către angajații care asigură direct siguranța circulației mijloacelor de transport ale căilor ferate”.

Stării de beție voluntară i se pot su-

prapune unele cauze justificative (ex. legitima apărare, starea de necesitate) sau alte cauze care înlătură caracterul penal al faptei (ex. constrângerea fizică sau morală ori eroarea de fapt).

Prin natura sa, beția preordinată este o circumstanță personală care, de principiu, atrage agravarea pedepsei doar pentru persoana care se află în această stare, însă, în literatura de specialitate, s-a generalizat opinia că, în situația în care o asemenea stare a fost cunoscută și de ceilalți participanți, circumstanța se obiectivează și produce efectele unei circumstanțe reale, deci asupra tuturor participanților care își însușesc scopul urmărit prin provocarea stării de beție.

S-a mai apreciat că interpretarea acestei opinii, având un caracter extensiv, nu poate fi aplicată unei norme instituite în defavoarea infractorului, care prin caracterul ei trebuie supusă unei interpretări stricte.

Când legea prevede circumstanța agravantă specială a premeditării, dacă se constată că făptuitorul și-a provocat anume starea de beție în vederea săvârșirii infracțiunii, această împrejurare constituie dovada premeditării, astfel că se va reține o singură agravantă, și anume premeditarea.

Existența unor împrejurări care determină un mai mare grad de pericol social al faptei sau al făptuitorului relevă, de regulă, necesitatea unei reacții mai severe, deci a unei pedepse mai grave ce trebuie aplicată făptuitorului. În complexul de împrejurări concrete în care are loc săvârșirea unei fapte apar însă mai totdeauna și alte împrejurări, stări sau situații care pot acționa în sens contrar, determinând, dimpotrivă, un grad de pericol social mai scăzut. La determinarea efectului pe care circumstanțele, în general, și deci și circumstanțele agravante, îl au asupra pedepsei, trebuie să se țină seama de ansamblul circumstanțelor. De aceea, deși circumstanțele agra-

vante constatate în realitate trebuie să fie avute în vedere la determinarea concretă a pedepsei, efectul lor urmează să fie stabilit totdeauna în mod concret, adică ținându-se seama de toate circumstanțele[9, p.106].

Ca și în cazul circumstanțelor atenuante, nici în cazul circumstanțelor agravante legiuitorul nu se limitează la caracterizarea și enumerarea împrejurărilor ce constituie astfel de circumstanțe și la orientarea instanței în reținerea ca atare a altor asemenea împrejurări, ce prevede totodată modul și măsura în care pedeapsa concretă poate fi sporită sub influența lor.

Legea prevede limitele generale ale influenței pe care o poate avea asupra pedepselor, stabilind cadrul în care are loc individualizarea în prezența circumstanțelor agravante. Efectele circumstanțelor agravante sunt prevăzute prin dispozițiile din art. 78 29 C.Pen al României. Astfel, din analizarea acestor dispoziții se constată că, spre deosebire de cazul în care sunt reținute circumstanțele atenuante (legale sau judiciare), pentru care s-a prevăzut o atenuare obligatorie a pedepsei, în cazul reținerii circumstanțelor agravante legiuitorul a consacrat principiul agravării facultative a pedepsei sub influența acestora.

Potrivit dispoziției cuprinse în art. 78 alin. 1 29 C.Pen al României, în cazul în care s-a constatat existența unei circumstanțe agravante, se poate aplica o pedeapsă până la maximum special al acesteia, iar dacă acesta apare ca fiind neîndestulător, legea prevede că instanța poate agrava pedeapsa, aplicând un spor de până la cinci ani, în cazul închisorii. Singura condiție impusă de legiuitor, pentru a nu lăsa loc unor pedepse rezultante exagerat de mari față de maximum special prevăzut în Partea specială a Codului penal pentru infracțiunea săvârșită, este aceea ca sporul aplicat (de până la 5 ani), stabilit în concret, să nu depășească o treime din maximum special.

În cazul în care se aplică o pedeapsă cu amenda, de asemenea se poate spori pedeapsa până la maximul special prevăzut în Codul penal, iar sporul ce se poate aplica peste acest maxim, când el nu pare îndestulător, este limitat la o jumătate din maximul special prevăzut pentru infracțiunea săvârșită. Deci, legiuitorul a lăsat la atitudinea instanței posibilitatea aplicării unei pedepse peste maximul special, prin adăugarea unui spor variabil în funcție de gravitatea pedepsei prevăzute de lege sau chiar înlocuirea pedepsei amenzii cu închisoarea[6, p.0437].

Concluzie. Deși legea nu prevede o agravare obligatorie a pedepsei, instanța care a constatat existența unor circumstanțe agravante și lipsa unor circumstanțe atenuante trebuie să dea eficiență agravantelor constatate. Pentru aceasta este suficient ca instanța să stabilească o pedeapsă către maximul special fără să fie necesară atingerea și depășirea acestuia.

Aplicarea unei pedepse superioară maximului special este posibilă numai dacă instanța apreciază că maximul special este neîndestulător. Această apreciere a instanței se poate întemeia fie pe greutatea specifică a unei circumstanțe agravante în determinarea gradului de pericol social sporit al faptei sau al făptuitorului (de exemplu, săvârșirea infracțiunii prin acte de cruzime deosebită sau prin folosirea unor mijloace de mare pericol public, cu posibilitatea unor urmări extrem de grave), fie pe numărul circumstanțelor agravante care trebuie apreciate laolaltă, stabilindu-se influența lor comună asupra gradului de pericol social al faptei[11].

Și în cazul în care datorită modului de săvârșire a infracțiunii instanța va reține în sarcina inculpatului mai multe circumstanțe agravante, stabilirea pedepsei se face după aceleași reguli, respectiv, în cazul închisorii se aplică o pedeapsă până la maximul ei special care, dacă nu este îndestu-

lător, poate fi sporită cu până la 5 ani, fără însă a se depăși o treime din acest maxim, iar, în cazul amenzii, de asemenea, se poate aplica un spor de până la jumătate din maximul acesteia.

Desigur, în aceste cazuri, pedeapsa aplicată va reflecta gradul de pericol social al faptei și pericolozitatea făptuitorului prin cuantumul sporului aplicat, având în vedere că, uneori, există legături, de ordin medical, între comportamentul antisocial al unor infractori – cu referire la comportamentul infracțional – și anumite trăsături ale persoanei ca: impulsivitatea, opoziția și scepticismul, prezente cu o frecvență mult mai mare în rândul infractorilor, ceea ce nu poate însă opera în favoarea acestor făptuitori, ci, mai degrabă, în defavoarea lor.

Consacrarea sistemului agravării facultative a pedepselor este în deplină concordanță cu principiul individualizării pedepsei. În primul rând, agravarea nu va avea loc decât atunci când ea se va dovedi necesară față de ansamblul împrejurărilor concrete. În al doilea rând, această agravare poate corespunde totdeauna gradului de pericol social al faptei și stării de pericolozitate a făptuitorului, prin limitele largi în care pedeapsa poate fi agravată. Legea permite, într-adevăr, aplicarea unei pedepse peste maximul special prevăzut pentru infracțiunea săvârșită. În felul acesta, circumstanțele agravante pot îndeplini un rol important în realizarea politicii penale.

Potrivit art. 24 din Codul penal al Republicii Moldova, persoana care a săvârșit o infracțiune în stare de ebrietate nu este liberată de răspunderea penală. Norma citată are în vedere starea de ebrietate obișnuită (simplă, fiziologică) în care a ajuns persoana ca efect al folosirii alcoolului, substanțelor narcotice sau toxice, ori a altor substanțe cu efect ebriant sau narcotizant. O astfel de stare de ebrietate, indiferent de gradul ei de gravitate, nu poate fi

considerată stare de iresponsabilitate, deoarece lipsește criteriul medical al ei (boala psihică cronică, tulburarea psihică temporară sau starea patologică, despre care se vorbește în art. 23).

Cauzele ebrietății, gradul și influența ei asupra săvârșirii infracțiunii trebuie stabilite, deoarece, conform art. 24 C.Pen. al Republicii Moldova, ele se iau în considerație la stabilirea pedepsei. Aceste dispoziții ale art. 24 C.Pen. al Republicii Moldova au importanță juridico-penală în practica judiciară. Astfel, săvârșirea infracțiunii în stare de ebrietate este o circumstanță care agravează pedeapsa făptuitorului [1, p.81]. În funcție de cauzele ebrietății și de influența ei asupra săvârșirii infracțiunii, instanța de judecată este în drept a nu o considera drept circumstanță agravantă (art. 77 C.Pen. al Republicii Moldova).

De obicei, starea de ebrietate se consideră de către instanțele judecătorești ca circumstanță agravantă în cazurile în care această stare a contribuit la săvârșirea infracțiunii de către cel ce a consumat alcool sau substanțe ebriante. Însă în cazul în care făptuitorul a ajuns la starea de ebrietate independent de voința sa (prin înșelăciune i se dă persoanei o băutură în care s-a introdus o substanță narcotică sau este con-

strâns să consume substanțe toxice etc.) sau starea de ebrietate nu se află în legătură cu infracțiunea, instanța de judecată poate să nu recunoască această stare ca circumstanță agravantă.

Astfel, **recomandările** noastre cu caracter de **lege ferenda** în CP al RM sunt următoarele:

Articolul 40³. Intoxicația

Nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de persoana care, în momentul comiterii acesteia, nu putea să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori nu putea să le controleze, din cauza intoxicării involuntare cu alcool sau cu alte substanțe psiho-active.

Va fi imputabilă intoxicarea voluntară cu alcool sau cu alte substanțe psiho-active, dacă infracțiunea comisă este diferită de cea pe care **autorul și-a propus-o, el va răspunde pentru o faptă din imprudență și nu pentru o infracțiune intenționată**, în măsura în care nu a prevăzut sau acceptat posibilitatea comiterii acesteia **la momentul provocării stării de iresponsabilitate**.

Articolul 134¹². Starea de ebrietate

(4) Starea de ebrietate poate fi: totală sau parțială, voluntară și involuntară.

Bibliografia utilizată:

1. Alexei Barbăneagră, *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, Ed. Centrul de drept al avocaților, Chișinău, 2003, pag. 81.
2. Constantin Bulai, „Manual de drept penal. Partea generală”, Edit. All, 1997, pag. 382.
3. Radion Cojocaru, Andrei Nastas, *Infracțiuni privind traficul de droguri în legislația penală a Republicii Moldova –*
4. Gheorghe Boboș, Gheorghe Vlădica-Rațiu, *Răspunderea, responsabilitatea și constrângerea în domeniul dreptului*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1996, pag. 146-148.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la circulația substanțelor narcotice, psihotropice și a precursorilor, nr. 382-XIV,

tendințe, clasificare și soluții de perspectivă. În: Revista Universul Juridic nr. 11 noiembrie 2021, România ISSN 2393-3445 p. 126.

- din 6 mai 1999, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 73-77/1999.
6. Matei Basarab, „Drept penal. Parte generală”, vol. I, Edit. Lumina Lex 1998, vol. II, pag. 394-437.
  7. Mihai Apetrei, Ilie Pascu, Cleopatra Driemer, *Cauze care înlătură caracterul penal al faptei*, Ed. Ecologică, București, 2001, pag. 196.
  8. Nastas Andrei, *Illegal Circulation of Drugs, Ethnobotanicals or Their Analogues for the Purpose of Alienation in Criminal Law of the Republic of Moldova* International, In the Conference on Transparency and Anti-Corruption April 07-08, 2022 in Dubai, United Arab Emirates. ISSN: 1307-6892, p. 71.
  9. Octavian Pop, *Cauzele care atenuează și agravează pedeapsa*, Ed. Scaiul, București, 2001, pag. 89.
  10. Stela Botnaru, Alina Șarga, Vladimir Grosu, Mariana Grama, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005, pag. 185-186.
  11. Ștefan Daneș, *Considerații în legătură cu circumstanțele agravante legale și judiciare*, în R.R.D. 11/1984 , în R.R.D. nr. 2/1982.
  12. Traian Dima, „Drept penal. Parte generală”, Edit. Lumina Lex, 2001, pag. 521.
  13. Tiberiu Duțu, *Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei și cauzele justificative*, Ed. Europolis, Constanța, 2007, pag. 163.
  14. Valentin Mirișan, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2004, pag. 154.
  15. Vintilă Dongoroz (coord.), *Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea generală*, Ed. Academiei, București, 1969, vol. I, vol. I, pag. 403.

DESPRE AUTORI

Constantin BUJOR,
doctorand, ULIM,
Inspector șef al Inspectoratului
teritorial București, România,
e-mail: bujorconstantin8@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9180-0457>

Alexandru MARIȚ
doctor în drept, profesor universitar,
Departamentul Drept,
Academia de Studii Economice din Moldova,
e-mail: alexmarit@mail.ru

CZU 343.6(478+498)

DOI 10.5281/zenodo.6641627

**CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ÎN CAZUL UCIDERII SOȚULUI, SOȚIEI,
UNEI RUDE APROPIATE SAU UNUI MEMBRU DE FAMILIE ÎN CODUL
PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA ȘI ÎN CEL AL ROMÂNIEI****Mihai MIZDRAN,**
*doctorand,***Alexandru MARIȚ,**
doctor în drept, profesor universitar

Împrejurărilor în care a fost săvârșită o faptă penală nu întotdeauna li s-a acordat importanța cuvenită. În diferite sisteme de drept acestea au fost și continuă să fie privite încă în funcție de interesul ce se dă noțiunii de infracțiune, de criteriile de stabilire a vinovăției și de scopurile urmărite pentru aplicarea pedepsei.

În sistemul nostru de drept penal infractorul nu este cercetat izolat de fapta săvârșită și invers. Trăsăturile subiective și cele obiective care caracterizează infracțiunea se influențează reciproc. Ceva mai mult pentru a se putea stabili cu mai multă certitudine gradul de pericol social pe care îl prezintă făptuitorul și fapta comisă trebuie avute în vedere nu numai trăsăturile care caracterizează în mod obligatoriu conținutul infracțiunii, dar și celelalte împrejurări anterioare, concomitente și posteroare săvârșirii faptei. De aceea o pedeapsă nu poate fi corect individualizată fără o analiză temeinică a împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea. Numai ținând seama de diversitatea acestor împrejurări se poate justifica de ce într-un caz a fost aplicată suspendarea condiționată a executării pedepsei, iar în altul nu a fost luată această măsură, de ce unui infractor i-a fost aplicată o pedeapsă și nu alta.

Unele împrejurări sunt prevăzute ca trăsături ce caracterizează însuși conținutul infracțiunii, de cele mai multe ori dând faptei forma agravată; altele sunt prevăzute de lege ca circumstanțe agravante; alte împrejurări pot fi considerate de instanță ca circumstanțe agravante. Practica judiciară și legea penală nu fac nicio deosebire între circumstanțele expres prevăzute de lege și împrejurările considerate ca atare de instanța judecătorească, sub aspectul consecințelor juridice.

Nu orice împrejurare va putea fi considerată circumstanță agravantă. Din multitudinea de împrejurări în care a fost săvârșită o infracțiune, vor putea constitui circumstanțe agravante numai cele care sunt în măsură să sporească simțitor gradul de pericol social al făptuitorului sau al faptei săvârșite.

Cuvinte-cheie: omor săvârșit asupra soțului, omor săvârșit asupra soției, omorul unei rude apropiate, omor comis asupra unui membru de familie, circumstanțele agravante, familii conflictuale, delincvență, devianță, criminalitate.

**AGGRAVATING CIRCUMSTANCES IN CASE OF MURDER OF A SPOUSE,
A CLOSE RELATIVE OR A FAMILY MEMBER IN THE CRIMINAL CODE OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA AND IN THAT OF ROMANIA****Mihai MIZDRAN,**
*PhD student,***Alexandru MARIȚ,**
PhD, University Professor

Circumstances in which a criminal offense has been committed have not always been given due weight. In various legal systems, they have been and continue to be viewed according to the interest given to the notion of crime, the criteria for establishing guilt and the aims pursued for the application of the punishment.

In our criminal law system, the offender is not investigated in isolation from the act committed and vice versa. The subjective and objective traits that characterize the crime influence each other. In order to establish with more certainty the degree of social danger posed by the perpetrator and the act committed, it is necessary to take into account not only the features that necessarily characterize the content of the crime, but also the other circumstances before, concomitant and after the crime. . That is why a punishment cannot be properly individualized without a thorough analysis of the circumstances in which the crime was committed. Only in view of the diversity of these circumstances can it be justified why in one case the conditional suspension of the execution of the sentence was applied, and in another this measure was not taken, why a punishment was applied to an offender and not another.

As has already been shown, some circumstances are provided as traits which characterize the very content of the offense, most often giving the deed an aggravated form; others are provided by law as aggravating circumstances; other circumstances may be considered by the court as aggravating circumstances. Judicial practice and criminal law do not distinguish between the circumstances expressly provided by law and the circumstances considered as such by the court, in terms of legal consequences.

Of course, not every circumstance can be considered an aggravating circumstance. From the multitude of circumstances in which a crime has been committed, only those that are able to significantly increase the degree of social danger of the perpetrator or of the committed deed will be able to constitute circumstances.

Key-words: murder of a husband, wife, murder of a close relative, murder of a family member, aggravating circumstances, conflicting families, delinquency, deviance, crime.

Introducere. Pentru a aprecia corect în ce măsură gradul de pericol social al făptuitorului și al faptei a fost influențat de o anumită împrejurare, aceasta nu va fi absolutizată și analizată izolat de celelalte trăsături și împrejurări care caracterizează persoana infractorului și infracțiunea.

Stabilindu-se că o împrejurare întrunește caracterul unei circumstanțe agravante, nu este posibil ca aceeași împrejurare, în cazul aceleiași infracțiuni, să constituie temei și pentru o altă circumstanță. De asemenea, dacă în cazul unei pluralități de infracțiuni, săvârșite de același inculpat se constată circumstanțe agravante, fie personale, fie privitoare la faptă, dar care sunt proprii numai unuia sau unora dintre infracțiuni, instanța va aplica circumstanța respectivă numai pentru aceasta sau aceste infracțiuni.

Din cele arătate rezultă că circumstanțele agravante au o importanță deose-

bită pentru realizarea individualizării judiciare a pedepsei.

Codul penal de la 1968 a adoptat și în ceea ce privește circumstanțele agravante sistemul enumerării în lege a anumitor împrejurări care contribuie la realizarea individualizării pedepsei. Legea consideră ca circumstanțe agravante numai acele împrejurări care influențau întotdeauna și în același sens asupra gradului de pericol social al faptei și al făptuitorului, și anume sporind gravitatea acestui pericol și relevând necesitatea aplicării unei pedepse mai severe. Instanța, constatând vreuna din aceste împrejurări, este obligată să o rețină ca circumstanță agravantă și să țină cont de ea la individualizarea pedepsei. De asemenea este dator să aprecieze în concret influența exercitată de circumstanța agravantă respectivă asupra săvârșirii faptei, dându-i eficiență în limitele prevăzute de lege.

Împrejurările care constituie circum-

stanțe agravante sunt enumerate limitativ în art. 75 al Codului penal român de la 1968. Enumerarea are caracter limitativ în sensul că numai aceste împrejurări dobândeau de la lege calificarea de circumstanțe agravante. Legea dă, însă, drept instanței de judecată de a reține și alte împrejurări ca circumstanțe agravante, atunci când consideră că acestea imprimă faptei un caracter grav.

Această calificare pe cale judiciară a altor împrejurări drept circumstanțe agravante este lăsată la aprecierea instanței, în aceasta constând și deosebirea dintre împrejurările pe care legea le-a calificat ca circumstanțe agravante – denumite și legale – și cele pe care instanța le poate reține ca fiind agravante – denumite și judecătorești.

Legiuitorul Codului penal român de la 1968 prevedea prin dispozițiile art. 75, aliniat 1, litera a-f, un număr de șapte împrejurări pe care le definește ca circumstanțe agravante, pornind de la constatarea că acestea reflectă totdeauna și în mod univoc o pericolozitate sporită a infractorului și impun necesitatea unei reacții mai energice în vederea reeducării lui.

Circumstanțele agravante legale se deosebesc de elementele circumstanțiale agravante denumite uneori, în mod greșit, circumstanțe legale sau speciale. În realitate acestea sunt elemente ale conținutului agravat sau calificat al multor infracțiuni și îndeplinesc funcția specifică unui element al infracțiunii. Dimpotrivă, circumstanțele agravante legale stau în afara conținutului și influențează dinafară asupra gradului de pericol social al faptei sau asupra pericolozității făptuitorului. De aceea, atunci când o circumstanță agravantă este prevăzută de lege ca element circumstanțial în conținutul infracțiunii, ea nu mai poate fi reținută ca circumstanță agravantă în caracterizarea aceleiași infracțiuni.

Metodele de cercetare. Pentru atin-

gerea scopului și îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la metoda analizei și cea a sintezei informației la temă, ambele fiind selectate din literatura de specialitate. De asemenea au fost folosite metodele: istorică, sistematică și cea juridică comparativă. Analiza practicii judiciare reprezentată de asemenea o sursă importantă pentru desfășurarea cercetării științifice în cazul în care **circumstanțiază agravant atât modalitatea normativă a omorului, cât și răspunderea penală** în general, anume **săvârșirea unei infracțiuni prin violență asupra persoanelor care au calitatea de soț sau rudă apropiată**, raportul dintre **noțiunile de soț sau rudă apropiată, ori membru de familie** fiind același.

În procesul de studiere au fost utilizate lucrările științifice ale savanților din România și Codul penal al României din 1968, precum și actual Cod penal al Republicii Moldova. Importanță la elaborarea acestei lucrări a avut baza normativă ce cuprinde actele legislative naționale: Constituția Republicii Moldova, Codul Familiei al Republicii Moldova.

Rezultate obținute și discuții. Așadar, caracterul judiciar și bivalent **al beției voluntare complete** rezulta din dispozițiile art. 49 alin. 2 din fostul Cod Pen.Român din 1968 și actualul Cod Pen.Român art. 29, potrivit căruia „starea de beție voluntară completă, produsă de alcool sau de alte substanțe, nu înlătură caracterul penal al faptei. Ea poate constitui, după caz, o circumstanță atenuantă sau agravantă”. **Beția voluntară completă** era atestată ca o **circumstanță judiciară, bivalentă**, pentru că deși unică, în raport de împrejurări poate avea fie caracter atenuant, fie caracter agravant.[10, p.33] Este circumstanță judiciară pentru că stabilirea ei este lăsată la aprecierea instanței judecătorești; de asemenea, este deschisă la eventuale propuneri de lege ferenda pentru legislația pena-

lă națională.

Potrivit art. 75, aliniat 1, litera a-f de la 1968 prevedea că sunt circumstanțe agravante legale următoarele:

– pluralitatea de făptuitori care au săvârșit împreună aceeași infracțiune (art. 75 aliniat 1, litera a Cod penal);

– fapta săvârșită prin acte de cruzime, prin violențe comise **asupra membrilor familiei** ori prin metode sau mijloace care prezintă pericol public (art. 75, aliniat 1, litera b Cod penal);

– săvârșirea unei infracțiuni de către un infractor major împreună cu un minor (art. 75, aliniat 1, litera c, Cod penal);

– trăsături legate de latura subiectivă a infracțiunii, și anume săvârșirea faptei din motive josnice (art. 75, aliniat 1, litera d Cod penal);

– când făptuitorul și-a provocat starea de beție cu scopul de a săvârși infracțiunea cu mai multă ușurință (art. 75, aliniat 1, litera e Cod penal);

– când infractorul a săvârșit fapta profitând de situația prilejuită de o calamitate (art. 75, aliniat 1, litera f Cod penal).

Infracțiunea de omor calificat era prevăzută de art. 174, art. 175 lit. c din Codul penal român din 1968, ca formă agravată a infracțiunii de omor simplu, unde se conțineau două modalități în ce privește elementul circumstanțial, și anume: **omorul săvârșit asupra „soțului” și omorul săvârșit asupra unei „rude apropiate”**. În ambele modalități împrejurarea agravantă specială constă în calitatea pe care o au, în mod reciproc, subiectul activ și subiectul pasiv al omorului[3, p.190].

Gravitatea omorului săvârșit în împrejurările ce constituie agravante speciale constă în aceea că, între „soți” precum și între „rude apropiate”, trebuie să existe raporturi de afecțiune, respect reciproc, sprijin moral și material. Or, omorul apare ca fiind odios atunci când făptuitorul încalcă

aceste raporturi speciale[8, p.133].

În opinia lui R. Cojocaru, consacrarea la art. 145 alin. (1) Cod penal al R. Moldova a noțiunii de omor, norma ar trebui să aibă următorul conținut normativ: „cauza-renta intenționată a morții altei persoane se pedepsește...”. Această propunere este argumentată, în general, prin faptul că legiuitorul diferențiază răspunderea penală pentru mai multe tipuri de omoruri și respectiv este necesară o noțiune generalizatoare a acestuia, care ar exprima trăsăturile generale, caracteristice și proprii fiecărui tip de omor. Dintre acestea, plecând de la abordările expuse mai sus, ar face parte caracterul intenționat al privării de viață și obiectul de atentare al omorului, ultima derivând din stipularea consecinței în dispoziția de incriminare[1, p. 213].

Sfera persoanelor subiect activ, respectiv subiect pasiv al infracțiunii de omor calificat cuprinde persoane care au o anumită calitate. Calitatea de „soț” în momentul săvârșirii infracțiunii este dată de existența căsătoriei legal încheiate, potrivit dispozițiilor art. 3 din Codul familiei. În literatura juridică s-a susținut[12, p.85] că despărțirea în fapt (separația soților) nu are consecințe cu privire la existența formei calificate a omorului. Instanțele de judecată au reținut agravanta specială menționată atât în situația în care soții conviețuiesc, cât și atunci când aceștia sunt despărțiți în fapt.

Calitatea de „rudă apropiată” în înțelesul expresiei reglementate de art. 149 alin. 1 Codul penal român din 1968 cuprindea: „ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin înfiere, potrivit legii, astfel de rude”. Sfera noțiunii de „rudă apropiată” este restrânsă și cuprinde persoanele enumerate limitativ, comparativ cu sfera mai largă a noțiunii de „rudenie”, astfel cum aceasta este definită în art. 45 din Codul familiei.

Textul art. 149 din Codul penal român din 1968 referitor la înțelesul expresiei „rude apropiate” nu distinge cu privire la împrejurarea dacă victima locuiește și gospodărește împreună sau separat cu făptuitorul. De aceea, instanțele de judecată au reținut că există infracțiunea de omor calificat atât în situația în care victima și inculpatul (rude apropiate) locuiesc și gospodăresc împreună, cât și atunci când locuiesc și gospodăresc separat.

Actualul cod penal român la art. 176 menționează că „Prin „membru de familie” se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceluia dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute de alin.(1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești”.

Prin articolul 1 pct. 1 din Legea nr. 197 din 13 noiembrie 2000 a României, pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal[5] a fost reformulat textul circumstanței agravante generale prevăzute de art. 75 lit. b. În actuala redactare a acestui text de lege, constituie circumstanță agravantă „săvârșirea infracțiunii prin acte de cruzime, **prin violențe asupra membrilor familiei** ori prin metode sau mijloace care prezintă pericolul public”. Noutatea din conținutul art. 75 lit. b din Codul penal o constituie faptul că, pe lângă împrejurările inițiale recunoscute drept circumstanțe agravante, a fost adăugată o nouă circumstanță cu același efect în planul răspunderii penale, respectiv, săvârșirea infracțiunii prin violențe asupra membrilor familiei[7], iar Codul penal al României a fost completat cu Titlul VIII „Înțelesul unor termeni sau

expresii în legea penală” din Codul penal, Partea generală, prin introducerea textului art. 149¹, având denumirea marginală „Membru de familie”. Potrivit acestei expresii, prin „membru de familie” se înțelege „soțul” sau „ruda apropiată”, dacă aceasta din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul[8, p.133-135].

Întrebarea care se pune este dacă în prezent, în urma modificării și completării Codului penal al României din 1968, se poate afirma că există o *cauză de dublă agravare a pedepsei* în cazul circumstanței agravante generale prevăzute în art. 75 alin. 1 lit. b, teza a II-a, în concurs cu forma calificată a infracțiunii de omor prevăzută de art. 174, art. 175 lit. c din Codul penal. În activitatea organelor judiciare au apărut astfel soluții divergente în cazul infracțiunii de omor calificat prevăzute de art. 174, 175 lit. c din Codul penal al României din 1968, atunci când subiectul activ și cel pasiv sunt membri de familie. Astfel, printr-un act de inculpare, un inculpat a fost trimis în judecată pentru comiterea infracțiunii de tentativă de omor calificat prevăzută de art. 20 raportat la art. 174, 175 lit. c din Codul penal al României din 1968, fără reținerea circumstanței agravante reglementată de art. 75 lit. b din Codul penal al României din 1968, în timp ce într-o speță soluționată de instanțe, având ca obiect tentativa la aceeași infracțiune, a fost reținută circumstanța agravantă sus-menționată. De precizat că, în ambele cazuri, inculpații și părțile vătămate aveau calitatea de rude apropiate în sensul legii penale, locuiau și gospodăreau împreună.

Într-o opinie[7, p.133] se consideră temeinice și legale soluțiile instanțelor de judecată care au statuat că infracțiunea de omor calificat comisă asupra soțului sau unei rude apropiate nu exclude, ci impune aplicarea circumstanței agravante în varianta săvârșirii infracțiunii prin violențe

asupra membrilor familiei, atunci când sunt întrunite condițiile strict și limitativ prevăzute de lege. Pentru justificarea punctului de vedere exprimat, s-a pornit de la constatarea că sintagma „soț sau rudă apropiată” nu are același conținut cu cea de „membru de familie”.

În raport cu latura subiectivă a violenței în familie, aceasta presupune existența doar a intenției în raport cu prejudiciile cauzate, *adversum* nu este compatibilă cu esența juridică a violenței[2, p.171].

Calitatea de soți o au persoanele de sex opus, aceasta fiind dobândită prin actul juridic civil al căsătoriei, iar rude apropiate, în accepțiunea art. 149 din Codul penal al României din 1968, sunt ascendenții, descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin înfiere, potrivit legii, astfel de rude.

Noțiunea de membru de familie este explicată în articolul 149¹ din Codul penal al României din 1968 completat[5], conform căruia această sintagmă desemnează soțul sau ruda apropiată dacă cea din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul. Din interpretarea prevederilor art. 149¹ al Codului penal al României din 1968 completat, rezulta că făptuitorul și partea vătămată a unei infracțiuni au calitatea de membri de familie atunci când sunt întrunite trei condiții, și anume:

– sunt soți sau rude apropiate în sensul art. 149 din Codul penal al României din 1968;

– locuiesc împreună, ceea ce presupune că ocupă aceeași cameră, încăpere, apartament etc. și folosesc anexele comune;

– se gospodăresc împreună, adică participă în comun la efectuarea unor activități specifice relațiilor sociale familiale, cum ar fi plata datoriilor, folosirea în comun a beneficiilor, executarea lucrărilor pentru conservarea bunurilor și altele.

Cele trei cerințe – acelea ca făptuito-

rul și partea vătămată să fie soți sau rude apropiate, să locuiască și să gospodărească împreună – trebuie îndeplinite în mod cumulativ. În lipsa oricărei condiții dintre cele prevăzute de art. 149¹ din Codul penal al României din 1968 completat ulterior, subiectul activ și cel pasiv al infracțiunii nu au calitatea de membru de familie. De exemplu, dacă inculpatul și partea vătămată sunt soți, dar nu locuiesc împreună (fiind despărțiți în fapt), circumstanța agravantă la care ne referim nu este aplicabilă, deoarece nu sunt membri de familie în sensul legii penale.

Față de aceste argumente, s-a susținut că infracțiunea de omor calificat prevăzută de art. 174, 175 lit. c din Codul penal al României din 1968, cât și tentativa la aceasta, exista atunci când inculpatul este soț sau rudă apropiată cu partea vătămată, ***fără a fi necesar să locuiască și să gospodărească împreună***. Dimpotrivă, fosta agravantă care era reglementată de art. 75 lit. b din Codul penal al României din 1968 în varianta „***săvârșirea infracțiunii prin violențe asupra membrilor familiei***” subzistă ori de câte ori subiectul activ și cel pasiv au calitatea de soți sau de rude apropiate, dar se găsesc și în situația de a locui și de a gospodări împreună. Cele două texte de lege – art. 175 lit. c și art. 75 lit. b din Codul penal al României din 1968 – ***nu aveau deci un conținut identic***, astfel încât prin reținerea lor simultană în cazul săvârșirii unei fapte de acest gen, ***nu se realizează astfel o dublă incriminare și sancționare***.

Așadar, rațiunea instituirii circumstanței agravante care era prevăzută la art. 75 lit. b din Codul penal al României din 1968, o constituia deci voința legiuitorului de a da posibilitatea instanțelor de judecată ***să sancționeze mai sever pe agresorul care comite acte de violență împotriva soțului sau rudei apropiate, care se găsesc și în situația de a locui și de a gospo-***

dări împreună. În acest mod se realizează o **protecție mai eficientă a relațiilor sociale referitoare la solidaritatea membrilor familiei** în sensul legii penale, a **spiritului de conlucrare și de întraajutorare care trebuie să le guverneze.** Față de cele expuse, s-a susținut că încadrarea juridică a unei fapte în prevederile art. 174, 175 lit. c din Codul penal al României din 1968 nu excludea, ci, dimpotrivă, impunea și aplicarea art. 75 lit. b din Codul penal al României din 1968, dacă sunt îndeplinite criteriile prevăzute de art. 149 și 149¹ din același Cod penal[7, p.133].

Într-o altă opinie[11, p. 134], se vine în completarea opiniei de mai sus. Astfel, se consideră că circumstanța agravantă prevăzută de art. 77 lit. b) săvârșirea infracțiunii prin cruzimi sau supunerea victimei la tratamente degradante, C.Pen actual, se va aplica în toate cazurile infracțiunilor de violență de s-ar presupune săvârșite asupra membrilor de familie (s.n.). Deci **textul nou legal nu face nicio distincție între diferitele categorii de membri de familie**, fie că aceștia sunt soți, fie rude apropiate (cu condiția ca aceștia din urmă – rudele apropiate – să locuiască și să gospodărească împreună cu făptuitorul).

Omorul este o infracțiune săvârșită prin violență (cea mai gravă dintre infracțiunile săvârșite prin violență), deci sunt aplicabile prevederile art. 77 lit. b) C.Pen actual, atunci când victimele sunt „membri de familie”. Este evident că noțiunea de „membru de familie” este diferită de noțiunea de „rude apropiate”, dar există și puncte de concordanță (coincidență), pentru că art. 176 C.Pen, (1) Prin „membru de familie” se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceluia dintre soți sau dintre părinți și copii, în

cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute de alin.(1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești. Definind noțiunea de „membru de familie”, se include în ea și noțiunea de „rude apropiate”.

Or, conform Codului penal al României din 1968 se aprecia că nu toate rudele apropiate, „*ci numai acelea care locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul*”, altfel n-ar mai fi existat nicio diferențiere între rudele apropiate, ci ar fi incluse toate aceste rude definite de art. 149 C.Penal al României din 1968, adică ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, persoanele devenite, prin înfiere, rude, indiferent că acestea ar locui sau nu și ar gospodări sau nu cu făptuitorul. Însă aceste texte legale, deși clare, au dat totuși naștere la soluții neunitare ale organelor judiciare, unele dintre ele rezolvând cauze de tentative de omor, propunând sau, după caz, aplicând circumstanța agravantă prevăzută de art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968, altele nereținând-o. În opinia anterior prezentată, încercându-se o lămurire a acestei situații, se apreciază că în cazul când inculpatul și partea vătămată sunt soți, dar nu locuiesc împreună (fiind despărțiți în fapt), nu este aplicabilă circumstanța agravantă prevăzută de art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968. Acest raționament este o ilustrare a ceea ce în logică se numește *ignoratio elenchi*, adică o concluzie greșită determinată de pornirea de la o premisă greșită. Într-adevăr, dacă s-ar fi citit cu atenție textul art. 149¹ C.Pen al României din 1968, s-ar fi observat că în ceea ce privește condiția „locuirii și gospodăririi împreună” nu este cerută pentru soți, ci numai pentru „rudele apropiate” (altele decât soții), folosindu-se expresia „dacă acestea din urmă (rudele apropiate) locuiesc și gospodăresc

împreună cu făptuitorul. Deci, este indiferent că soții locuiesc sau nu împreună, iar dacă împotriva victimei (soț) s-a comis o infracțiune prin violență este aplicabilă agravanta prevăzută de art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968.

Considerațiile și concluziile formulate în cele două puncte de vedere prezentate anterior, concordante cu soluții de caz ale practicii judiciare, implicațiile teoretice și mai ales practice ale acestora au determinat reluarea discuției referitoare la posibilitatea reținerii vreunei circumstanțe agravante generale, reglementate de art. 77 din noul C.Pen al României, în cazul infracțiunii de omor calificat, prevăzute și pedepsite de art. 187 C.Pen al României.

Suștinându-se teza posibilității aplicării ipotezei circumstanței agravante generale, **care nu mai este** (s.n.) prevăzută de art. 77 C.Pen noul al României (**comis asupra unui membru de familie**), în cazul infracțiunii de omor calificat, prevăzute și pedepsite de art. 187 C.Pen noul al României (unde nu mai este reglementată (s.n.) uciderea **soțului sau a unei rude apropiate**), autorii citați[7, p.133] au argumentat în esență că:

– fosta infracțiune de omor calificat prevăzută și pedepsită de art. 175 lit. c., C.Pen al României din 1968 – săvârșirea faptei de ucidere a **soțului sau a unei rude apropiate** – nu excludea, ci impunea aplicarea circumstanței agravante generale, care era reglementată prin aplicarea fostelor prevederi ale art. 75 lit. b., C.Pen al României din 1968, în teza săvârșirii infracțiunii prin **violente asupra membrilor familiei**;

– cele două texte de lege care erau reglementate la art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968 și art. 175 lit. c C.Pen al României din 1968, **nu erau identice**, astfel încât, prin aplicarea lor în același caz, **nu se realiza deci o dublă agravare a răspunderii penale**.

Circumstanța agravantă care era prevăzută de art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968 era incidentă, și deci se va aplica în cazul tuturor infracțiunilor de **violență săvârșite asupra membrilor de familie. Omorul fiind cea mai gravă infracțiune săvârșită prin violență** impune după părerea noastră și la ora actuală aplicarea circumstanței agravante prevăzute de art. 77 C.Pen actual al României, atunci când **a fost comis asupra unui membru de familie**.

Problema de drept, de principiu – adusă în discuție prin punctele de vedere doctrinare exprimate – aceea a raportului dintre **circumstanțele generale legale de agravare** a răspunderii penale și cele speciale, constituite de aceeași împrejurare – nu este deloc inedită, așa cum s-a afirmat, ea fiind repetat examinată și soluționată deopotrivă jurisprudențial și doctrinar[4, p.145]. Ineditul determinat de modificarea prevederilor art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968 și raportarea agravantei săvârșirii infracțiunii prin **violență asupra membrilor familiei** la aceea de **omor calificat** prevăzută și pedepsită de art. 175 lit. c C.Pen al României din 1968, este anihilat din moment ce el se **circumscrie unor abordări și soluționări de principiu, preexistente, care trebuie avute în vedere și luate în considerare cu atât mai mult cu cât sunt opuse celor aduse în discuție**.

La prevederea **Săvârșirea infracțiunii prin acte de cruzime ori prin metode sau mijloace care prezintă pericol public a fost adăugată aceea a comiterii infracțiunii prin violențe asupra membrilor familiei. Au fost grupate astfel în aceleași prevederi legale trei împrejurări distincte care constituie circumstanțe agravante legale generale, cu aceleași efecte în planul răspunderii penale**.

Legiuitorul a instituit **o circumstanță agravantă legală generală**, constând în săvârșirea infracțiunii prin **violente asu-**

pra membrilor familiei, în care atât subiectul *activ*, cât și cel *pasiv*, sunt *membrii aceleiași familii*. *Violența*, faptele, *actele de violență*, *săvârșite asupra membrilor familiei*, pe lângă *lezarea integrității corporale ori sănătății* acestora, pot afecta, periclita însăși existența acesteia, determinând nu rareori destrămarea ei. Efectele indiscutabil și profund dăunătoare ale *violentei între membrii familiei* – atât pentru aceștia, cât și pentru societate în ansamblul ei –, ca și recrudescența unor asemenea *acte de violență* au impus *prevenirea și combaterea acesteia prin mijloacele proprii legii penale*.

Prevederea în cadrul și în fostele limite ale art. 75 alin. 1 lit. b C.Pen al României din 1968 și *a circumstanței de agravare a răspunderii penale în cazul săvârșirii infracțiunii prin violențe asupra membrilor familiei* răspunde nevoii sociale majore de apărare, mai fermă, mai eficientă a ei împotriva *stărilor de pericol create prin acestea*.

Omorul calificat săvârșit asupra soțului sau a unei rude apropiate constituie, indiscutabil, cea mai gravă infracțiune care se săvârșește prin violență, pe care o implică necesarmente împotriva *unui membru al familiei*. Omorul astfel calificat absoarbe încorporând în conținutul său constitutiv *actele de violență săvârșite împotriva soțului sau unei rude apropiate* și care, izolate de acesta și de modalitățile calificate ale altor infracțiuni, *constituie agravanta generală prevăzută* de art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968: *violentele exercitate împotriva soțului sau a unei rude apropiate, cu calificarea omorului astfel săvârșit, constituie circumstanță specială de calificare a acestuia, pierzându-și statutul de circumstanță legală agravantă generală*[4, p.145].

Într-adevăr, așa cum s-a susținut, cele două texte de lege, art. 175 lit. c al României

ei din 1968 și art. 75 lit. b C.Pen al României din 1968, *nu aveau deci un conținut identic*. Nici nu putea fi altfel din moment ce primul incrimina *omorul calificat*, iar cel de-al doilea stabilea *o circumstanță agravantă legală generală*. Dacă ar fi avut un conținut identic, unul dintre textele de lege în discuție ar fi fost inutil și trebuia înlăturat.

Concluzii. Așadar, împrejurarea care *circumstanțiază agravant atât modalitatea normativă a omorului*, cât și în general *răspunderea penală*, este aceeași, anume *săvârșirea unei infracțiuni prin violență asupra persoanelor care au calitatea de soț sau rudă apropiată*.

Conform actualului C.Pen al României la art. 176 „Membru de familie (1), prin „membru de familie” se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelor dinte soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute de alin.(1) lit.a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele fi-rești”.

Calitatea de *membru al familiei* impusă de prevederile art. 176 al actualului C.Pen al României este condiționată de aceea de *soț sau rudă apropiată*, care califică nu numai *subiecții – activ și pasiv* –, prin „membru de familie” se înțelege soțul sau ruda apropiată, dacă aceasta din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul.

Raportul dintre *noțiunile de soț sau rudă apropiată* ar fi după noi util de reintrodus la art. 187 *Omorul calificat* al actualului C.Pen al României care condiționează calificarea omorului de către un *membrul*

de familie, care este și *o circumstanțiază agravantă generală de infracțiunile săvârșite prin violență, este unul de la întreg la parte*, cea de-a doua fiind conținută în mod necesar de prima. În reglementarea și definirea legii, **membrul de familie nu poate fi decât soțul sau ruda apropiată, cu condiția specifică acesteia din urmă, nu și soțului**, cum s-a susținut [7, p.133], **de a locui și gospodări împreună cu făptuitorul (s.n.)**.

Condiția de a locui și gospodări împreună cu făptuitorul, **impusă numai rudelor apropiate, pentru a fi socotită membru de familie, nu înlătură, din punctul de vedere și limitele care interesează problema în discuție, caracterul unic al împrejurării care circumstanțiază în sens agravant infracțiunile săvârșite prin violență** asupra unei persoane care are un asemenea statut.

Astfel **aceeași împrejurare** apare așadar atât ca **circumstanță generală de agravare** ce va trebui după noi reintrodusă (s.n.) la art. 77 C.Pen al României actual, cât și ca una specială definitorie pentru omorul calificat care necesită a fi introdusă și prevăzută și pedepsită din nou la art. 186 a actualului C.Pen al României, astfel încât, logic și legal, nu poate agrava de două ori răspunderea penală pentru uciderea soțului sau a rudei apropiate, în măsura în care aceasta din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul.

În doctrina Republicii Moldova s-a exprimat opinia că victima violenței în familie posedă un statut special în raport cu subiectul infracțiunii, prin relații de rudenie sau alte relații de familie și căreia în urma săvârșirii infracțiunii îi este cauzat prejudiciu fizic, material sau moral [6, p.126].

După noi, ar fi fericită **propunerea de lege ferenda** pentru art. 186 C.Pen al României formula inspirată din C.Pen al RM, și anume de la articolul 145 Omorul

intenționat lit. „e¹): asupra unui membru de familie”, eventual la litera „i” a art. 187 C.Pen actual al României i¹): **asupra unui membru de familie**.

În acest caz **împrejurarea** agravantă generală și specială **este aceeași**, în ambele situații, atât victima, cât și făptuitorul, având calitatea de soț. Termenul de „soț” are un conținut și un înțeles identic întrucât în niciunul din cele două texte de lege nu este prevăzută o condiție cu privire la locuința comună sau separată, la modul de gospodărire, aceștia putând fi atât împreună, cât și despărțiți, în fapt. Așa după cum s-a afirmat în literatura juridică, domiciliul comun nu este de esența căsătoriei. Pentru motive temeinice, soții se pot înțelege să aibă fiecare domiciliu separat, iar această împrejurare nu afectează existența căsătoriei.

În literatura juridică [12, p.85] s-a susținut că **o împrejurare determinată dacă face parte, ca element circumstanțial agravant, din conținutul infracțiunii calificate, nu poate fi reținută, în același timp, și sub forma unei circumstanțe agravante generale**. În această situație, se aplică regula conform căreia agravanta specială primează și exclude agravanta generală deoarece nu este legal și echitabil ca o împrejurare unică să determine mai multe agravări ale aceleiași pedepse.

Examinând și soluționând problema concursului între două agravante legale, una generală și alta specială, constituite de aceeași împrejurare, practica judiciară a statuat în mod constant că prevederea despre **săvârșirea infracțiunii prin acte de cruzime** nu poate fi aplicată în cazul infracțiunii de omor deosebit de grav [4, p. 145] și în cazurile referitoare la aplicarea circumstanței agravante legale generale, a **infracțiunii săvârșite prin violențe, împotriva unui membru al familiei**.

În același sens, al **omorului săvârșit**

asupra soțului sau unei rude apropiate, s-au exprimat și alte opinii [8, p.135]. Astfel, pentru a răspunde la întrebarea dacă există ***o cauză de dublă agravare***, s-a pornit de la analiza separată a aplicării circumstanței agravante generale în funcție de cele două modalități ale elementului circumstanțial al infracțiunii de omor calificat prevăzute de Codul penal român.

La ***omorul săvârșit asupra unei „rude apropiate”***, sintagma „rude apropiate”, care era conținută în textul art. 175 lit. c C.Pen al României din 1968, a cuprins persoanele enumerate limitativ în art. 149 C.Pen, ***indiferent dacă locuiesc și gospodăresc împreună ori separat cu făptuitorul***. Ulterior, în Codul penal a fost introdus textul art. 149¹, pentru reglementarea expresiei „membru de familie”, pe care era de regăsit doar în textul art. 75 alin. 1 lit. b, teza a II-a, C.Pen al României din 1968 ca circumstanță agravantă generală, cuprinzând o parte din ***„rudele apropiate”, și anume pe acelea care locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul***.

A fost golită parțial de conținut sintagma „rude apropiate” din textul art. 175 lit. c C.Pen adoptat în anul 1968, cu înțelesul expresiei reglementate în art. 149 C.Pen, în sensul că nu mai cuprinde persoanele având aceeași calitate și care locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul, rămânând numai persoanele care locuiesc și gospodăresc separat, ipoteză în care ar fi aplicabilă circumstanța agravantă generală prevăzută de art. 75 alin. 2 lit. b, teza a II-a C.Pen al României din 1968, în concurs cu agravanta specială menționată. În cele ce urmează [8, p.135]

se apreciază că expresia „rude apropiate” reglementată de legiuitor în Codul penal adoptat în anul 1968 își păstrează aceeași semnificație și limite în textul art. 175 lit. c, adoptat în anul 1968, raportat la art. 149 adoptat în anul 1968 din Codul pe-

nal și după introducerea expresiei „membru de familie”.

Potrivit prevederilor art. 149¹ C.Pen adoptat în anul 1968, noțiunea de „membru de familie” cuprinde numai o parte din persoanele care au calitatea de „rude apropiate”, și anume persoanele care locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul, având deci o sferă redusă. Aceasta nu înseamnă că textul art. 149 C.Pen al României din 1968 în care este reglementată expresia „rude apropiate” ar fi suferit modificări în sensul restrângerii înțelesului numai la persoanele având această calitate, dar ***care nu locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul***.

Cu toate că în viziunea noastră ar fi inspirativ articolul 133¹: „Prin membru de familie se înțelege:

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj)”. **O propunere de lege ferenda** ar fi fericită, după noi (s.n.), pentru art. 176 – membru de familie din c C.Pen actual al României formula inspirată din C.Pen al RM.

Astfel după noi (s.n.), eventual în rezultatul acestor reglementări care dacă vor urma a fi introduse, sintagma „rude apropiate” ca modalitate a elementului circumstanțial special potrivit art. 176 C.Pen actual al României, își păstrează înțelesul dat de expresia „rude apropiate” reglementată de art. 149 C.Pen al României din 1968 și cuprinde toate acele persoane enumerate limitativ, indiferent dacă locuiesc și gospo-

dăresc împreună sau separat cu făptuitorul. Așadar, nu este vorba de o interpretare extensivă din fostul art. 149 C.Pen privind noțiunea de „rude apropiate”, ci de o interpretare logică, de aplicare a adagiului *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* (unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă), generalitatea unui text de lege având ca efect generalitatea aplicării lui.

Iar eventuala circumstanță agravantă generală care era prevăzută de art. 75 alin. 1 lit. b, teza a II-a C.Pen al României din 1968 își pierde autonomia căci este absorbită în circumstanța agravantă specială prevăzută de art. 176 lit. c C.Pen, având o sferă mai largă, astfel că nu vor fi aplicate cumulativ deoarece s-ar dubla agravarea pedepsei.

Este adevărat ca legiuitorul a dorit să agraveze pedeapsa în cazul făptuitorilor care au calitatea de „membru de familie”.

Această circumstanță agravantă generală poate fi aplicată, de exemplu, în cazul infracțiunilor de vătămare corporală gravă prevăzută de art. 191 C.Pen, loviri sau vătămări cauzatoare de moarte prevăzute de art. 193 C.Pen, însă nu și în cazul infracțiunii de omor calificat, prevăzută de art. 186, și eventual art. 187 C.Pen actual al României, deoarece constituie o modalitate a elementului circumstanțial special și este cuprinsă în sfera noțiunii de „rude apropiate”.

În concluzie, în cazul infracțiunii de omor calificat, prevăzute de art. 187 C.Pen actual al României, comise asupra soțului sau unei rude apropiate, nu se va aplica circumstanța agravantă generală prevăzută, atunci când victima și făptuitorul au calitatea de soți sau de rudă apropiată, chiar dacă aceasta din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul, deoarece ar avea drept consecință dubla agravare a pedepsei.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cojocaru Radion, *Unele contribuții la clarificarea conceptului de omor* În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova, 2006, p. 213
2. Corcea N., Nastas A. *Reflecții privind răspunderea penală pentru faptele de violență în familie (alin.(1), art.201¹ Cod penal al Republicii Moldova)*. În: STUDII ȘI CERCETĂRI JURIDICE, Culegere de lucrări științifice de specialitate. Partea 1/2020. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Chișinău 2020, p.165-180. ISBN 978-9975-3201-2-2. p.171
3. Dongoroz Vintilă (coord.), „Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea specială”, Ed. Academiei, București, 1971, vol. III, pag. 190.
4. Diaconescu Horia, „Din nou cu privire la posibilitatea reținerii circumstanței agravante generale, reglementată de art. 75 lit. b din Codul Penal, în cazul infracțiunii de omor calificat, prevăzută și pedepsită de art. 175 lit. c din Codul Penal” în Dreptul nr. 12/2003, pag. 142-145.
5. Introdus prin art. 1 pct. 4 din Legea nr. 197 din 13 noiembrie 2000. Legea nr. 197 din 13 noiembrie 2000 a României, pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal.
6. Nastas A., Corcea N. *Subiectul și victima infracțiunii de violență în familie: abordare corelativă* În: Conferința științifico-practică națională „Reabilitarea victi-

- melor infracțiunii” dedicată aniversării a 75 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova, 2022. ISBN 978-9975-159-02-9. p.126
7. Niculeanu Costel, „Posibilitatea reținerii circumstanței agravante generale reglementată de art. 75 lit. b în cazul infracțiunii de omor calificat prevăzută de art. 175 lit. c din Codul Penal (I)” în Dreptul nr. 11/2002, pag. 132-133.
  8. Popa Adrian Valeriu, „Considerații în legătură cu incidența circumstanței agravante generale reglementate de art. 75 alin. 1 lit. b teza a II-a, asupra infracțiunii de omor calificat, prevăzută de art. 174, art. 175 lit. c din Codul Penal” în Dreptul nr. 5/2003, pag. 133-135.
  9. Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 568 din 15 noiembrie 2000.
  10. Ștefan Daneș, Considerații în legătură cu circumstanțele agravante legale și judiciare, în R.R.D. 11/1984, pag. 33.
  11. Turianu Corneliu, „Posibilitatea reținerii circumstanței agravante generale reglementată de art. 75 lit. b în cazul infracțiunii de omor calificat prevăzută de art. 175 lit. c din Codul Penal (I)” în Dreptul nr. 11/1002, pag. 134.
  12. Vasiliu Teodor, Antoniu George (coord.), „Codul Penal al României. Comentat și adnotat”, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1972-1977, pag. 85.

DESPRE AUTORI

Mihai MIZDRAN,
doctorand, ULIM,
șef al Corpului de Control al Inspecției Muncii,
Ministerul muncii și justiției sociale
a României
e-mail: mmizdranmihaita@gmail.com
<https://orcid.org/000000021754603X>

Alexandru MARIȚ
doctor în drept, profesor universitar,
Departamentul Drept,
Academia de Studii Economice din Moldova,
e-mail: alexmarit@mail.ru

CZU 343.32

DOI 10.5281/zenodo.6641639

**DELIMITAREA DIVULGĂRII SECRETULUI DE STAT DE INFRAȚIUNEA
PRIVIND PIERDEREA DOCUMENTELOR CE CONȚIN SECRETE DE STAT**

Alexandru GAINA,
doctorand,

În procesul efectuării analizei juridico-penale complete a faptei, este important ca infracțiunea examinată să fie delimitată de alte infracțiuni similare, și nu doar să fie efectuată descrierea elementelor structurale ale componenței de infracțiune.

Totodată, problema delimitării componențelor de infracțiune de alte fapte asemănătoare este una importantă atât pentru aspectele teoretice, cât și pentru practica judiciară în acest domeniu.

Aplicarea corectă a normei juridico-penale ce reglementează o faptă prejudiciabilă, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală, presupune, în mod firesc, și efectuarea unui studiu comparat ale altor tipuri de infracțiuni cu componențe asemănătoare.

În prezentul articol a fost efectuată delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat, infracțiuni care ar avea unele elemente obiective și subiective, aparent asemănătoare.

Cuvinte cheie: secret de stat, divulgarea secretului de stat, pierderea documentelor, prejudiciu, urmări grave, interesele statului, siguranța națională, apărarea țării.

DELIMITATION OF INFRACTION ON THE DISCLOSURE OF STATE CLASSIFIED INFORMATION ON THE CRIME OF LOSS DOCUMENTS CONTAINING STATE SECRETS

Alexandru GAINA,
PhD student

In the process of carrying out the complete legal-criminal analysis of the deed, it is important that the examined crime be delimited by other similar crimes, but not only the description of the structural elements of the crime composition.

At the same time, the problem of delimiting the components of the crime from other similar facts is an important one both for the theoretical aspects and for the judicial practice in this field.

The correct application of the juridical-criminal norm that regulates a prejudicial deed, committed with guilt and provided by the criminal law, naturally presupposes the performance of a comparative study of other types of crimes with similar components.

This article has been used to delimit the disclosure of state secrets from the crime of loss of documents containing state secrets, crimes that would have some objective and subjective elements, apparently similar.

Keywords: state classified information, disclosure of state classified information, loss of documents, damage, serious consequences, state interests, national security, defense of the country.

Introducere. Prevederile constituționale ale Republicii Moldova statuează că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit, iar autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Suplimentar, prevederile aceluiași articol stipulează că dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională [2].

Reieșind din cele menționate, legiuitorul sugerează despre eventualul pericol, în cazul în care unele informații, care nu pot fi prezentate accesului liber, fiind divulgate sau pierdute, pot fi folosite în detrimentul măsurilor de protecție a cetățenilor sau în dauna intereselor legitime și/sau securității Republicii Moldova.

Prin urmare, legiuitorul, în scopul protejării informațiilor ce constituie secret de stat, incriminează divulgarea unor astfel de informații în legislația penală a RM.

Având în vedere faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat, specificată la art. 344 CP al RM, din punctul de vedere al elementelor obiective și subiective ar avea la prima vedere unele semne înrudite sau asemănătoare cu alte tipuri de infracțiuni comise contra autorităților publice și a securității de stat (de exemplu, *trădare de Patrie* (art. 337 CP RM), *spionaj* (art. 338 CP RM) sau *pierderea documentelor ce conțin secrete de stat* (art. 345 CP RM), este necesară o abordare atentă și corectă a tuturor particularităților specifice ale fiecărei infracțiuni în parte [10].

Așadar, delimitarea infracțiunii privind divulgarea secretului de stat al RM de alte infracțiuni similare urmează a fi efectuată prin prisma analizei comparative a semnelor obiective și subiective.

Metode și materiale aplicate. La

elaborarea prezentului articol a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, în vederea realizării scopului scontat, în prezenta lucrare științifică au fost utilizate următoarele metode: metoda logică, bazată pe analiza inductivă și deductivă, precum și metoda comparativă.

Rezultate obținute și discuții. Reieșind din dispozițiile art. 344 din Codul penal al RM, *divulgarea secretului de stat* se realizează prin acțiuni de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

În același timp, prevederile art. 345 din CP al RM incriminează pierderea documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredințate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menționate și a cauzat urmări grave [2].

Potrivit literaturii de specialitate autohtone, dispoziția art. 344 CP (*precum și art. 345*) este de blanchetă, de aceea, pentru a stabili care informație constituie secret de stat, trebuie consultate prevederile legii Republicii Moldova cu privire la secretul de stat [9, p. 425].

Astfel, înainte de a purcede la delimitarea infracțiunilor de divulgare a secretului de stat de pierderea documentelor ce conțin secrete de stat, considerăm oportun să ne referim, mai întâi de toate, la definirea termenilor utilizați în conținutul articolelor nominalizate supra din legea penală a RM.

Așadar, referindu-ne la semnificația termenului *secret*, potrivit dicționarului limbii române, acesta este definit astfel: ceva ce este ținut ascuns, care rămâne ne-

cunoscut, confidențial, ceea ce nu se știe, nu se cunoaște (de nimeni), ceea ce este tănu- it și nu trebuie spus nimănui, iar *secretul de stat* – document sau date privitoare la pro- blemele fundamentale ale vieții politice, economice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită penal [7].

În *accepțiunea prevederilor Legii nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008, secretul de stat constituie informații protejate de stat în domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului, asigurării ordinii de drept și activității autorităților publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor și/sau securității Republicii Moldova.*

Totodată, prevederile legii redau și definiția purtătorilor materiali de informa- ții atribuite la secret de stat, care constituie *obiecte materiale, inclusiv câmpuri fizice, în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simbo- luri, imagini, semnale, soluții tehnice, proce- se etc.* [3].

Relevant este că, în conformitate cu prevederile legislației române, întâlnim o re- dare mai laconică a *secretului de stat*, care, în corespundere cu art. 15 din Legea nr. 182 din 12.04.2002 *privind protecția informațiilor clasificate* a României, constituie „*informațiile care privesc securitatea națională, prin a că- ror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării*” [8].

Referindu-ne la definirea *divulgării secretului de stat*, în literatura de specialita- te întâlnim o pluralitate de definiții în acest sens, însă, în marea majoritatea cazurilor, autorii utilizează unele elemente conceptu- ale comune, cum ar fi: transmiterea ilegală, comunicarea persoanelor neautorizate, da- rea publicității a informațiilor secrete, etc.

Potrivit opiniei autorului Constantin Gurschi, *a divulga* înseamnă a comunica, a da în vileag prin orice mijloace unei sau

unor persoane ce nu sunt în drept să afle, să cunoască informații (date, documente) se- crete. Pentru existența divulgării este nece- sar ca aceasta să fie efectuată în așa fel, încât persoana căreia i se fac comunicările să ia în mod efectiv cunoștință de ele. Dacă făp- tuitorul s-a referit la informații (date, docu- mente) false sau inexistente, infracțiunea de divulgare, dată fiind lipsa elementului mate- rial, nu există. Infracțiunea va exista dacă a avut loc divulgarea parțială a informațiilor (datelor, documentelor) [11, p. 553].

În același timp, autorul S. Diacov este de părere că prin *divulgare* se subînțelege transmiterea ilegală a informațiilor care constituie secret de stat și, prin urmare, au devenit proprietatea persoanelor ne- autorizate. Prin persoane neautorizate se prezumă orice persoană, care în virtutea activităților desfășurate sau calității de ser- viciu deținute nu are acces la informațiile, care i-au devenit cunoscute [12, p. 34-35].

Potrivit opiniei autorului A. Barbă- neagră, *divulgarea secretului de stat* în- seamnă darea publicității a unor atare date, din cauza cărui fapt ele devin cunos- cute persoanelor care, conform caracteru- lui activității desfășurate sau atribuțiilor de serviciu, nu au acces la ele [13, p. 733].

Infracțiunea privind *pierderea do- cumentelor ce conțin secrete de stat* se regăsește în Partea Specială a Codului penal al RM, și anume la Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*”.

Astfel, *obiectul juridic generic*, ca și în cazul infracțiunii de *divulgare a secretului de stat* constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat.

În acord cu lit. a) alin. (3) art. 4 al Legii cu privire la secret de stat, sistemul național de protecție a secretului de stat este desti- nat, printre altele, să prevină pierderea se- cretului de stat [3]. Or, pierderea secretului de stat constituie rezultatul indisciplinei,

neatenției și lipsei de precauție a făptuitorului. Deși gradul de pericol social al acestei fapte este mai redus în comparație cu cel al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP RM, nu înseamnă că consecințele faptei respective sunt întodeauna mai puțin grave. În condițiile informatizării tot mai accentuate a circulației documentelor ce conțin secret de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, se remarcă o vădită tendință de creștere a frecvenței comiterii acestei infracțiuni. Tocmai de aceea se justifică incriminarea, la art. 345 CP RM, a faptei de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat [4, p. 1036].

În ceea ce privește delimitarea infracțiunilor specificate la art. 344 CP și art. 345 CP după criteriul *obiectului juridic special*, observăm și aici unele asemănări la ambele fapte penale.

Așadar, *obiectul juridic special* al infracțiunii specificate la art. 344 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat, iar la infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat acesta îl reprezintă relațiile sociale cu privire la posesia în bune condiții asupra documentelor ce conțin secrete de stat sau obiecte datele despre care constituie secret de stat [4, p. 1036].

Obiectul material al infracțiunilor analizate este unul comun, fiind reprezentat ca informații ce constituie secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (*de ex. floppy disk de 3,5 inch, discuri așa-numite „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele*), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluții tehnice [5, p. 688].

Cu referință la delimitarea divulgării

secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat prin prisma *laturii obiective* a acestora, atestăm o diferență între aceste două fapte penale. Deși ambele fapte pot fi săvârșite atât prin acțiune, cât și prin inacțiune din partea făptuitorului, modalitățile normative prin intermediul cărora se poate realiza latura obiectivă a acestor fapte penale sunt diferite.

Astfel, *latura obiectivă* a divulgării secretului de stat se realizează prin acțiuni de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [5, p. 688].

După cum s-a menționat, infracțiunea prevăzută la art. 344 CP RM poate fi realizată prin *inacțiune* din partea făptuitorului, activitate care se caracterizează prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informația secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate [6, p. 727].

În cazul infracțiunii prevăzute în art. 345 CP RM, *latura obiectivă* are următoarea structură:

Fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor stabilite de păstrare a documentelor secrete de stat sau a obiectelor datele despre care constituie secret de stat

Urmările prejudiciabile:

– urmarea prejudiciabilă primară, și anume – pierderea documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor datele despre care constituie secret de stat;

– urmarea prejudiciabilă derivată, și anume – urmările grave;

Legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă

primară, precum și dintre urmarea prejudiciabilă primară și urmarea prejudiciabilă derivată [4, p. 1037].

Din punctul de vedere al *componentei de infracțiune*, ambele fapte penale au o *componentă formală* și se consideră a fi consumate din momentul realizării cel puțin a uneia dintre modalitățile normative alternative a laturii obiective. În cazul divulgării secretului de stat, fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască [5, p. 688], iar în cazul infracțiunii prevăzute în art. 345 al CP RM, aceasta se consideră consumată din momentul producerii urmărilor grave în rezultatul pierderii documentelor ce constituie secret de stat sau a obiectelor datele despre care constituie secret de stat [4, p. 1039].

Latura subiectivă a infracțiunilor analizate constituie vinovăția, manifestată prin intenție directă sau indirectă, ori din imprudență (în ambele tipuri ale sale: încredere exagerată și neglijență).

Asemenea *laturii subiective*, atestăm similitudini între fapte infracționale delimitate, și anume la *subiectul infracțiunii*, ce dispune de calitate specială și constituie persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și căreia documentele ce conțin secrete de stat sau obiectele datele despre care constituie secret de stat i-au fost încredințate în legătură cu serviciul sau munca sa.

Concluzii. Rezumând cele menționate, constatăm că, infracțiunea de *divulgare a secretului de stat*, prevăzută la art. 344 CP al RM, ca și infracțiunea privind *pierderea documentelor ce conțin secrete de stat* (345 CP RM), se regăsește în Partea Specială a Codului penal al RM, și anume la Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*”, prin urmare, *obiectul juridic generic* al ambilor infracțiuni îl

constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat.

Obiectul juridic special al infracțiunii specificate la art. 344 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat, iar la infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat acesta îl reprezintă relațiile sociale cu privire la posesia în bune condiții asupra documentelor ce conțin secrete de stat sau obiecte datele despre care constituie secret de stat.

Obiectul material al infracțiunilor analizate este unul comun, fiind reprezentat ca informații ce constituie secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex. floppy disk de 3,5 inch, discuri așa-numite „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluții tehnice.

Însă, *latura obiectivă* a informațiilor secrete atestă unele diferențe, și anume, în cazul divulgării secretului de stat, aceasta se realizează atât prin *acțiuni* de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj, cât și prin *inacțiune* din partea făptuitorului, care se caracterizează prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informația secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate. iar în cazul infracțiunii prevăzute în art. 345 CP RM, *latura obiectivă* are următoarea structură: fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor sta-

bilite de păstrare a documentelor secrete de stat sau a obiectelor datele despre care constituie secret de stat.

Latura subiectivă a infracțiunilor analizate constituie vinovăția, manifestată

prin intenție directă sau indirectă ori din imprudență (în ambele tipuri ale sale: încredere exagerată și neglijență), iar *subiectul infracțiunii*, în ambele cazuri, este unul special.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002 (Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009).
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94 (publicată la 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1, data intrării în vigoare: 27.08.1994),
3. Legea nr. 245 din 27.11.2008 cu privire la secretul de stat (publicată la 27.02.2009 în MO Nr. 45-46, art. Nr. 123, data intrării în vigoare: 27.05.2009),
4. S. Brînza și V. Stati. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*, Chișinău, 2015, 1300 p.,
5. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I. *Drept penal. Partea specială. Volumul II*. Ediția a II-a, 2005, 804 p.,
6. Ваулина Т., Волостнов П., Ковалёв М. и др. Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов, 3-е издание, изм. и доп. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФА * М), 2001, 768 ст.
7. Dicționar al limbii române „Dexonline” <https://dexonline.ro/definitie/secret> (vizitat la 28.03.2020),
8. Legea nr. 182 din 12.04.2002 *privind protecția informațiilor clasificate a României*, actualizată la data de 30.06.2015, publicat în Monitorul Oficial, nr. 248 din 12.04.2002 (vizitat la 09.02.2022),
9. Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, USM, 2003, 509 p.,
10. Gaina A. (în coautorat cu Chirița V.) *Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de spionaj*. În Jurnalul juridic național: teorie și practică, 5 (39)-2019,
11. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. Editura Cartier. Chișinău, 2005, 655 p.,
12. Дьяков С. Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность. Издательство НОРМА, Москва, 1999, 320 ст.,
13. A. Barbăneagra. *Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003)*. Comentariu. Chișinău, 2003, 835 p.

DESPRE AUTOR

Alexandru GAINA,

doctorand,

șef de Secție din cadrul Serviciului protecție

internă și anticorupție al MAI

al Republicii Moldova,

e-mail: alexandru.gaina@mai.gov.md

CZU 343.34:341.231.14

DOI 10.5281/zenodo.6641643

**EVALUAREA STANDARDELOR DE CALITATE ALE NORMEI
INCRIMINATORII PREVĂZUTE DE ART.285 DIN CODUL PENAL
AL REPUBLICII MOLDOVA (DEZORDINI ÎN MASĂ)**

Ana-Maria CHEPESTRU,
doctorand,

În scopul asigurării respectării principiilor justiției Europene, este oportună luarea în considerare a standardelor de calitate ale normelor de drept. Prin prisma acestor principii, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului devine criteriul esențial pentru aprecierea nivelului democrației în cadrul statelor europene. În sistemul legal al Republicii Moldova, un aspect actual și de importanță majoră îl constituie securitatea națională și a ordinii de drept a statului. Din punctul de vedere al legislației penale, o atentare la fenomenul în cauză poate fi calificat drept „dezordini în masă”. Astfel, se reliefează faptul că prezenta cercetare reprezintă un studiu amplu referitor la analiza standardelor de calitate în raport cu infracțiunea de dezordini în masă prevăzută la art.285 din Codul Penal al Republicii Moldova.

Acest articol a fost elaborat ca urmare a studierii disciplinei Precedente ChEDO în materia dreptului penal, predată în cadrul Școlii doctorale „Științe penale și drept public” în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. De asemenea, se urmărește diseminarea rezultatelor științifice obținute drept rezultat al Proiectului 20.80009.1606.05 – „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană” (CAJDPM), participant al căruia este recenzentul prezentului studiu.

Cuvinte-cheie: principii, standarde de calitate, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, securitatea națională, dezordini în masă etc.

**ASSESSMENT OF THE QUALITY STANDARDS OF THE CRIMINAL RULE
PROVIDED FOR IN ART.285 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC
OF MOLDOVA (MASS DISORDERS)**

Ana-Maria CHEPESTRU,
PhD student

In order to ensure a compliance with the principles of European justice, it is appropriate to take into account the quality standards of the rules of law. In the light of these principles, respecting the fundamental human rights and freedoms has become a key criterion in assessing the level of democracy in European states. In the legal system of the Republic of Moldova, a current and major issue is the national security and the rule of law of the state. From the point of view of criminal law, an attack on the phenomenon in question can be described as „mass disorder”. It is highlighted that this research is a comprehensive study on quality standards in relation to the crime of mass disorder provided in Article 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

This article was developed as a result of the study of the Previous ECHR discipline in the field of criminal law, taught at the Doctoral School “Criminal Sciences and Public Law” of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA of the Republic of Moldova. The aim is also to disseminate the scientific results obtained as a result of the Project 20.80009.1606.05 – “The Quality of Justice and Respect for

Human Rights in the Republic of Moldova: Interdisciplinary Research in the Context of the Implementation of the Association Agreement Republic of Moldova - European Union" (QJRHRM), the reviewer of the present study being a participant of the respective project.

Keywords: principles, quality standards, fundamental human rights and freedoms, national security, mass disorder etc.

Recenzent: Radion COJOCARU, profesor universitar, doctor în drept

Introducere. Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului reprezintă chintesența unui stat democratic. De aici, se conchide ideea că anume mecanismul european de protecție a drepturilor omului constituie esența asigurării respectării principiilor justiției europene, care include per general un spectru larg al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Odată cu ratificarea unui act juridic internațional de către un stat, apare obligativitatea aceluia statului de a se conforma reglementărilor actului respectiv și de a nu admite încălcări în domeniul vizat. Prin urmare, admiterea anumitor abateri de la exigențele actului internațional comportă în sine o acțiune ilegală, care poate prejudicia într-un mod abuziv atât statul cât și cetățenii acestuia.

Este de menționat faptul că, la 24 iulie 1997, Republica Moldova a ratificat Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și unele protocoale adiționale la aceasta (în continuare Convenția Europeană), prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298/1997, în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. Astfel, se consideră că actul prenotat este un instrument de o remarcabilă amploare, întrucât prin intermediul acestuia, în Republica Moldova au fost implementate diferite directive noi și amendate procedu-

rile defectuoase utilizate în diverse domenii de activitate.

Prin aderarea la Convenția Europeană, Republica Moldova și-a asumat obligația de a garanta respectarea și apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale, proclamate de Convenție, tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Responsabilitatea primară de a asigura respectarea drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute de Convenția Europeană, potrivit principiului subsidiarității, îi revine statului. Acest principiu prezumă faptul că, înainte de a apela la instituțiile Convenției, orice reclamant trebuie să fi adresat plângerea sa tuturor acelor instituții naționale care ar putea oferi un remediu eficient și adecvat în împrejurările cauzei, deoarece statul respondent trebuie să aibă mai întâi șansa de a redresa situația la care se face referire prin propriile mijloace și în cadrul sistemului juridic național. De asemenea, acest principiu reflectă nu numai existența remediilor de redresare, dar și obligația primordială a tuturor autorităților, în special a instanțelor de judecată, de a preveni încălcările prin aplicarea directă a Convenției Europene în deciziile sale [5].

Totodată, se menționează că potrivit art.4 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu

Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Alineatul (2) al aceluiași articol stabilește expres că dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale [3].

În acest context, se semnaleză asupra importanței art.53 din Convenția Europeană, care statuează că nicio dispoziție din Convenție nu va fi interpretată ca limitând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale care ar putea fi recunoscute conform legilor oricărei părți contractante sau oricărei alte convenții la care această parte contractantă este parte [1].

Sub aspectul prevederilor Convenției Europene și ale Protocoalelor sale, în interpretarea Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare – CEDO), prin limitarea drepturilor și libertăților omului (imixtiunea în drepturile și libertățile omului) se subânțeleg orice decizii, acțiuni/inacțiuni ale autorităților de stat, ale autorităților publice locale, ale persoanelor cu funcție de răspundere, ale funcționarilor publici ai organelor de stat sau municipale, precum și ale altor persoane care, în urma adoptării sau executării (neexecutării) în privința unei persoane a cărei drepturi se pretind a fi încălcate, creează obstacole în realizarea drepturilor și libertăților acesteia [4].

Așadar, Convenția Europeană urmează a fi considerată o componentă a structurii legale interne a Republicii Moldova. Prin urmare, apare necesitatea ca reglementările acesteia să fie aplicate, inclusiv în calitate de prevederi legale interne, Convenția Europeană fiind prioritară în cazul ivirii unor circumstanțe contradictorii în raport cu re-

glementările legislației naționale.

Metode și materiale aplicate. În procesul de studiu al prezentei tematici, au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda sistematică, analiza logică, interpretarea logică și analiza comparativă, precum și alte metode ce permit integrarea în fenomenul abordat. Totodată, se comunică că baza științifică a cercetării o constituie analiza hotărârilor explicative naționale, precum și studiile incluse în articole științifice, culegeri de materiale ale conferințelor etc.

Rezultate obținute și discuții. Drepturile și libertățile omului sunt valori fundamentale protejate atât de normele și standardele internaționale, cât și de legislația națională. Făcând tangență la subiectul abordat în prezentul studiu se menționează că în doctrină se recunoaște în unanimitate că principiul legalității în domeniul dreptului penal poate fi examinat prin prisma a două aspecte: legalitatea incriminării și legalitatea pedepsei [10, p.117].

În conținutul Convenției Europene, principiile menționate se regăsesc în art.7, care consacră un principiu dezvoltat încă din sec. XVIII de către Beccaria. Acesta dă expresie în termeni moderni adagiului *nullum crimen, nulla poena sine lege* și, de asemenea, interzice o aplicare extensivă a legii penale prin analogie [9, p.306].

Se poate observa că paragr.1 al art.7 din Convenția Europeană conține două reglementări, care declară două principii: 1. Principiul legalității incriminării, potrivit căruia nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional; 2. Principiul neretroactivității legii penale, în sensul că nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea

care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii [10, p.119].

La fel, prevederile acestui articol sunt transpuse și în redacția actuală a art.3 din Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002 (în continuare - CPRM), care la alin.(1) stipulează că nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală, iar la alin.(2) statuează că interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise [4].

În aceeași ordine de idei, se menționează că conținutul art.7 din Convenția Europeană se identifică în cadrul art.3 din CPRM și, în mare parte, este redactat asemănător cu textul art.11 paragr.2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 (în continuare - DUDO), care consemnează că nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul în care au fost comise, nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât aceea care era aplicabilă în momentul în care a fost comis actul delictuos [2].

Garanția art.7 din Convenția Europeană este totală, practic are un caracter absolut. Nici reunirea circumstanțelor ce duc la aplicarea art.15 din Convenția Europeană nu permite derogarea de la ea: scopul său este de a asigura protecția cea mai eficace posibilă împotriva urmărilor, condamnărilor și sancțiunilor arbitrare [9, p.307].

Dacă este să abordăm chestiunea standardelor de calitate ale normei incriminatorii prevăzute la art.285 din CPRM (dezordini în masă), ținând cont de garanțiile prevăzute expres în cadrul art.7 din Convenția

Europeană se remarcă că legiuitorul trebuie să expună textul legii penale, astfel încât să apere persoana de o eventuală acuzare, condamnare și pedepsire arbitrată. Respectiv, explicarea componentei de infracțiune necesită a fi formulată în așa mod încât din reliefaarea acesteia, persoana de sine stător sau prin intermediul justițiabililor să înțeleagă esența delictului săvârșit.

Procedura de verificare a conformității art.285 din CPRM cu principiul legalității, în special examinarea caracterului cert al acestei norme poate constitui în viitor o propunere de *lege ferenda*, prin intermediul căreia legiuitorul să dețină un concept de amendare a anumitor aspecte incerte referitoare la textul art.285 din CPRM. În procesul de analiză a componentei de infracțiune vizată, legislatorul național trebuie să explice cât mai extins și deslușit accepțiunea și înțelesul elementelor infracțiunii și să respecte principiile Convenției Europene, astfel încât să nu admită atingeri în exercitarea unuia dintre drepturile prevăzute în aceasta.

Prin art. 7 din Convenția Europeană sunt instituite standarde pentru legiuitor, pe care acesta trebuie să le respecte la formularea normelor penale, precum și standarde interpretative pentru judecători, de care aceștia trebuie să se conducă la aplicarea normelor penale. În primul rând, art.7 din Convenția Europeană instituie cerința accesibilității și previzibilității normelor penale incriminate în CPRM. Noțiunea de „lege” folosită la art.7 din Convenție corespunde cu cea a „legii” care apare în alte articole ale Convenției; ea implică condiții calitative, inclusiv cele legate de accesibilitate și previzibilitate [10, p.131].

Este relevant faptul că, pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate –,

norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituția Republicii Moldova, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile [6].

În același context, condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret. Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora, care se realizează în baza art.76 din Constituția Republicii Moldova, legea publicându-se în Monitorul Oficial. La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, din chiar textul normei juridice pertinente, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor juriști profesioniști, care sunt acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa care îi poate fi aplicată, în cazul încălcării unei norme. Persoanele vizate de norma de drept penal trebuie să fie apte să stabilească caracteristicile esențiale ale actului interzis doar în baza prevederilor care îl specifică, adică prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică. În același timp, pentru ca legea să îndeplinească cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă clari-

tate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a-i oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului. O putere discreționară care nu este delimitată, chiar dacă face obiectul controlului judiciar din punct de vedere formal, nu trece de testul previzibilității. Aceeași concluzie este valabilă și pentru puterea discreționară nelimitată a instanțelor judecătorești [7].

Totodată, menționăm că la art.285 CPRM este prevăzută răspunderea penală pentru trei infracțiuni în varianta-tip, adică pentru trei infracțiuni distincte. La alin.(2) și (3) din art.285 CPRM nu sunt consemnate circumstanțe agravante în raport cu norma de la alin.(1) art.285 CP RM, ci infracțiuni separate. Aceasta înseamnă că toate cele trei infracțiuni prevăzute la art.285 CPRM pot intra în concurs; or, nu este exclus ca una și aceeași persoană să organizeze, să instige la dezordini în masă sau chiar să participe activ la săvârșirea dezordinilor în masă [11, p.27].

Astfel, la art.285 alin.(1) din CPRM este incriminată acțiunea de organizare sau conducere a unor dezordini în masă, însoțite de aplicarea violenței împotriva persoanelor, de pogromuri, incendieri, distrugerii de bunuri, de aplicarea armei de foc sau a altor obiecte utilizate în calitate de armă, precum și de opunere de rezistență violentă sau armată reprezentanților autorităților, care se pedepsește cu închisoare de la 4 la 8 ani [4].

Prin prisma standardelor de calitate statuate în art.7 din Convenția Europeană, se conchide că conținutul alineatului precizat este clar și previzibil, respectiv îi permite persoanei, instanței de judecată sau altor autorități/persoane interesate să înțelea-

gă conținutul acesteia, iar făptuitorului să conștientizeze consecințele acțiunilor sale.

La alin.(2) din același articol este relementată acțiunea de participare activă la săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1), care se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani [4]. Astfel, ținându-se cont de standardele de calitate enunțate mai sus, se constată că sintagma „participarea activă” necesită a fi revizuită, întrucât redacția actuală creează ambiguități de interpretare, după caz, aplicare. În acest caz, apar diverse confuzii referitoare la încadrarea juridică a acțiunilor concrete ce pot atrage răspunderea penală. De asemenea, din textul normei juridice nu pot fi desprinse anumite acțiuni exhaustive. Astfel, prin procedura de interpretare a legii se obține ca instanța și/sau justițiabilii să aibă posibilitatea de a se expune asupra semnelor constitutive ale acțiunii sau să le deslușească. Prin urmare, se recomandă reformularea sintagmei „participarea activă” în așa mod încât aceasta să se conformeze standardelor de calitate și să nu creeze neclarități și divergențe în procesul de interpretare. Or în viziunea noastră, alin.(2) din art.285 al CPRM trebuie să conțină o listă exhaustivă de acțiuni care s-ar încadra juridic în sintagma „participare activă”. Totodată, ca alternativă, în scopul clarificării sensului sintagmei prenotate, se propune substituirea sintagmei „participarea activă” cu sintagma „participarea directă”.

La alin.(3) din același articol sunt incriminate chemările la nesupunere violentă activă cerințelor legitime ale reprezentanților autorităților și la dezordini în masă, precum și la săvârșirea actelor de violență împotriva persoanelor, acțiuni care se pedepsesc cu amendă în mărime de la 550 la 850 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de

la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani [4]. Respectiv, în urma examinării prin prisma standardelor de calitate vizate se constată că alin.(3) al art.285 din CPRM nu întrunește condițiile clarității și previzibilității legii. Astfel, în conținutul alineatului vizat, se conțin anumite imprecizii referitoare la textul „săvârșirea actelor de violență”. Aceste omisiuni reies din faptul că, în conținutul alineatului prenotat, nu este prezentată semnificația textului „săvârșirea actelor de violență”, și anume nu este expres stabilit tipul de violență aplicat, iar în practică se lasă loc de o interpretare extensivă.

Totodată, se comunică că, din cauza lipsei de claritate referitoare la textul nominalizat, apare o anumită obscuritate și în procesul de încadrare juridică a faptei de dezordini în masă. Astfel, din cauza că în textul legii nu sunt indicate limitele violenței aplicate, există posibilitatea ca organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată să se confrunte cu dificultăți în procedura de calificare ce are două versiuni: fie calificarea faptei prejudiciabile doar în baza art.285 alin.(3) din CPRM, fie calificarea acesteia în baza unui concurs real de infracțiuni conform alin.(3) art.285, art.152 din CPRM (persoana, prin două sau mai multe acțiuni săvârșește două sau mai multe infracțiuni [4]).

În acest sens, se comunică că există două tipuri de violență: nepericuloasă și periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei. Drept violență nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei se consideră vătămări neînsemnate (care nu au generat o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile și nu au cauzat pierderea capacității de muncă, ce rezultă din pct.74 din Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, aprobat prin Ordinul Mi-

nisterului Sănătății nr.99 din 27.06.2003, modificat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr.654 din 16.08.2011) sau aplicarea intenționată de lovituri ori săvârșirea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică (art.78 alin.(2) Cod contravențional), dacă aceste acțiuni nu au creat pericol pentru viața și sănătatea victimei.

Prin violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei se are în vedere violența care s-a soldat cu vătămare medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori care, deși nu a cauzat aceste urmări, comportă la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viață și sănătate. Sub incidența noțiunii „violență periculoasă pentru viață și sănătate” nimeresc și cazurile: de compresiune a gâtului cu mâinile sau cu ajutorul unui șnur; de ținere îndelungată a capului victimei sub apă; de îmbrăcare pe capul victimei a unei pungi de polietilenă; de aruncare a victimei de la înălțime ori dintr-un mijloc de transport etc. Deși asemenea acțiuni violente pot să nu provoace nici moartea victimei, nici vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății acesteia, totuși, datorită caracterului lor, ele creează un pericol real pentru viață și sănătate [8].

Violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei poate presupune manifestarea doar a intenției în raport cu prejudiciile pe care le implică [8]

Luând în considerare cele expuse, se recomandă amendarea alin.(3) al art.285 din CPRM, în vederea specificării tipului de violență aplicat. Astfel se propune completarea după textul „săvârșirea actelor de violență” fie cu textul „nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei”, fie cu textul „violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei”, fie cu ambele variante

propuse, în redacția: „săvârșirea actelor de violență nepericuloasă și/sau periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei”.

Dacă este să analizăm sancțiunile indicate în alineatele din conținutul art.285 din CPRM, prin prisma standardelor de calitate statuate în art.7 din Convenția Europeană, putem conchide, că particularitatea distinctă pentru sancțiunea prevăzută la art.285 CPRM constă în faptul că această funcție a sancțiunilor este în mod particular clară în cazul tuturor sancțiunilor care nu pot să aibă drept scop repararea pagubei cauzate, și mai ales a sancțiunilor penale. Asemenea sancțiuni nu despăgubesc cu nimic persoana lezată. Funcția lor este pur socială; ea constă în garantarea ordinii și a păcii prin faptul că ele îi forțează pe toți membrii societății să aibă o atitudine de respect și de deferență față de prescripțiile legii. Dar sancțiunile sunt departe de a avea toate aceleași vigoare și de a conferi tuturor regulilor juridice același grad de eficacitate [12, p. 418-419].

Concluzii. În concluzie, se afirmă că art.7 din Convenția Europeană constituie o garanție fundamentală în vederea asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. La nivel național, această garanție este consacrată expres la art.22 din Constituția Republicii Moldova, dar și prin art.3 din CPRM. Per general, principiul legalității incriminării are o importanță majoră, asigurând astfel și caracterul democratic al statului. Acest principiu este indispensabil nu doar în materia penală, ci, reieșind din caracterul punitiv sau represiv al pedepsei aplicabile pentru fapta comisă, are o deosebită valoare și în domeniul contravențional.

În aceeași ordine de idei, se menționează că definiția de lege inclusă la art.7 din Convenția Europeană corespunde

cu cea a legii care apare în alte articole ale acesteia, implicând condițiile calitative, în special cele de accesibilitate și previzibilitate. Făcând tangență la subiectul abordat în cadrul cercetării se reliefează că propunerea de amendare a art.285 din CPRM ar fi oportună și binevenită. Modificarea acestuia va contribui la clarificarea unor viduri legislative expuse în conținutul studiului respectiv și va asigura respectarea cu strictețe a principiului reglementat la art.7 din Convenția Europeană, la art.22 din Constituția Republicii Moldova și la art.3 din CPRM.

Totuși, elaborarea și punerea în aplicare a unor amendamente ale legii penale este un proces îndelungat, fiind importan-

tă respectarea anumitor etape și reguli de tehnică legislativă prevăzute de Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, dar și de alte acte normative incidente. Subiectul abordat necesită o analiză amănunțită a cadrului normativ incident din mai multe puncte de vedere, în special cel doctrinar, unde sunt expuse numeroase opinii ale specialiștilor din domeniul penal și procesual-penal. Prin urmare, recomandarea de amendare a art.285 din CPRM, în conformitate cu aspectele prezentate în conținutul lucrării date, poate crea un eventual punct de reper pentru autoritățile competente în domeniul de modificare a cadrului legislativ din Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, elaborat de Consiliul Europei, semnat pe 4 noiembrie 1950 la Roma și intrat în vigoare pe 3 septembrie 1953, accesat la: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf, vizualizat la 01.04.2022, ora 13.32;
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948;
3. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016), în vigoare din 27.08.1994;
4. Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74, art.195);
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr.3 din 09.06.2014 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
6. Hotărârea Curții Constituționale a RM asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin.(6) art.63 din Codul de procedură penală nr.26 din 23.11.2010 (publicat în Monitorul Oficial nr.235-240/27 din 03.12.2010);
7. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false) (Sesizarea nr.25g/2018) nr.12 din 14.05.2018 (publicat în Monitorul Oficial nr.176-180/89 din 01.06.2018);
8. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr.12 din 22.12.2014 pen-

- tru modificarea și completarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.23 din 28.06.2004 „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”;
9. Jean-Loup Charrier, Andrei Chiriac. Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Paris: Editura Lexis Nexis SA, 2005;
  10. Nastas A. Faptele infracționale de violență în familie: general și particular. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019.
  11. Radion Cojocar, Iurie Larii. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia dreptului penal. Suport de curs, Chișinău: Editura Cartea Militară, 2019.
  12. Stanislav Copețchi. Infracțiunile de dezordine în masă (art.285 CP RM): Noțiune, analiză, delimitare de fapte penale similare. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2020, nr.6, accesat la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/27-36_6.pdf, vizualizat la 06.04.2022, ora 15.24;
  13. Radion Rotaru. Dezordinile în masă. Măsurii juridice de profilaxie. În: Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere, 26 iunie 2018, Chișinău, 2018.

DESPRE AUTOR

Ana-Maria CHEPESTRU,
*doctorandă, Școala doctorală „Științe penale și drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ofițer superior al Secției acte normative a
Direcției juridice a IGP al MAI
e-mail: anamaria.1996@mail.ru*

INTERVIURI

---

*Ștefan PAVLOV,
Comandant General al Inspe-
ctoratului General de Carabinieri,
colonel*

INSPECTORATUL GENERAL DE CARABINIERI – INSTITUȚIE MODERNĂ DE APLICARE A LEGII

Descrieți evoluția în timp a Armei de Carabinieri din Republica Moldova.

După 4 luni de la Declarația de Independență a Republicii Moldova, legiuitorul moldav a aprobat statutul juridic al Trupelor de Carabinieri ale MAI (Legea nr. 806/1991), prin care s-a consfințit, că acestea sunt destinate să asigure, împreună cu poliția sau în mod separat, ordinea publică, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. În același timp, în calitate de componentă a Forțelor Armate, structura dată trebuie să participe și la acțiunile de apărare a țării.

Astfel, cele realizate au avut menirea de a consolida toate componentele sistemului național de apărare, ordine și securitate publică, pentru a crea premisele dezvoltării unui stat în condițiile unui climat de ordine

și securitate publică. Practic, din anul 1991 și până în 2010, Trupele de Carabinieri și-au realizat atribuțiile statuate de lege, fără însă anumite modificări conceptuale, atât în privința atribuțiilor cât și a structurii în general.

Primele tentative de reformare a Trupelor de Carabinieri au fost formalizate în anul 2010, în conținutul Concepției de reformare a MAI, aprobată prin HG nr. 1109/2010. Ipoteza crucială ce a impulsionat documentul respectiv, a constat în faptul creșterii exigențelor populației față de calitatea serviciilor publice prestate de către MAI.

Important de subliniat este că, ulterior, necesitatea reformării sistemului de

ordine și securitate publică și, implicit, a Trupelor de Carabinieri, a fost remarcată și în Strategia securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153/2011, care a punctat în capitolul 5 „Sectorul de securitate națională și reforma lui” necesitatea reformării Trupelor de Carabinieri prin profesionalizare.

Cu toate aceste acte normative și viziuni/concepte aprobate, nu a fost realizată complet implementarea reformei sistemului de ordine și securitate publică, care s-a caracterizat inclusiv prin neuniformitatea cadrului de reglementare, toate acestea fiind agravate de resursele insuficiente alocate.

De facto, concepția privind rolul și locul Trupelor de Carabinieri în sistemul de ordine și securitate publică a fost în permanență în schimbare radicală, de la dezideratul de „...preluarea integrală de la organele poliției a funcțiilor de menținere și restabilire a ordinii publice” (statuat în Strategia securității naționale a Republicii Moldova, sus citată), la „...reorganizarea trupelor de carabinieri și integrarea lor în cadrul Poliției” (Legea nr. 320 din 27 decembrie 2012) și ulterior la crearea unei structuri autonome de Carabinieri, „...cu statut militar, cu personal profesionalizat, capabil să îndeplinească misiuni specifice în situații de normalitate, situații specifice și în timpul crizelor de ordine publică, totodată exercitând atribuțiile prevăzute de lege în situații de urgență, de asediu și de război” (Strategia națională de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020, aprobată prin HG nr. 354/2017).

Totodată, formalizarea viziunii privind crearea unei structuri moderne de Carabinieri a fost marcată și de aprobarea Strategiei de reformare a Trupelor de Carabinieri pentru anii 2017-2020 (HG nr. 357/2017). Iar urmare, la 08.11.2018, a fost aprobată Legea nr. 219 cu privire la IGC, prin care s-a consfințit noul statut ju-

ridic, funcțiile, misiunile și atribuțiile noii structuri. De aici au fost demarate celelalte procese inerente consolidării capacităților și delimitării clare a competențelor dintre Carabinieri și Poliție.

Important de accentuat este că noul cadru normativ a statuat clar, că misiunea de bază a Carabinierilor este restabilirea ordinii publice, iar a Poliției este menținerea ordinii publice, în același timp asigurarea ordinii publice fiind misiune secundară a ambelor autorități.

Remarcăm astfel că, procesul delimitării competențelor este imperios, din prisma stabilirii la nivel operațional a limitelor de intervenție atât în comun, cât și de sine stătător.

Legea a stabilit noua organizare și funcționare, statutul juridic al carabinierului, cadrul funcțional al instituției. Au fost create premisele transformării treptate a IGC (Inspectoratul General de Carabinieri) în structură profesionistă cu statut militar, demers inițiat prin adoptarea Strategiei naționale de ordine și securitate publică (SNOSP), aprobată prin HG nr. 354/2017, amplificat de SRTC și, subsecvent, de Legea nr. 219/2018.

Accentuez că transformarea DTC în IGC nu înseamnă că, automat, instituția a încheiat modernizarea, dezvoltarea și a atins gradul de calitate a activității instituției pentru efectuarea serviciului public la nivelul așteptărilor societății. Evoluția instituției este un proces amplu și de durată. Esențiale sunt orientarea către comunitate, creșterea calității serviciului public, dezvoltarea resurselor umane, schimbarea mentalităților și modificarea pozitivă a culturii organizaționale.

Consider în context că este necesară continuarea procesului de schimbare instituțională prin noul exercițiu de elaborare a Programului de ordine și securitate publică.

Inspectoratul General de Carabinieri este unica instituție din RM care deține competențe duale în funcție de anumite situații specifice. Ne puteți oferi mai multe detalii?

Precum am relatat anterior, Legea nr. 219/2018 este actul normativ care a statuat reorganizarea fundamentală a Carabinierilor din DTC în IGC. Evident că modificarea nu constă doar în redenumire, ci în promovarea noii viziuni instituționale.

Conform art. 2 „*IGC este o autoritate specializată a statului, cu statut militar, aflată în subordinea MAI, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin executarea atribuțiilor de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice, de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor, de protecție a obiectivelor de importanță deosebită, de prevenire și combatere a terorismului, de asigurare a regimului stării de urgență, de asediu sau de război.*”

Esențială este precizarea de la art. 2 alin. (2): „*IGC exercită, pe timp de pace, atribuții polițienești, iar pe timp de asediu sau de război, atribuțiile specifice Forțelor Armate în condițiile prevăzute de prezenta lege și actele normative în vigoare.*”

Observăm astfel afirmarea explicită a caracterului distinct al instituției, a cerințelor pe care societatea le are de la Carabinieri. Din faptul că atribuțiile de caracter polițienesc au fost statuate expres, rezultă consecințe importante – normative; privind competențele, atribuțiile; doctrinarea; organizatorice, operaționale; resursele umane; dotările etc.

Constatăm că, prin obiectul de reglementare, structură și conținut, Legea nr. 219/2018 este act normativ modern, similar celor ce normează activitatea structurilor MAI cu statut militar din țări cu tradiție și experiențe pozitive în materie. Legea permite dezvoltarea viitoare în condiții bune a IGC.

Țin să remarc că toate studiile realizate în ultimul timp de către experți internaționali au reliefat faptul că sunt create condițiile necesare transformării IGC în structură modernă cu atribuții duale, în serviciul cetățeanului și comunității, sub rezerva continuității deciziei politice, a dezvoltării abordărilor strategice și asigurării resurselor necesare.

Ipoteza acoperită normativ vizează crearea unei structuri cu atribuții duale moderne în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, în măsură să răspundă proactiv la nevoile de securitate ale cetățenilor și ale societății.

Evoluția Armelor de Carabinieri/Jandarmi din multe state europene la fel a cuprins traseul de integrare a acestora în sistemul de competențe polițienești, cu păstrarea statutului militar, menținerea individualității instituționale, a specificului organizatoric și funcțional, devenind structură profesionistă care acționează în interesul cetățeanului și al statului pentru asigurarea ordinii de drept cu mijloace și metode polițienești.

Este important aici, să fie create premisele realizării cadrului normativ care să asigure delimitarea clară a atribuțiilor între Poliție și Carabinieri prin definirea competențelor exclusive. Pentru R. Moldova, consider că acest obiectiv va fi realizat după finalizarea completă a procesului de profesionalizare și atingerea capacității operaționale de către IGC.

Țin să remarc cu această ocazie despre necesitatea menținerii în RM a sistemului dual de competențe, practicat cu succes în numeroase state europene. Este important de conceptualizat că argumentele care leagă eficacitatea polițienească de statutul

și organizarea militară a jandarmilor/carabinierilor sunt întărirea controlului civil, evoluția normei militare către norma de drept comun, loialitatea și disponibilitatea, imparțialitatea/neimplicarea în aspectele politice, lipsa precedentelor negative privind acțiunea incorectă/nelegală a forțelor de poliție cu statut militar.

Cu toate că există, cum am menționat, idei contradictorii privind dualitatea polițienească, structurile cu statut militar au evoluat și continuă dezvoltarea serviciului public în beneficiul comunității, având mai cu seamă în vedere provocările contemporane ce țin de ordinea și securitatea publică.

Care este aria de competență ce revine carabinierilor în domeniul de ordine și siguranță publică?

Precizăm faptul că potrivit prevederilor art. 2 al Legii nr. 219/2018, „IGC exercită, pe timp de pace, atribuții polițienesti, iar pe timp de asediu sau de război, atribuțiile specifice Forțelor Armate în condițiile prevăzute de prezenta lege și actele normative în vigoare.” De asemenea, „IGC face parte din sistemul național de ordine și securitate publică și din sistemul național de apărare.”

Conform prevederilor art. 22, IGC exercită atribuții consistente în domeniile:

(1) menținerii, asigurării și restabilirii ordinii și securității publice, al protecției drepturilor și libertăților legitime ale persoanei și comunității;

(2) prevenirii și descoperirii infracțiunilor și a contravențiilor;

(3) pazei și protecției obiectivelor de importanță deosebită;

(4) pazei și protecției transporturilor;

(5) prevenirii și combaterii terorismului;

(6) asigurării regimului stării de urgență;

În favoarea ipotezei perpetue referitor la dualitatea statutelor, accentuez că statutul intermediar al IGC – structură militară și polițienească – face legătura (acoperă spațiul operativ) între activitatea comună de poliție și misiunile care impun folosirea mai accentuată a forței – restabilirea ordinii publice în situații de criză, atentate, dezordini majore, dezastru naturale etc.

De aceea este necesară asigurarea/întărirea capacităților MAI de a răspunde adecvat riscurilor și amenințărilor curente, dintre care conflictul din Ucraina, ale cărui evoluții nu pot fi anticipate și prezintă pericol major.

(7) pe timp de asediu sau de război, atribuțiile de apărare a țării *specifice Forțelor Armate în condițiile prevăzute de prezenta lege și actele normative în vigoare.*

Pentru realizarea sarcinilor de ordin operațional, Inspectoratul General de Carabinieri dispune de 3 Direcții regionale: „Nord”, „Centru” și „Sud”, Comandament general și alte subdiviziuni specializate pentru îndeplinirea misiunilor la nivel regional și național.

De asemenea, pentru a reacționa prompt în situații specifice și de criză, este instituit Batalionul cu destinație specială „Scorpion”, care este o subdiviziune de elită cu o pregătire specială, dotată cu echipament modern, cu competențe specifice de luptă cu criminalitatea și terorismul.

În perspectivă, este elaborat conceptul de constituire a structurilor de intervenție mobilă, capabile să intervină extins pe teritoriul național și, în funcție de situație, să realizeze manevre rapide, concentrări de efective și mijloace pentru îndeplinirea de

misiuni simultane în locuri diferite.

Carabinierii au demonstrat nu odată că sunt capabili să acționeze atât independent cât și în calitate de suport pentru

forțele de poliție, poliția de frontieră, salvatori, intervenind operativ și ferm atunci când este necesar.

Cum apreciați procesul de profesionalizare, la mai mult de doi ani distanță? Ce rol a avut acest proces pentru dezvoltarea instituțională?

Obiectivul privind profesionalizarea personalului a constat în orientarea de resurse către pregătirea polițienească a efectivelor, astfel încât să se asigure noua abordare a misiunilor și schimbarea de atitudine în relația cu populația.

Consider că profesionalizarea personalului IGC trebuie privită sub două aspecte: a) renunțarea, până în 2020, la serviciul militar obligatoriu efectuat în cadrul IGC și generalizarea încadrării în sistem numai a ofițerilor și subofițerilor pe bază de contract, această etapă fiind deja depășită și b) constituirea Corpului profesional al Carabinierilor, proces complex și de durată.

Primul aspect a fost în mare parte realizat, cu excepția restanțelor bugetare pentru suplینirea unităților organizaționale necesare continuării procesului de profesionalizare.

Veritabila provocare instituțională este, de fapt, formarea *Corpului profesional al Carabinierilor*, în sensul atingerii nivelului de competență, pregătire, comportamental, atitudinal, deontologic și de integritate specific personalului structurilor polițienești moderne cu statut militar.

Cea mai dificilă etapă este constitu-

irea *Corpului profesional al carabinierilor*, demers care presupune măsuri complexe, a căror finalitate va fi vizibilă pe termen mediu. Prin *Corp profesional al carabinierilor* trebuie înțelese nu doar suma efectivelor, aspectul numeric al încadrării posturilor, ci și ansamblul unitar al carabinierilor profesioniști; formarea sentimentului apartenenței la grupul profesional; asimilarea valorilor, a etosului propriu Carabinierilor, deci a trăsăturilor morale caracteristice, a culturii organizaționale modificate în sens pozitiv. Aceste însușiri trebuie să ia naștere pe fondul atingerii nivelului de competențe profesionale specifice noilor roluri organizaționale ale Carabinierilor.

Obiectivele și direcțiile privind profesionalizarea constituie numai o parte a demersului. De aceea, pentru a produce efecte, acțiunile trebuie materializate, fapt ce comportă mai întâi elaborarea documentelor, respectiv organizarea, planificarea, coordonarea și desfășurarea, urmate de evaluarea rezultatelor implementării și efectuarea de corecții, precum și acoperirea financiară corespunzătoare obiectivelor urmărite.

Este oare profesia de carabinier destinată numai pentru bărbați?

Consider că deja sunt zdruncinate stereotipurile referitor la atribuirea unor profesii după criterii de gen. Nu cred că există profesii specifice femeilor sau bărbaților,

fiecare gen având calități ce pot fi puse în valoare cu succes și în orice domeniu.

Cu siguranță, ideile preconceptuate precum că o femeie nu poate reuși dacă își

desfășoară activitatea într-o lume dominată, în general, de bărbați sunt învechite și neconforme cu realitatea, pot spune că sunt, oarecum, misogine.

În IGC, de exemplu, coraportul între femei și bărbați în cadrul Comandamentului general al instituției este următorul: femei sunt circa **52%**, iar bărbați – circa **48%**.

Appreciez că femeile nu sunt în inferioritate față de bărbați și în acest context le recomand doamnelor și domnișoarelor să nu se teamă de o profesie și de o carieră militară, pentru că este un domeniu unde se poate face performanță atât timp cât îți dorești acest lucru și este o ramură profesională ce îți poate aduce satisfacții și sentimentul datoriei împlinite față de cei din jur, de cetățeni, de societatea din care faci parte.

Cunosc că pentru multe reprezentante ale genului feminin, angajate la IGC, acest fapt a fost o provocare și un vis greu de realizat, pentru că nu știau dacă vor face față probelor fizice, restrângerilor meseriei și programului de lucru. Până la urmă, visul s-a transformat într-o realitate frumoasă.

Astfel, referitor la această chestiune delicată țin să adaug că anume atenția, agerimea și răbdarea unei femei fac ca aceasta să-și găsească locul într-o lume care impune multă forță, acțiune, rapiditate în gândire și rigurozitate. Accentele nu sunt puse pe aspectul fizic, ci pe capacitățile intelectuale îmbinate armonios cu forța fizică, aptitudini demonstrate de colegile noastre în diferite activități și situații de serviciu.

Care sunt cele mai importante și de actualitate provocări pentru instituție?

Veritabila provocare instituțională este, de fapt, formarea corpului profesional al Carabinierilor, în sensul atingerii nivelului de competență, pregătire, comportament, atitudine, deontologic și de integritate specific personalului structurilor polițienești moderne cu statut militar din cadrul MAI. Este un efort colosal pe care îl depunem zilnic.

Într-adevăr, profesionalizarea instituției va produce un impact complex, multidirecțional și etajat prin efectele pe care le va exercita asupra palierelor și segmentelor diverse ale societății, în general, precum și privind instituția și personalul acesteia, în special.

În context, provocările aferente realizării conforme de către carabinieri a misiunii sunt subscrise efectului impactelor asupra societății. Și aici avem în vedere:

a) concentrarea pe interesele cetățeanului a serviciilor publice asigurate de IGC

în domeniul aplicării legii;

b) creșterea calității serviciului public, a nivelului de siguranță publică individuală și colectivă garantate de către Carabinieri profesionalizați;

c) intensificarea prezenței Carabinierilor în zone din afara localităților urbane mari, îndeosebi în mediul rural;

d) acordarea de sprijin și răspunsul rapid la solicitările cetățenilor, intervenția oportună la evenimente;

e) transformarea Carabinierilor în structură profesionistă cu caracter dual în serviciul societății, implicată activ în procesul de prevenire și combatere a faptelor antisociale.

Dacă vom reuși să gestionăm eficient aceste provocări, impactul pozitiv al reformelor va genera desigur creșterea relevanței instituționale în cadrul sistemului de ordine și securitate publică și în ansamblul autorităților de aplicare a legii.

Să fii carabinier este o profesie de perspectivă?

Fără îndoială. Misiunea nobilă pe care o avem contribuie esențial la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor. Activitatea în cadrul Inspectoratului General de Carabinieri este însoțită de un salariu motivant și de o protecție socială corespunzătoare din partea statului.

Motivul de bază ce te încurajează să activezi în structurile de Carabinieri din RM este legat totuși de mândria cu care angajații acestei arme poartă uniforma, respectul care le este acordat de către cetățeni și faptul că ei sunt mereu acolo, la datorie, unde societatea îi cheamă.

Evident că unii pur și simplu și-au dorit o carieră militară în Ministerul Afacerilor Interne, sau și-au propus să continue tradiția familiei. Alții sunt motivați de siguranța serviciului, oferită de cariera militară,

de posibilitățile de a promova într-un corp elitist și datorită complexității misiunilor carabinierilor.

Consider că profesia de Carabinier îți valorifică potențialul multidimensional.

Și asta pentru că, plecând la o misiune, urmărim să îndeplinim atribuțiile cu bună-credință, să generăm un sentiment de siguranță, astfel încât cetățenii și societatea civilă să ne privească cu încredere, cu admirație, să comunice cu noi și să se simtă în siguranță atunci când au în față uniforma de carabinier.

Arma de Carabinieri este o instituție care te provoacă, te protejează și te pune în valoare.

Nu este nimic mai plăcut decât să ai sentimentul datoriei împlinite în momentul în care termini serviciul.

Pe bună dreptate ***să fii carabinier este o profesie onorabilă și de perspectivă.***

***Interviu realizat de Alexandru BEJAN,
șef al Serviciul informare și comunicare
cu mass-media, locotenent colonel***

RECOMANDĂRI EDITORIALE

ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII. SISTEME INFORMAȚIONALE (autori: Boris GLAVAN, Alexandru CICALA)

Activitatea specială de investigații în calitate de disciplină didactică la catedra „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM este parte componentă a programelor de instruire și formare continuă a cadrelor calificate pentru Ministerul Afacerilor Interne, viitori practicieni profesioniști capabili

să realizeze sarcinile și atribuțiile de serviciu legate de prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea ordinii de drept și a siguranței naționale.

Utilizarea sistemelor informaționale ca și subiect curricular al cursului teoretico-practic Activitatea specială de investigații ocupă un loc din ce în ce mai important în procesul de instruire a următoarelor generații de ofițeri de investigații, mai ales în condițiile actuale de dezvoltare a societății, în care informatizarea a cuprins toate sferele și domeniile de activitate, inclusiv și pe cele ale organelor de ocrotire a normelor de drept pe segmentul relevării, prevenirii și investigării infracțiunilor.

Astăzi, când tehnologiile informaționale au devenit parte din viața noastră cotidiană, practic este de neconceput ca acestea să ocolească și să nu fie implementate într-un domeniu atât de important și strategic pentru țara noastră cum este activitatea specială de investigații. Dacă până nu demult problema principală a investigațiilor speciale era deficitul de informații și elaborarea instrumentelor adecvate de obținere a informațiilor, astăzi lucrurile s-au schimbat, problema de bază acum este alta - surplusul de informații și căutarea metodelor corespunzătoare de

stocare, sistematizare și analiză a acestora.

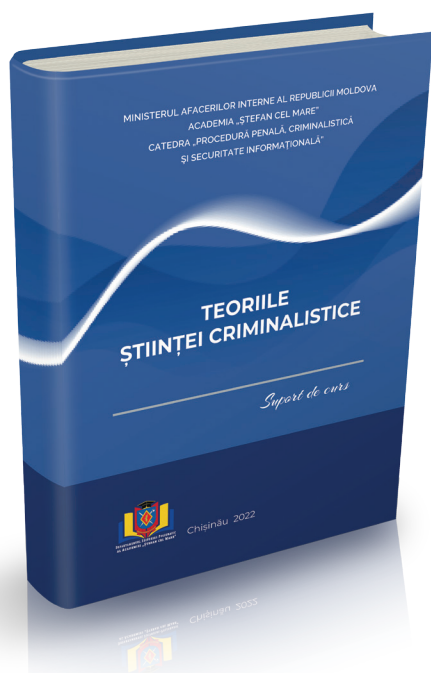
Digitalizarea și Internetul ne-au transformat practic radical viața. Noi înșine nu mai suntem cei de altădată. Am devenit parte a unei lumi virtuale aflată într-un proces continuu de extindere globală. Datele cu caracter personal, spre exemplu, astăzi nu mai sunt fixate ca odinioară în registre de hârtie. Ele se înscriu în registre electronice centralizate la care pot apela diferite instituții ale statului, inclusiv și organele de ocrotire a normelor de drept. În felul acesta viața noastră a tuturor a devenit mult mai lejeră și mai comodă, fiindcă lucrurile se rezolvă rapid și fără mari cheltuieli. Obținerea unui cazier judiciar, de exemplu, nu mai necesită deplasări și zile sau chiar săptămâni de așteptare. Este suficient să accesezi portalul corespunzător de la orice calculator conectat la Internet și să faci comanda. Același lucru se întâmplă aproape în toate sferele de activitate socială.

Registre electronice, numite și sisteme informaționale, sunt foarte multe iar numărul lor este în continuă creștere. Diferite instituții ale statului, ministere, departamente, servicii, agenții etc., își creează propriile sisteme informaționale sau apelează, în bază de acorduri, la sistemele altor instituții. În contextul prezentei lucrări interes prezintă acele registre care se fac utile pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații. Autorii lucrării nu-și propun să abordeze exhaustiv problema utilizării sistemelor informaționale în activitatea specială de investigații, lucru extrem de dificil sau aproape imposibil. Sarcina care a impulsionat abordarea acestui subiect a fost să ofere, întâi de toate, studenților Academiei „Ștefan cel Mare”, specializați în investigații speciale, posibilitatea cunoașterii de ansamblu a sistemelor informaționale care se fac utile în acti-

vitătea specială de investigații. Lucrarea poate fi de folos și studenților specializați în alte domenii de activitate ale organelor de ocrotire a normelor de drept: urmărire penală, ordine publică, expertiză judiciară etc., precum și tuturor celor interesați de subiectul cercetat.

Lucrarea este structurată în patru capitole ordonate într-o consecutivitate logică. Primul capitol „Noțiunea și importanța sistemelor informaționale” este axat, așa cum prezumă și denumirea acestuia, pe descoperirea noțiunii sistemelor informaționale din perspectiva gramaticală, legală și doctrinară. Totodată, se accentuează importanța sistemelor informaționale pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații. Capitolul doi „Cadrul normativ privind crearea și folosirea sistemelor informaționale” pune în evidență legalitatea creării și accesării sistemelor informaționale în procesul de realizare a activității speciale de investigații. Al treilea capitol „Prezentare generală a resurselor informaționale” urmărește să prezinte lista sistemelor informaționale cu prezentarea generală a acestora. Fiecare sistem este însoțit de referințele corespunzătoare ce indică legislația națională prin care acestea au fost create, astfel cititorul având posibilitatea să găsească mai ușor informațiile adăugătoare cu referire la respectivul sistem. Ultimul capitol „Asigurarea accesului la resursele informaționale ale statului” cuprinde sistemele informaționale de căutare a informațiilor ce se conțin în registrele electronice, acestea reprezentând de fapt acele aplicații de pe masa de lucru a utilizatorului prin intermediul cărora sunt consultate registrele de date electronice. Acest capitol este îmbogățit cu imagini menite să ajute la înțelegerea mai amplă a materialului studiat.

TEORIILE ȘTIINȚEI CRIMINALISTICE. SUPORT DE CURS
(Editie îngrijită de: Constantin RUSNAC)

Teorii științei criminalistice reprezintă un set de prevederi științifice care transpun, în esența sa, una sau mai multe legături indisolubile existente în sistemul criminalisticii.

Fiecare dintre teoriile particulare ale criminalisticii, ca și întregul lor sistem, reflectă rezultatele cunoașterii realității obiective, ce constituie obiectul criminalisticii.

Caracterizând latura funcțională a sistemului teoriilor particulare criminalistice, nu putem decât să atingem importanța sa pentru activitățile practice în lupta împotriva criminalității.

Natura aplicativă, practică a științei criminalistice, concentrarea sa funcțională pe satisfacerea nevoilor practicii de cercetare, stabilirea faptuitorului și prevenirea infracțiunilor nu înseamnă deloc negarea criminalisticii ca cunoștințe teoretice, ca sistem de teorii de diferite niveluri.

Sistemul teoriilor particulare cri-

minalistice, ca orice sistem de cunoștințe științifice, se află într-o stare de dezvoltare continuă și schimbare, atât cantitativ, cât și calitativ. Aceste tendințe ne-au determinat să recurgem la elaborare suportului de curs, inițiat drept contribuție modestă, necesară în vederea satisfacerii obiectivelor curriculare.

Sub aspect structural, suportul de curs se compune din 9 capitole în care sunt concentrate opiniile specialiștilor, din domeniul criminalisticii, privitor la sistemul teoriilor particulare criminalistice și tendințele de dezvoltare a acestora.

Fiind concepută drept lucrare în care se îmbină caracterul aplicativ și teoretic al științei criminalistice autorul pune accent pe necesitatea studierii tendințelor sistemului teoriilor particulare criminalistice: reînnoirea sistemului, extinderea gamei elementelor sale datorită apariției de noi teorii criminalistice; modernizarea sistemului, asociată atât cu o schimbare a conexiunilor dintre elementele sale, nivelurile teoriilor sale constitutive, cât și (în principal) cu dezvoltarea de idei despre obiectul criminalisticii, fundamentele sale metodologice; formalizarea elementelor de sistem, dezvoltându-se pe baza matematizării și cibernetizării premiselor individuale, argumente, concluzii și alte dispoziții ale teoriilor particulare criminalistice, dezvoltarea de noi metode de cercetare, a limbajul științei: adaptarea sistemului ca răspuns la schimbările ce se produc.

În concluzie, considerăm că suportul de curs „Teoriile științei criminalistice” prin analiza amplă a teoriilor particulare existente în sistemul criminalistic, bogata documentare și profunzimea reflecțiilor va utilă studenților facultăților de drept, în special studenților-doctoranzi din cadrul școlilor doctorale.

CONTROLUL ȘI VALORIFICAREA MĂSURILOR SPECIALE
DE INVESTIGAȚII ÎN PROCESUL PENAL. CURS UNIVERSITAR
(autor: Ion COVALCIUC)

Una dintre problemele de bază ale procesului penal rezidă în respectarea pe de o parte a drepturilor și libertăților persoanelor antrenate în proces iar pe de altă parte asigurarea scopului procesului penal, care așa după cum rezultă din prevederile art. 2 CPP RM, protejarea de infracțiuni, a persoanei societății și statului. Scop pentru a cărui realizare legiuitorul a considerat necesar ca persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată. Concomitent deoarece realizarea deziderat, implică la fel anumite riscuri inclusiv de natură penală legiuitorul a specificat în aceeași normă procesual penală ca scop al procesului penal inclusiv protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite.

Dincolo de analiza modalității în care legiuitorul a ales să definească scopul procesului penal, ceea ce este important în contextul prezentului suport de curs, ține de faptul că riscurile unor eventuale abuzuri ce pot fi comise de către organele judiciare în legătură cu investigarea infracțiunilor sunt evidente pentru legiuitor, anume din acest motiv a fost aleasă formula respectivă de definire a scopului procesului penal.

În altă ordine de idei, însă, este evident că dacă riscul unor abuzuri din partea organelor judiciare este posibil, în general, în cadrul procesului penal, atunci acesta devine mult mai evident în cazul utilizării măsurilor speciale de investigație. Or, metodele clasice reactive de cercetare a infracțiunilor nu doar că sunt incomparabil mai inofensive în raport cu metodele proactive la care se atribuie măsurile speciale de investigație iar ingerința în sfera drepturilor și libertăților omului este mult mai mare în cazul ultimilor.

Pe de altă parte, chiar în eventualitatea abuzurilor, dacă acestea au loc în cadrul unor forme clasice de investigare, ele sunt nu doar că mult mai ușor de sesizat și respectiv de sancționat, dar și mult mai ușor de contracarat, în acest sens procesul penal prevede o serie întreagă de garanții. Situația este însă diferită în cadrul utilizării măsurilor speciale de investigație. Odată ce realizarea măsurilor speciale de investigații de regulă nu sunt cunoscute pentru persoanele supuse acestora, iar eventuala ingerință a agenților statului în sfera drepturilor fundamentale ale omului, de cele mai multe ori, nici nu poate fi sesizată cu consecințele

statului, precum și în vederea soluționării altor sarcini, prevăzute de lege.

Inițierea și efectuarea măsurilor speciale de investigații de cele mai multe ori presupune anumite, de intervenții în sfera drepturilor omului, inclusiv limitează exercitarea acestora. Riscul ca această activitate să depășească limita comportamentului admis, este destul de mare, după cum de altfel sunt și eventualele urmări negative. Pentru evitarea acestor situații, dar și pentru eficientizarea măsurilor speciale de investigații, legislatorul a reglementat în detaliu modalitatea de dispunere, realizare și a acestor activități.

Cursul universitar reprezintă un instrument de instruire orientat să dezvolte capacitățile de utilizare a măsurilor specia-

le de investigații și nu în ultimul rând protejarea drepturilor omului în cadrul acestor activități. În circumstanțele menționate supra, necesitatea abordării științifico-teoretice activității speciale de investigații fiind evidentă. Analiza esenței, scopurilor, sarcinilor, funcțiilor, formelor, metodelor și mijloacelor, precum și a tacticii și metodologiei realizării activității speciale de investigații au constituit premisa elaborării notelor de curs, ele fiind determinate și de necesitatea aprofundării cunoștințelor în materia respectivă.

Lucrarea este destinată ciclului II de studii, atât în scopul aprofundării cunoștințelor acumulate în cadrul studiilor de licență, cât și pentru a oferi o nouă perspectivă acestor cunoștințe. Cursul universitar cuprinde următoarele teme: *noțiuni generale privind măsurile speciale de investigații; temeiurile măsurilor speciale de investigații; condițiile măsurilor speciale de investigații; aspecte procedurale privind dispunerea măsurilor speciale de investigații; aspecte procedurale privind efectuarea măsurilor speciale de investigații; aspecte procedurale privind consemnarea măsurilor speciale de investigații.*

Fiecare temă finalizează cu sursele bibliografice, jurisprudența relevantă inclusiv practica CtEDO, astfel încât să completează subiectele abordate în cadrul cursului dar și să determine masterandului la o cercetare în continuare a subiectelor abordate.

De rând cu procesul didactic lucrarea în egală măsură poate fi utilă cercetătorilor în domeniu, practicienilor și nu în ultimul rând persoanelor interesate de activitatea specială de investigații.

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 14.06.2022. Formatul 60x84/8. Tipar offset.
Coli tipar conv. 16,63. Imprimat la tipografia Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mun. Chișinău.